

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARA SAĞLANAN
SOSYAL HİZMETLERİN İNCELENMESİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ**

Aysel BASMACI KAYA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abdullah KARATAY**

İSTANBUL-2020

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ VE SIĞINMACILARA SAĞLANAN
SOSYAL HİZMETLERİN İNCELENMESİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ**

Aysel BASMACI KAYA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abdullah KARATAY**

İSTANBUL-2020

ÖZET

TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ VE SİĞINMACILARA SAĞLANAN SOSYAL HİZMETLERİN İNCELENMESİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

Bu araştırmanın amacı, İzmir ilinde yaşayan mülteci ve sığınmacılara sağlanan sosyal hizmetlerin incelenmesidir. Araştırmanın bir diğer amacı ise sunulan hizmetlerin mülteci ve sığınmacıların güçlenme sürecindeki etkisini incelemek, onların ihtiyaçlarını anlamak ve sorunlarına çözüm önerileri getirmektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi ile yapılan bu çalışmaya İzmir ilinde yaşayan hassas durumu bulunan 18 mülteci ve sığınmacı katılmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak araştırmayı kabul eden mülteci ve sığınmacılar ile derinlemesine görüşmeler sonucu toplanmıştır. Mülteci ve sığınmacılar ile görüşmeler sonucu elde edilen veriler temalara ayrılarak analiz edilmiştir. Arapça bilen tercümanlardan yardım alınmıştır. Araştırma verileri, kartopu örnekleme tekniği kullanılarak 15.01.2020–20.03.2020 tarihleri arasında toplanmıştır.

Bu araştırmaya göre mülteci ve sığınmacıların eğitim, sağlık, barınma, ekonomik, kayıt, güvenlik konularında ihtiyaçları bulunmaktadır. Mülteci ve sığınmacılar yasal hakları ve yararlanabilecekleri hizmetler hakkında bilgi sahibi değildirler. Mülteci ve sığınmacıların destek sistemlerini akrabaları, komşuları ve sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Mülteci ve sığınmacılardan %50'si SHM hizmetlerine yönlendirilmiş veya başvurmuş ancak %27'si yararlanabilmiştir. Mülteci ve sığınmacıların %78'i ise STK hizmetlerine başvuruda bulunmuş ve en az bir hizmetten yararlanmıştır. Mülteci ve sığınmacılar, SHM tarafından verilen hizmetlere göre STK tarafından verilen hizmetlere daha kolay erişmekte ve genellikle yararlanabilmektedir. Mülteci ve sığınmacıların %44'ü gelecekte üçüncü bir ülkeye gitme planları kurduğu, %28'inin plan kurmadığı, %28'inin belirsizlik ve kararsızlık yaşadığı sonucuna varılmıştır. Yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, sığınmacı, sivil toplum, sosyal hizmet

ABSTRACT
EXAMINATION OF SOCIAL SERVICES PROVIDED TO REFUGEES AND
ASYLUM SEEKERS IN TURKEY: EXAMPLE OF IZMIR PROVINCE

The aim of this research is to examine the social services provided to refugees and asylum seekers living in Izmir province. Another aim of the study is to examine the impact of the services provided on the empowerment process of refugees and asylum seekers, to understand their needs and to provide solutions to their problems.

18 refugees and asylum seekers living in the province of Izmir in sensitive condition participated in this study which was carried out by qualitative research method in line with the aim of the study. Research data was collected using a semi-structured interview form as a result of in-depth interviews with refugees and asylum seekers who accepted the research. Data obtained from interviews with refugees and asylum seekers has been analysed, divided into themes. Help was received from interpreters who spoke Arabic. The research data was collected between 15.01.2020–20.03.20220 using snowball sampling technique.

According to this research, refugees and asylum seekers have needs in education, health, housing, economic, registration, security. Refugees and asylum seekers do not have information about their legal rights and the services they may benefit from. The support systems for Refugees and asylum seekers are those of their relatives, neighbours and non-governmental organisations. Of the refugees and asylum seekers, 50% were referred to or applied for SHM services, but 27% were able to benefit. 78% of refugees and asylum seekers applied for NGO services and benefited from at least one service. Refugees and asylum seekers have easier access to and often benefit from services provided by NGOs than services provided by the SHM. It concluded that 44% of refugees and asylum seekers had plans to move to a third country in the future, 28% had no plans, and 28% had experienced uncertainty and indecision. It is thought that this study will contribute to the literature.

Key Words: Refugee, asylum seeker, social work, civil society

TEŞEKKÜR

Tez yazma sürecime başladığım ilk günden itibaren tez konumun anlamı ve önemi üzerine düşünmemi sağlayan, karşılaştığım zorluklarda ve ümitsizliğe kapıldığım zamanlarda desteklerini benden esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Abdullah KARATAY'a,

Araştırmamın katılımcıları olan yaşamlarına dair deneyimlerini benimle içtenlikle paylaşan ve kapılarımı açan mülteci ve sığınmacılara,

Bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, her seferinde çekinmeden arayıp soru sorduğum meslektaşım ve arkadaşım Sosyal Hizmet Uzmanı Bilge DEMİR'e ve Öğr. Gör. Deniz ORMAN'a,

Tez konumu ve yöntemimi belirleme sürecimde bana yol gösterip düşünmemi sağlayan Öğr. Gör. Elvan ATAMTÜRK'e, Ar. Gör. Ezgi YAMAN'a ve Ar. Gör. Nurgül CERTEL'e,

Her daim yanımda olan ve desteklerini benden esirgemeyen arkadaşlarım; Ayşe KAPLAN, Şeyma SAĞLAM, Hacer ÇETİNKAYA, Abdurrahim DOĞAN, Ayşe CEBE ve Süleyman Abiye,

Tez yazma sürecim boyunca zorlandığım her anda bana manevi destek veren, "Sana güveniyorum ve yapabileceğine inanıyorum." Deyip her fırsatta beni motive eden ve destekleyen çok sevdiğim eşim Murat KAYA' ya ve aileme,

Lisans eğitimim boyunca mesleğimi bana sevdiren ve nitelikli bir sosyal hizmet uzmanı olmamı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Yüksel Baykara ACAR ve Prof. Dr. Hakan ACAR'a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca gelişmemi ve farklı bakış açısıyla olaylara bakmamı sağlayan başta Doç. Dr. İsmail BARIŞ, Prof. Dr. İsmet Galip YOLCUOĞLU, Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN, Dr. Abdulhakim BEKİ hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim

17.07.2020

Aysel BASMACI KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Temel Kavramlar	7
2.1.1. Göç.....	7
2.1.2. Göçmen	7
2.1.3. Sığınma ve Toplu Sığınma	8
2.1.4. Mülteci	9
2.1.5. Yerinden Edilmiş Kişi	9
2.1.6. Vatansız	10
2.1.7. Uluslararası Koruma	11
2.1.7.1. Şartlı Mülteci	11
2.1.7.2. İkincil Koruma	11
2.1.7.3. Geçici Koruma	12
2.1.8. Geri Göndermeme İlkesi.....	12
2.2. Mülteci Olma ve Sığınma Nedenleri	13
2.3. Mültecilik ve Sığınma Süreci	14
2.4. Göç Mevzuatı.....	16
2.4.1. Uluslararası Göç Mevzuatı	17
2.4.2. Ulusal Göç Mevzuatı	18

2.5. İzmir’de Mülteci Ve Sığınmacılarla Çalışan Ulusal Ve Uluslararası Kuruluşlar.....	21
2.6. Türkiye’de Mülteci Ve Sığınmacıların Hak Ve Hizmetlere Erişimde Karşılaştıkları Sorunlar.....	25
2.6.1. Barınmaya Erişim	26
2.6.2. Sağlık Hakkına Erişim.....	27
2.6.3. Eğitim Hakkına Erişim	29
2.6.4. İş Piyasasına Erişim.....	31
2.6.5. Sosyal Yardım Mekanizmasına Erişim.....	32
2.6.6. Adli Yardıma Erişim.....	32
2.7. Mülteci ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet	33
2.7.1. Sosyal Hizmetin Tanımı ve Amacı.....	34
2.7.2. Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve İşlevleri.....	36
2.7.3. Güçlendirme Yaklaşımı	37
2.7.4. Mülteci ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi	37
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	40
3.3. Veri Toplama Araçları	41
3.4. Veri Toplama Süreci.....	42
3.5. Verilerin Analizi	42
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	43
3.7. Mülteciler ve Sığınmacılara Dair Tanıtıcı Bilgiler	43
4. BULGULAR.....	51
4.1. Mülteci ve Sığınmacıların Göç Süreçlerinde Karşılaştıkları Zorluklar	51
4.1.1. Göç Öncesi Karşılaştıkları Zorluklar ve Göçe Karar Verme Süreçleri	52

4.1.2. Göç Sırasında Karşılaştıkları Zorluklar	56
4.1.3. Türkiye'ye Geldiklerinde İlk İzlenimleri ve Karşılaştıkları Zorluklar	57
4.2. Mülteci ve Sığınmacıların Aileleri İle İletişimde Olma Durumları.....	60
4.2.1. Aile Üyeleri Türkiye'de Bulunanlar	60
4.2.2. Aile Üyeleri Türkiye'de Bulunmayanlar	61
4.2.3. Tüm Aile Üyelerini Kaybedenler	62
4.3. Mülteci ve Sığınmacıların Hak ve Hizmetler Konusunda Bilgileri.....	63
4.3.1. Mülteci ve Sığınmacıların Yasal Hakları Konusunda Bilgileri	63
4.3.2. Mülteci ve Sığınmacıların Kamu-STK Hizmetleri Hakkındaki Bilgileri	64
4.4. Mülteci ve Sığınmacıların İhtiyaçları ve Destek Sistemleri	66
4.4.1. Sağlık Alanındaki İhtiyaçları	66
4.4.2. Eğitim Alanındaki İhtiyaçları	69
4.4.3. Barınma İle İlgili İhtiyaçları	71
4.4.4. Ekonomik Sorunlar ve İhtiyaçlar	72
4.4.5. Kayıt ve Kimlik İhtiyacı	75
4.5. Mülteci ve Sığınmacıların Sosyal Hizmet Merkezlerine Başvurma ve Yararlanma Durumları.....	76
4.5.1. Sosyal ve Ekonomik Destek	76
4.5.2. Temel İhtiyaçlar	78
4.5.3. Doğum Yardımı	78
4.5.4. Bakım Tedbiri ve Koruyucu Aile Hizmeti	79
4.5.5. Evde Bakım Hizmeti.....	79
4.6. Mülteci ve Sığınmacıların Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvurma ve Yararlanma Durumları.....	80
4.7. Mülteci ve Sığınmacıların Beklentileri ve Gelecek Planları	84

5. TARTIŞMA	90
6. SONUÇ Ve ÖNERİLER	96
KAYNAKLAR	99
EKLER	106
EK 1: Etik Kurul Onayı.....	106
Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	107
Ek 3: Kurum İzni.....	108

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Mülteci ve sığınmacıların göç süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların temalara ayrılma süreci.....	51
Tablo 2: Mülteci ve sığınmacıların aileleri ile iletişimde olma durumlarının temalara ayrılma süreci.....	60
Tablo 3: Mülteci ve sığınmacıların hak ve hizmetler konusundaki bilgilerinin temalara ayrılma süreci.....	63
Tablo 4: Mülteci ve sığınmacıların ihtiyaçları ve destek sistemlerinin temalara ayrılma süreci.....	66
Tablo 5: Mülteci ve sığınmacıların Sosyal Hizmet Merkezine başvurma ve yararlanma durumlarının temalara ayrılma süreci.....	76
Tablo 6: Mülteci ve sığınmacıların sivil toplum kuruluşlarına başvurma ve yararlanma durumlarının temalara ayrılma süreci.....	80
Tablo 7: Mülteci ve sığınmacıların beklentileri ve gelecek planlarının temalara ayrılma süreci.....	84
Tablo 8: Bütün Temaların Ortaya Çıkma Süreci.....	89

KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AASW: Avustralya Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

BMMYK/UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GKY: Geçici Koruma Yönetmeliği

IFSW: Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu

ICMC: Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

IŞİD: Irak ve Şam İslam Devleti

MUDEM: Mülteci Destek Merkezi

SED: Sosyal Ekonomik Destek

SHM: Sosyal Hizmet Merkezi

SUY: Sosyal Uyum Yardımı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

ŞEY: Şartlı Eğitim Yardımı

UNİCEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

UK: Uluslararası Koruma

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

WFP: Dünya Gıda Programı

1. GİRİŞ

Göç; ekonomik, siyasi, toplumsal sebeplerle gönüllü veya zorunlu olarak tüm dünyada gerçekleşen bir olgudur. Mülteciler ve sığınmacılar; savaş, işkence, zulüm, tehdit, ayrımcılık vb. sebeplerle zorunlu olarak daha güvenli bölgelere göç ederler. Dünya üzerinde zorunlu olarak göç eden kişilerin sayısı giderek artmaktadır ve bu göçlerden tüm dünya ülkeleri etkilenmektedir.

Türkiye tarih boyunca bireysel veya toplu sığınma hareketlerine maruz kalmıştır. Son yıllarda da Irak, Suriye gibi ülkelerde iç çatışmaların yaşanmasından dolayı sığınma hareketlerinde artış yaşanmıştır. Bu sığınma hareketlerinden en çok Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır gibi ülkeler etkilenmiştir. UNHCR(2020) raporuna göre, Türkiye bugün yaklaşık 4 milyon sığınmacı nüfusuna sahiptir. Mülteci ve sığınmacılar içerisinde buldukları durum ve yaşadıkları zorluklar tüm dünyayı ilgilendiren önemli bir sorundur.

Toplumda genellikle göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları yanlış bilinmekte ve algılanmaktadır. Genellikle ekonomik kaygılar için yer değiştiren kişilere *göçmen* denilmektedir. İkamet ettiği ülkesini, birtakım baskılar veya ayrımcılık, işkence gibi nedenlerle terk eden, yabancı bir devletin yetkili temsilciliklerine veya savaş gemilerine sığınan, kendi devletinden yararlanamadığı korumayı yabancı devletten talep eden kişiler ise *sığınmacı* olarak adlandırılmaktadır (Aybay, 2005). Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişiye *mülteci* denilmektedir.

Mülteci ve sığınmacılar ülkelerini kendi istekleri dışında, zorlayıcı ve baskıcı uygulamalardan dolayı terk etmektedirler. Menşei ülkelerinde yaşadıkları zorluklar ve travmaların yanı sıra güvenli bir bölgeye ulaşma sürecinde ve ardından sığındıkları ülkede de birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Ülkemizde mülteci ve sığınmacıların bugün içerisinde buldukları duruma bakıldığında yapısal düzenlemelerin ve yapılan çalışmaların çok etkin bir müdahale içermediği ve yeterli olmadığını söylemek yerindedir.

Genellikle zülüm, savaş, tehdit gibi zorlayıcı ve baskıcı uygulamalardan kaçıp başka bir ülkeye sığınan kişiler için iki kavram kullanılır. Bunlar; mülteci ve sığınmacıdır. Sığınma başvurusu kabul edilenlere mülteci statüsü verilir, bu statüyü bekleme sürecinde ise kişiler sığınmacı olarak adlandırılır. Uluslararası anlamda mülteci tanımı ilk kez 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde yer almıştır. Türkiye bu sözleşmeyi kabul eden ülkelerden biridir ancak mülteci statüsü için coğrafi kısıtlama¹ koymuştur. Ülkemizde coğrafi kısıtlamadan ötürü sığınma ile ilgili birçok tanım ve statü bulunmaktadır. Uluslararası koruma, şartlı mülteci, ikincil koruma, insani ikamet, geçici koruma gibi coğrafi kısıtlamadan ötürü tanımlanan statülerdendir.

Ülkemizde mülteci ve sığınmacılara tanınan haklar/hizmetler birçok koşula bağlanarak sunulmaktadır. Mülteci ve sığınmacılara tanınan bu haklar ve hizmetler; dil sorunu, yasal mevzuata yabancılik, farklı prosedürlerin varlığı vb. sebeplerden dolayı çoğu zaman bilinmemekte veya eksik bilinmektedir. Bu alanda en belirgin görünen hizmetler daha çok sivil toplum kuruluşları tarafından sunulmaktadır. Mülteciler ve sığınmacılar kayıt/yabancı kimlik kartı edinme, sağlık, eğitim, çalışma, adli yardıma erişim gibi temel haklarını genellikle sivil toplum kuruluşlarına başvurduklarında veya sivil toplum kuruluşlarının saha çalışmalarında öğrenmektedirler.

Sosyal hizmet, insan hakları ve sosyal adaleti temel alan bir meslek olarak toplumun en kırılgan/dezavantajlı gruplarından olan mülteciler ve sığınmacılar ile çok yakından ilişkilidir(Örgen, 2017). Mülteciler toplumla bütünleşme, hak ve hizmetlere ulaşma, ayrımcılığa maruz kalma gibi birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Ülkemizde mülteci ve sığınmacılarla ilgili yanlış bilgilerin varlığı ve özellikle de medyada ayrımcı/ötekileştirici tutumla yapılan yanlış haberlerin varlığı toplumda mülteci ve sığınmacılara yönelik olumsuz kanaat oluşturmuştur. Bu da mülteci ve sığınmacıların toplumda kabul edilmemelerini ve toplumla sosyal uyumlarını zorlaştırmıştır.

¹ Ülkemizde sadece Avrupa Konseyine üye ülkelerden gelen yabancılara 1951 Cenevre sözleşmesinde geçen mülteci tanımına uygun olanlara mülteci statüsü verilmektedir.

Sosyal hizmet mülteciler ile çalışırken bilgi, beceri ve değer temelinde bazı rollerini kullanmaktadır. Buz(2004) bu rolleri; bilgi verme, danışmanlık, kaynaklarla buluşturma, bağlantı kuruculuk, güçlendirme, krizi yönetme ve müdahalede bulunma, savunuculuk ve toplumla bütünleştirme olarak belirtmiştir. Türkiye’de sosyal hizmet açısından mülteci ve sığınmacılarla çalışma yeni bir alan olmakla beraber farklı bir uygulamayı da beraberinde getirmiştir. Bu alanda kamu ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmaları bulunmaktadır. Ancak günümüzde daha çok sivil toplum kuruluşları rol almaktadır. Bu yüzden mülteci ve sığınmacılarla çalışan sosyal hizmet uzmanları daha çok sivil toplum kuruluşları bünyesinde yer almaktadırlar.

Mülteci ve sığınmacılar hak ve hizmetlere erişimde psiko-sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık, çalışma gibi alanlarda sorunlar yaşamaktadırlar. Mülteci ve sığınmacılar arasında durumu daha hassas olanlar için bu sorunlar katlanarak artmaktadır. Özellikle engelliler, kronik hastalığı bulunanlar, yaşlılar, kadınlar, refakatsiz çocuklar, çocuk yaşta evlenenler, şiddet gören kadınlar, LGBTİ bireyler hakları ve hizmetleri bilmemekle beraber çoğu zaman da kurumsal prosedürlerle karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal hizmet bu dezavantajlı gruplarla yakından çalışan bir meslek ve bilimdir.

Mülteci ve sığınmacıların sorunlarına bilimsel ve disiplinler arası bir yaklaşımla yönelmek gerekmektedir. Mültecilik alanında sosyal hizmet uygulamalarının neler olabileceğini belirlemek büyük önem taşımaktadır. Beter(2006), mülteci ve sığınmacı konusuna ilişkin sosyal hizmet müdahalesinin geneli bir uygulamaya dayandırılması gerektiğini ifade etmektedir. Sığınma konusunda var olan durumlar, bütün yönleriyle ele alınmalı, bütüncül bir bakış açısıyla problem çözme sürecine yansıtılmalıdır. Çünkü sığınmanın bütün süreçleri birbiriyle bağlantılıdır. Levienne, sosyal hizmet mesleğinin sığınmacı ve mültecilere üç farklı düzeyde çalışabileceğini ifade etmiştir. Mikro düzeyde; baş etme kapasiteleri artırma, sorun çözme becerilerini geliştirme, katılımcı davranışlarını artırmaktır. Mezzo düzeyde; kolektif sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi, duygusal tepkilerin normal hale getirilmesidir. Makro düzeyde; ekonomik, psiko-sosyal, sağlık, eğitim konularında karşılanamayan ihtiyaçları konusunda araştırma yapmak, bu alanda örgütlenmeyi sağlamak ve politikalar üretmek olarak ifade etmiştir.

1.1.Araştırmanın Konusu

Her bireyin zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır. Tarihsel sürece baktığımızda genellikle sığınma hareketlerinde artış, savaş dönemlerinde veya sonrasında ortaya çıkmıştır. Sığınma bireysel ve ya toplu şekilde uluslararası bir sınırı geçerek yapılmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların ulaştıkları ülkede yaşamlarını yeniden tesis etmek için uluslararası koruma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. 2011 yılı itibariyle Suriye'deki savaştan etkilenen binlerce insan ülkemizin sınır bölgelerine sığınma amacıyla gelmiştir. Türkiye bu toplu sığınma talebi karşısında duyarsız kalmamış ve uluslararası kuruluşların desteğiyle bu süreci yönetmeye çalışmıştır. Bu çerçevede sınır bölgelerine yakın illerde acil kamp bölgeleri oluşturulmuş ve buralarda uluslararası kuruluşların personelleri istihdam edilmiştir. Sonraki süreçlerde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü(GİGM) kurulmuş ve yasal mevzuatta değişiklikler yapılmıştır. Mülteci ve sığınmacıların tespiti, mülakatları, statülendirme işlemleri, üçüncü ülkeye yerleştirme gibi bütün süreçler daha önce BMMYK tarafından yapılırken GİGM'in kurulmasıyla ilk kez bir kamu kuruluşuna devredilmiştir.

Mülteci ve sığınmacıların hakları uluslararası anlamda ilk kez 1951 Cenevre sözleşmesinde yer almıştır. Türkiye bu sözleşmeye coğrafi çekince koyarak taraf olmuştur. Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde sığınma hakkı temel insan haklarından sayılmıştır. Dolayısıyla mülteci ve sığınmacılar ulaştıkları ülkelerde uluslararası koruma kapsamına alınma hakları güvenceye alınmıştır. Bu sözleşmeler doğrultusunda 2013 yılında çıkarılan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ile sığınmacılara ilişkin temel hak ve hizmetlere yer verilmiştir. Ancak yapılan çalışmalarda mülteci ve sığınmacıların temel haklara erişimde sorunlar yaşadığı ve hizmetlerden yararlanamadığı; özellikle yaşlı, engelli, kronik hastaların ve çocukların hizmetlere erişimde zorlandıkları, kurumlar arası işbirliğinin olmamasından sığınmacılara yönelik sosyal hizmet müdahalesinin sektöre uğradığı gözlemlenmiş ve anlaşılmıştır.

Alanda yapılan araştırmaların incelenmesi ve gözlemler neticesinde; mülteci ve sığınmacıların hak ve hizmetler konusunda bilgi düzeyleri, hak ve hizmetlere erişim durumları, ihtiyaçlarını kimlerden/nereden/nasıl karşıladıkları, destek sistemlerini neler

olduğu, Sosyal Hizmet Merkezlerine başvurma ve yararlanma durumları, sivil toplum kuruluşları ile iletişim ve yararlanma durumları, anlaşılmaya çalışılmış ve bu araştırmanın temel konusunu oluşturmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Mülteci ve sığınmacılar deneyimledikleri kötü yaşantılar ve içinde buldukları koşullar psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan zorlamaktadır. Mülteci ve sığınmacıların yaşamlarını yeniden tesis etme ve sürdürebilmeleri sığındıkları ülkelerin sorumluluğundadır. Sığındıkları ülkede sağlık, eğitim, çalışma, sosyal hizmet vb. birçok alanda desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçların giderilmesi için ülkeler bu alanda çalışan profesyoneller istihdam etmelidir. Mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunları çözme, hak ve hizmetlere erişimlerini kolaylaştırma ancak mikro, mezo ve makro düzeyde sosyal hizmet müdahalesiyle mümkündür.

Bu araştırmada mülteci ve sığınmacılara sağlanan sosyal hizmetlerin neler olduğu ve onların bu hizmetlere erişimde karşılaştıkları sorunlar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin sosyal hizmet merkezlerinin yeniden yapılandırılması yönünde hizmet yararlanıcılarının görüşleri doğrultusunda etkileyeceği düşünülmektedir. Literatür taramasında mülteci ve sığınmacıların sosyal hizmet mekanizmalarına erişim ve yararlanma durumları konusunda araştırma yapıldığı ancak çeşitliliğinin çok olmadığı ve güncel araştırmaların yetersiz olduğu dikkat çekmiştir. Bu da bu araştırmanın bilimsel alandaki gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda çalışmanın mülteci ve sığınmacılarla sosyal hizmet uygulama alanına katkı sunacağı ve araştırmanın akademiye önemli veriler sunacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, mülteci ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmetlerin incelenmesidir. Araştırmanın bir diğer amacı ise sunulan hizmetlerin mülteci ve sığınmacıların güçlenme sürecindeki etkisini incelemek, onların ihtiyaçlarını anlamak ve sorunlarına çözüm önerileri getirmektir. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıtları aranmıştır:

- Mülteci ve sığınmacılar göçten nasıl etkilenmişlerdir?

- Mülteci ve sığınmacıların hak ve hizmetler konusunda bilgi sahibi olma durumları nasıldır?
- Mülteci ve sığınmacıların ihtiyaçları nelerdir?
- Mülteci ve sığınmacıların destek sistemleri nelerdir?
- Mülteci ve sığınmacıların kamu ve STK'lar tarafından sağlanan hizmetlerle ilgili bilgi düzeyleri nasıldır?
- Mülteci ve sığınmacıların sivil toplum kuruluşları ile iletişim ve yararlanma durumları nasıldır?
- Mülteci ve sığınmacıların Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından sağlanan hizmetlere başvurma ve yararlanma durumları nasıldır?
- Mülteci ve sığınmacılar geleceklelerini nasıl planlamaktadır?

Bu çerçevede çalışmanın ikinci bölümünde uluslararası göç ile ilgili temel kavramlara, sığınma nedenlerine, sığınma sürecine, sığınma ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata, çalışma bölgesinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının sığınmacılara yönelik ne tür hizmetler sunduğuna, sığınmacıların hak ve hizmetlere erişimde yaşadıkları zorluklara, sığınmacılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarına dair genel bilgilere yer verilmiştir. Gereç ve yöntem konusunun ele alındığı üçüncü bölümde ise araştırmanın modeline, araştırmanın problemine, araştırmanın evrenine, veri toplama sürecine, veri toplama araçlarına, verilerin analizine ve araştırmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir. Bulguların ele alındığı dördüncü bölümde ise sığınmacılar ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin analizi yer almıştır. Tartışma ve sonuç bölümünde ise elde edilen bulguların detaylı değerlendirmesi yapılarak önerilere yer verilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde uluslararası göç ile ilgili temel kavramlara, sığınma nedenlerine, sığınma sürecine, sığınma ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata, çalışma bölgesinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının sığınmacılara yönelik ne tür hizmetler sunduğuna, sığınmacıların hak ve hizmetlere erişimde yaşadıkları zorluklara, sığınmacılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarına dair bilgiler yer almaktadır.

2.1. Temel Kavramlar

Göç alanında farklı durum ve yasal statüleri ifade eden birçok kavram vardır. Mülteci, şartlı mülteci, göçmen, sığınmacı gibi birçok kavram birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu kavramlar arasında ciddi farklılıklar bulunmakta ve bu farklılıklar dikkate değer ifadeleri içermektedir. Çalışmanın bu kısmında bu tanımlamalar ve farklılıklar ele alınarak aktarılmıştır.

2.1.1. Göç

Göç, çalışmak ve kendine daha iyi yaşama olanakları bulmak umuduyla, insanların oturdukları yeri bırakıp başka yörelere giderek orada kesin ya da geçici olarak yerleşmeleridir (Üngör,2018). Başka bir ifade ile göç, Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (IOM, 2013).

2.1.2. Göçmen

Bireyler çeşitli ekonomik nedenlerle buldukları yerden ayrılarak başka bir yerlere yerleşmesine göç denir. Göç hareketleri bireysel veya toplu bir şekilde çeşitli sebeplerle olabilir. Bunlar bireyi veya daha büyük kitleleri doğrudan etkiye sahip sebepler doğurabilir. Örneğin, daha iyi bir kariyer, daha iyi bir eğitim için bireysel göçler yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra deprem, salgın hastalık, savaş gibi sebeplerden dolayı toplu göç hareketleri de yapılabilmektedir. Göç olaylarında ekonomik nedenler büyük bir etki alanına sahip olduğu görülmektedir (Zhanadilova, 2018).

Göçmen ekonomik nedenlerle ülkesini gönüllü biçimde terk ederek başka bir ülkeye o ülke yetkililerinin izniyle göç eden kişilerdir. Başka bir ifadeyle göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde tanımlanmıştır (IOM, 2013).

Göç eden kişilerin çeşitli sebeplere bağlı olarak kendi rızaları ile göç etmeleri durumunda bu kişilerin tanımlanmasında *göçmen* kavramı kullanılmaktadır. Göç sebepleri genel olarak siyasi sebeplere bağlı olan, çatışma, şiddet ve savaş, doğal afet gibi sebeplere bağlı olarak zorunlu göç yapmak zorunda kalan kişiler mülteci kavramı dâhiline alınmaktadırlar. Bir ülkeye göçmen veya mülteci statüsüne kabul edilmeyi talep eden, henüz bu başvuruyu yapmamış ya da başvurusunun neticesini bekleyen kişiler için ise sığınmacı kavramı kullanılmaktadır.

2.1.3. Sığınma ve Toplu Sığınma

Sığınma ya da eski dildeki ifadesiyle iltica, bir kişinin, tabi olduğu veya ikamet ettiği devletten ayrımcı yasal kovuşturmalar gibi çeşitli baskılar nedeniyle terk ederek, başka bir devletin ülkesine, diplomatik temsilciliğine, devlet gemi veya uçağına girerek, o devletin korumasına tabi olması şeklinde ifade edilebilir. Sığınmanın temel amacı, bir devletin topraklarında koruma arayan kişilere, güvenli bir ortam sağlamaktır (Abou-El-Wafa Ahmed, 2009).

Sığınma bireysel olabildiği gibi, toplu olarak da gerçekleşebilmektedir. Bireysel sığınmalarda, başvurular bireysel olarak incelenip, uygun görülürse uluslararası koruma verilirken; toplu sığınmalarda grup bütün olarak değerlendirilmekte, grup üyelerine geçici koruma sağlanarak, durumlarına acil çözümler aranmaktadır (Çiçekli, 2009).

Sığınma, birden fazla kişinin baskılardan ya da iç savaştan kaçmasında olduğu gibi toplu sığınma olarak yapılabilirken, tek bir kişinin ülkesindeki ayrımcı ya da siyasal baskılardan ve haksız kovuşturmalardan kaçması gibi bireysel sığınma olarak da yapılabilir (Pazarcı, 2005).

Genel olarak sığındığı ülkeden mülteci olarak kabul edilmeyi talep eden, henüz bu başvuruyu yapmamış ya da başvurusunun sonucunu bekleyenlere *sığınmacı* denilmektedir.

Hukuki olarak bireyler mülteci olarak kabul edilene kadar sığınmacı olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan sığınmacılık geçici bir durum ya da bir bekleyiş dönemidir. Türkiye’de hukuki açıdan sığınmacılar, geldikleri ülke dikkate alınarak mülteci ya da şartlı mülteci olarak adlandırılmaktadır.

2.1.4. Mülteci

Mülteci²lerle ilgili ilk uluslararası düzenleme Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi’dir. Bu sözleşmenin kapsamı, süresi ve yapısı yetersiz görülmüş ve sonrasında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile mültecilerin tanımı ve konumu yeniden düzenlenmiştir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü’ne göre mülteci;

“İrki, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkan ve bu nedenle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya bu korku nedeni ile yararlanmak istemeyen kişidir.” Cenevre Sözleşmesi’nde yapılan mülteci tanımı, II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da yeni çizilen sınırlar içerisinde hareket etmek zorunda kalan kişidir (T.C. Resmi Gazete, 1961).

Mülteci kavramının daha net anlaşılabilmesi için çalışmanın devamında yerinden edilmiş kişi ve vatansız kavramlarına da yer verilmiştir.

2.1.5. Yerinden Edilmiş Kişi

Uluslararası hukukta, yerinden edilmiş kişi³ kavramı üzerinde genel kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır; ancak Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Komisyonu için hazırlanan “Ülkelerinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler” başlıklı raporda yerinden edilmiş kişiler şu şekilde tanımlanmaktadır:

² Mülteci kavramı İngilizce literatürde “refugee” olarak kullanılmaktadır.

³ Yerinden edilmiş kişi kavramı “forced displacement(zorla yerinden edilme” veya “internally displaced person (ülkesinde yerinden edilmiş kişi) olarak da kullanılmaktadır.

“Zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi gruplarıdır” (BMMYK, 1998)

Yerinden edilmiş kişi tanımına baktığımızda mülteci tanımına benzediği görülmektedir. Ancak mülteci, vatandaşı olduğu ülke sınırları dışında olan kişileri işaret ederken, yerinden edilmiş kişiler için bu şart aranmamaktadır. Yerinden edilmiş kişiler buldukları ülke sınırları içerisinde zorlayıcı koşulların varlığından buldukları yeri terk etmek durumunda kalmaktadır. Yerinden edilmiş kişiler, bağlayıcılığı olmayan Kılavuz İlkeler dışında, henüz uluslararası bir sözleşmeye konu olmamıştır. Kavramı gündeme taşıyan olgu genellikle iç savaşlardır.

2.1.6. Vatansız

Uluslararası hukukta “Vatansız⁴ kişi, hiçbir devlet tarafından hukukunun işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişidir” şeklinde tanımlanmaktadır. Belirli etnik veya dini gruplara karşı ya da toplumsal cinsiyet temelinde ayrımcılık, yeni devletlerin ortaya çıkması ve mevcut devletlerarasında toprak parçası değişimleri ve vatandaşlık kanunlarındaki boşluklar da dâhil olmak üzere birçok nedenle vatansız kalınabilir. (BMMYK).

Uluslararası hukukta vatansız kişiler ilk kez 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme’de ele alınmıştır. Bu sözleşmeye göre vatansız kişi, “kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayandır”. Vatansız kişilere ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda tanınan haklarla ilgili düzenlemeler de bu sözleşmede yer almaktadır. (UNHCR, 2014).

Her vatansız kişinin kendisini içinde bulunduğu ülkeye karşı, özellikle o ülkenin yasalarına ve yönetmeliklerine ve aynı zamanda kamu düzeninin sürdürülmesi için alınan önlemlere uymasını gerektiren sorumlulukları vardır. Devletler bu Sözleşme’nin

⁴ Vatansız kavramı İngilizce literatürde “stateless” in karşılığı olarak kullanılmaktadır.

hükümlerini, ırk, din ya da menşe ülkeye bağlı ayrımcılık yapmaksızın bütün vatansız kişilere uygularlar. (UNHCR, 2014). 6458 sayılı YUKK'ta vatansızlık “hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişidir” tanımı yapılmıştır. Ayrıca aynı kanunda vatansızlığın tespiti ve tanınan haklar 50. ve 51. maddelerde açıklanmıştır. (Resmi Gazete, 2013).

2.1.7. Uluslararası Koruma

Uluslararası koruma; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma kapsamındaki kişiler veya gruplar için verilmek üzere statülendirme işlemidir. YUKK, uluslararası korumanın mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü ifade eder ve uluslararası korumayı düzenlediği 3. kısımda da uluslararası koruma çeşitleri olarak bu statüleri belirler.

2.1.7.1. Şartlı Mülteci

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye verilen ve üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalma izni sağlayan bir statü olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2013).

Mülteci ve şartlı mülteci statüleri tanınırken esas alınan kriterler arasındaki tek fark, mülteci statüsü tanınmasına neden olan olayların Avrupa ülkelerinde meydana gelmesi iken şartlı mülteci statüsü tanınmasına sebep olanların Avrupa ülkeleri dışında meydana gelmesidir (Çelik, 2015).

2.1.7.2. İkincil Koruma

İkincil Koruma, özellikle iç çatışma, iç savaş veya savaştan kaçan insanlara acil uluslararası koruma sağlanması amacıyla kabul edilmiş bir koruma sistemidir. İkincil korumada temel amaç, kalıcı çözüme ulaşılabilmesini ve bu süreçte gerekli geçici koruma tedbirlerinin alınmasını sağlamaktır (Odman, 2017).

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri döndüğünde; ölüm cezası almış veya ölüm tehlikesiyle karşılaşacak, insanlık dışı muameleye maruz kalacak, ayırım gözetmeden devam şiddet hareketlerine ve silahlı çatışmaları ile karşılaşacak olan yabancı ya da vatansız kişiye verilen statüye ikincil koruma veya ek koruma denilmektedir (Resmi Gazete, 2013). Bu kişiler mülteci olarak kabul edilmemekte ancak menşei ülkesine geri dönememesinden bazı haklar tanınmaktadır.

2.1.7.3. Geçici Koruma

Geçici koruma silahlı çatışma, yaygın şiddet, insan hakları ihlalleri ve doğal afet gibi nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalmış kitlelerin korunmasında tarihte önemli bir rol oynamış ve bugün de bu önemini koruyan bir koruma şeklidir (UNHCR, 2012). Türkiye, Suriye'deki savaş nedeniyle Suriye'den gelerek Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarını, vatansızları ve daha önce Suriye'de ikamet eden mültecileri, Ekim 2011'de ilan ettiği geçici koruma olarak değerlendirmektedir (Mülteci-Der, 2012). YUKK'ta "Geçici Koruma" şu şekilde yer almaktadır:

"Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanan koruma" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan ve yukarıdaki geçici koruma örneklerinden de anlaşılacağı üzere, geçici koruma genellikle kitlesel göç veya mülteci akınlarında uygulanmaktadır (Ciğer, 2016).

2.1.8. Geri Göndermeme İlkesi

Mülteci hukukunda asıl olan, sığınma arayan kişiyi ülkesini terk etmeye zorlayan koşulların mantıklı ve makul gerekçelere dayanması şartıyla, ilgili kişiye uluslararası koruma sağlanması ve bu durumun, ulusal koruma temin edilinceye kadar devam etmesidir (Odman, 1995). Geri göndermeme ilkesine göre, sığınma talebinde bulunan kişi, yaşam ve özgürlüğünün tehlike altında olacağı varsayılan bir ülkeye geri gönderilemez. İlgili kişi, dönmek zorunda bırakıldığı ülkede zulüm ile karşı karşıya ise, sınırdaki devlet görevlileri için reddetmeme yükümlülüğü de, geri göndermeme ilkesinin önemli bir parçasını oluşturur (Nasıh Ergüven, 2013).

Geri göndermeme ilkesi mülteci ve sığınmacıları içeren bir çok uluslararası metinlerle güvence altına alınmıştır. 1951 yılında imzalanan “Mültecilerin Statülerine İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşması” ile mültecilerin sınır dışı edilmelerini ya da zorla geri gönderilmeleri yasaklanmıştır. Sözleşmenin 33. maddesinde, “Anlaşmaya taraf olan hiçbir devlet bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermemeyi veya iade etmemeyi garanti eder” şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır (Bozbeyoğlu, 2015).

Ülkemizde 6458 Sayılı YUKK’un 4. maddesi, geri gönderilmeme ilkesini içermektedir. Yasaya göre “hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez” (Resmi Gazete, 2013).

Mülteci ve sığınmacıların göç öncesi, sırası ve sonrasında karşılaştıkları zorluklar göz önüne alındığında geri gönderilmeme haklarının olması kaçınılmazdır. Devletler bu hakkı yasal anlamda tanıma sorumluluğuna sahiptir. Uluslararası ve ulus düzeyinde baktığımızda ülkemizde geri göndermeme hakkı tüm mülteci ve sığınmacılar için geçerlidir.

2.2. Mülteci Olma ve Sığınma Nedenleri

Göç toplumsal düzeni etkileyen insanları sosyal, ekonomik, psikolojik vb. yönlerden çeşitli sorunlarla karşı karşıya bırakan tarihsel bir olgudur. Tarihin her döneminde yaşanan göç hareketleri benzer özellikler gösterir. İnsanlar kimi zaman daha iyi yaşam standartları için kimi zaman ise karşılaştığı baskı, zulüm, ayrımcılık gibi sebepler yüzünden göç etmişlerdir (Gökçan ve arkadaşları, 2007).

Son yıllarda yoğunlaşmış olmakla beraber göç olgusu günümüze özgü değildir. Yüzyıllar boyunca insanlar, zulüm, siyasal-dinsel-ırksal baskı, silahlı çatışma ve şiddet olayları yüzünden yurtlarını ya da içinde yaşadıkları toplumları terk etmek zorunda kaldılar. Bu tür kaçışlara çok eski tarihlerden de örnekler bulunabilir. Fakat kitlesel zorunlu göçlerin

gerçek tarihini, modern dünyanın oluşum aşamasından ve özellikle modern milli devletlerin kuruluşundan başlatmak daha doğru olur (Gökçan 2007: akt: Peker ve Sancar 2000: 3).

Modern göç fenomenini karakterize eden göç türleri içinde mülteci ve sığınmacılar en incinebilir durumda olan, başka bir yerde sığınak bulmaya çalışan, belirsizlikler içinde insan hakları ihlallerine karşı korunmaya en çok ihtiyacı olan gruplardır (Uçarer 1996: 5 Akt: Buz 2004: 27).

Türkiye’de de göç olgusu özellikle son 20 yıl içerisinde yoğun bir şekilde görülmektedir. Türkiye’de zorunlu göç nedenleri ile etnik azınlıklar arasındaki ilişkiler, tarihsel nitelikler taşır. Türkiye’de etnik grupların yerinden edilmesi, izleri Türkiye tarihinde bulunabilecek geleneksel resmi politika görünümündedir(Sığınma Hakkı ve Mülteciler 2001: 84).

Göç nedenleri hem göçmenler hem de zorunlu olarak ülkelerini terk eden mülteciler için benzerlikler göstermektedir. Ancak özellikle sığınma istenmesine yol açan göç politik, ekonomik, savaştan kaynaklı, çevresel ve etnik olabilmektedir (Buz 2004: 18).

2.3. Mültecilik ve Sığınma Süreci

Sığınma başvurusu ve mülteci statüsünün kazanılması süreci çok yavaş işleyen sıkıntılı bir dönemdir. Çalışma, ikamet, sağlık, eğitim gibi birçok hizmetten yararlanma aşamasında da sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu belirsizlik süreci sığınmacıların sosyal ve psikolojik durumlarını da olumsuz etkilemektedir (Özhan, 2010). Mülteci ve sığınmacıların statü belirlenme sürecinde ve sığınılan ülkede kalmak için izinlerinin çıkmasını bekledikleri süreçte en temel insani ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Bu kişilerin her an ülke dışına çıkabilmeleri ya da yer değişikliği yapma ihtimalleri olduğundan, kendilerine yeni bir düzen kurmayı planlamamakta, bu ülkenin dilini öğrenmek için de gereksinim duymamaktadır. Bu yüzden genellikle sosyal hayattan izole bir yaşam sürmektedirler.

BMMYK sığınmacılar için eğer güvenli ise menşe ülkeye geri dönüş, entegrasyon ve üçüncü ülkeye yeniden yerleştirme olmak üzere üç farklı şekilde kalıcı çözüm olabileceğini açıklar(Uluslararası Af Örgütü, 2016).

1. Gönüllü olarak menşe ülkelerine geri dönme çözümü: Genellikle bu devletler tarafından en çok tercih edilen prensip olmasına karşı gerçek bir çözüm yolu değildir. Sığınmacının menşei ülkesinde zulüm ve baskıya yol açan sebepler tamamen ortadan kalktığına orada güvenli bir yaşam sürdürebileceği varsayıldığından bu prensip benimsenir. Bu yaklaşıma göre yaşam koşulları iyi olduğunda, ülkede güvenlik ve refahın iyi olması ve bu durumlar göz önüne alındığında bireyleri menşei ülkelere geri dönebilecekleri düşünülmektedir (Buz, 2002). Ancak menşei ülkedeki koşulların değişmesi var olan sistemin tamamen ortadan kaldırılmasıyla veya çok köklü değişikliklerin oluşmasıyla mümkün olabilir, bu da çoğu zaman imkânsızdır.

2. Sığınılan ülkede yerelle bütünleşme çözümü: Sığınmacılar mülteci statüsüne erişim sürecinde kendilerini arafta hissettiklerinden toplumla bütünleşme ve geleceğini planlama konusunda organize olamamaktadırlar. Ayrıca son zamanlarda yapılan bir çok saha çalışmasında ülkemizde mülteci ve sığınmacıların sosyal uyum ve yerel halka bütünleşmesi söz konusu değildir. Türkiye’de mülteci nüfus içerisinde büyük bir kısmı Suriyelilerden oluşmaktadır. Sığınmacı nüfus arasında en kalabalık olan Suriyeliler olmasına rağmen statü olarak Geçici Koruma kapsamındadır (Uluslararası Af Örgütü, 2016).

3. Üçüncü ülkeye yerleştirme çözümü: Yerel bütünleşme mümkün olmadığı durumlarda diğer bir ülkeye yerleştirme anlamındadır. Bireyin iltica başvurusu kabul edilip üçüncü bir ülkeye yerleşmesi durumudur (Buz, 2002). Türkiye, üç milyondan fazla sığınmacı ve mülteci ile dünyada en fazla sığınmacı ve mülteci nüfusunu ağırlayan ülke konumundadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Türkiye’de hem “şartlı mülteciler”⁵ hem de Geçici Koruma altında hassas durumdaki Suriyeli mülteciler, üçüncü ülkeye yeniden yerleştirme mekanizmalarından faydalanma hakkına sahiptir (Uluslararası Af Örgütü, 2016). Türkiye’den yapılacak yeniden yerleştirmeleri, ilgili üçüncü ülkelere sunmakla sorumlu kurum ise BMMYK ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’dür. BMMYK Türkiye Temsilciliği, Suriyeli ve Suriyeli olmayan mültecilerin Türkiye’den üçüncü ülkeye

⁵ Avrupalı olmayan ancak uluslararası koruma başvuruları olumlu sonuçlanmış kişiler “şartlı mülteci” kapsamında ele alınmaktadır.

yeniden yerleştirilmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bir mültecinin Türkiye’den üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirme için ne kadar bekleyeceği, bir dizi unsura bağlı olarak değişmektedir(Uluslararası Af Örgütü, 2016). Bu kotaların ülkede bulunan mülteci sayısının çok az bir kısmını oluşturduğundan bu çözüm çok da mümkün olmamaktadır. Bu sürecin uzun bir bekleyiş olması, dosyanın kabul veya ret olma durumu sığınmacılar ve mülteciler için zorlu bir süreç olmaktadır.

İltica başvurusu ardından sığınma talebinin incelenmesi yaklaşık bir yılı bulmaktadır. Talebi kabul edilen sığınmacının üçüncü bir ülkeye yerleştirilme süresi de altı ay ile 2 yıl arasında değişmektedir (Buz, 2002). Son yıllarda üçüncü ülke başvuru incelemesi 8 yıla kadar sürdüğü görülmektedir. Kalıcı olarak bir ülkeye yerleştirme işlemi 2-8 yıl sürdüğü görülmektedir.

2.4.Göç Mevzuatı

Sığınma olgusu ve mülteci kavramı, M.Ö 2000’li yıllara kadar dayanmaktadır. Sınırların kesin ve belirgin hatlarla belirlenmediği bu erken dönemlerde dahi söz konusu kavramlarla karşılaşılması konunun önemini bir kez daha vurgulamaktadır (Odman, 1995). Mülteciler sorununun ilk olarak ele alındığı uluslararası toplantı 1920 yılında Milletler Cemiyeti’nin girişimi ile düzenlenmiştir. Bu toplantıdan önce mülteciler konusunda devletlerarası ikili görüşmeler yoluyla çözüm üretilebileceği düşünölmüştür. 1933’te Mültecilerin Uluslararası Statüsü ve 1938’te Almanya’dan Gelen Sığınmacıların Statüsü, mülteciler konusunda Milletler Cemiyeti tarafından yapılan ilk uluslararası anlaşmalardır; ancak her iki sözleşme de dar kapsamlı olup az sayıda ülke tarafından imzalanmıştır. Mültecilerin birey olarak değil toplu olarak değerlendirildiği bu sözleşmeler ani sorunlara anlık çözümler üretmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu sözleşmelerde mülteciler için uluslararası hukukta düzenlemeler yapılmasına gerek görölmemiştir(BMMYK 1998).

Bu bölümde mülteci ve sığınmacılar için uluslararası hukukta yer alan sözleşmeler ve ulusal düzeyde yer alan yasalar ve yönetmelikler ele alınmıştır.

2.4.1. Uluslararası Göç Mevzuatı

Birleşmiş Milletler bünyesinde 1946 yılında insan haklarının geliştirilmesi amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanan ve 1951 yılında imzalanan “Mültecilerin Statülerine İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşması” ile mültecilere uygulanacak usullerin asgari standartları belirlenmiştir. Bununla mültecilerin iş ve refah hakları, kimlik kartı ve seyahat belgeleri, vergi yükünün uygulanabilirliği ve yeniden yerleşme amacıyla kabul edildikleri başka bir ülkeye varlıklarını aktarabilme hakları düzenlenmiştir (Bozbeyoğlu, 2015).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Avrupa'daki Nazi zulmü nedeniyle milyonlarca insan yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu sorunun çözümü amacıyla 1943 yılında finansmanının %70'ini ABD'nin sağladığı Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (BMYRİ) kurulmuştur. 1947 yılında ABD'nin siyasal nedenlerden dolayı yardımı kesmesi ve kuruluşun görevini daha fazla uzatmaması nedeniyle BMYRİ sona ermiştir (Özcan, 2005, s. 5-6).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme yirmi altı devlet tarafından 2 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilmiş, 22 Nisan 1954 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir (Söğüt, 2017). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme 'de yapılan mülteci tanımına iki kısıtlama getirilmiştir. Bunlardan ilki, “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar” ifadesi kullanılarak yapılan “tarih sınırlamasıyken, ikincisi ise “Avrupa'da meydana gelen olaylar” ifadesi ile yapılan “coğrafi kısıtlama” dır(Ergüven ve Özturanlı, 2013).

1950'li yılların sonlarında ve 1960'lar boyunca özellikle Afrika'da yeni mülteci grupları ortaya çıkmıştır (BMİHYK, s. 7). Bu mülteciler, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin süre sınırlı çerçevesi içerisinde korunamadığından, 1967 Protokolü ile anlaşmanın uygulaması 1 Ocak 1951'den sonra gerçekleşen olaylardan ötürü mülteci olan insanları da kapsayacak şekilde uzatılmıştır(Kalaycı, 2014). Türkiye tarih sınırlamasını kaldırmış olsa da coğrafi sınırlamayı muhafaza etmeye devam etmiştir.

Cenevre Sözleşmesi, 1960'lı yıllara toplu sığınma hareketleri ani gelişen ve acil olarak çözümlenmesi gereken sorunlar olduğu için bireysel başvurulara ilişkin düzenlemeler devletlerin ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, Cenevre Sözleşmesi'ne ek niteliğinde olup yeni toplu sığınma sorunlarının çözümlenebilmesi amacıyla hazırlanmıştır (Jeager, 2003: akt: Demir, 2018). Bu protokolün amaçlarına yönelik olarak mülteci terimi, "1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar sonucunda" ifadeleri çıkarılmış olarak, Cenevre Sözleşmesi'nin tanımını dâhilindeki herkes olarak kabul edilecektir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 1961).

Bu yıllarda Ruanda ve Tanzanya'daki Mozambikli sığınmacılar, 1971'de Hindistan'a sığınan 10 milyon Bengalli, 1975'te Saigon'un düşmesi ile kaçmak zorunda kalan Vietnamlı sığınmacılar, 1970'lerin sonunda Tayland'a sığınan Kamboçyalılar, 1979'da Afganistan'dan kaçan 6 milyondan fazla kişi yaşanmış kitlesel sığınmalara verilebilecek en iyi örneklerdendir (Şahin, 2013).

İkinci Dünya Savaşı koşullarında savaştan kaçan milyonlarca insanın mülteci durumuna düşmesi uluslararası toplumun bu soruna ciddiyetle eğilmesini zorunlu hale getirmiş ve 1951 Cenevre Sözleşmesi ile geri göndermeme ilkesi uluslararası hukukun etkin ve yaygın kabul gören ilkelerinden biri haline gelmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmenin 33/1. maddesine göre; hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir." Ancak mülteciye tanınan bu koruma her şart altında geçerli değildir(danıştay.gov.tr).

2.4.2. Ulusal Göç Mevzuatı

Mülteci hukuku ve ilgili kavramlar Türkiye için her zaman gündemde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana, kitlesel nüfus hareketleri bünyesinde yerinden edilmiş insanların Anadolu topraklarına sığındıkları görülmektedir. Sığınma hareketleri toplu veya bireysel şekilde gerçekleşmiştir(Bayram, 2006: akt: Ergüven ve Özturanlı , 2013).

Askerlik Kanunu: 21 Mayıs 1927 yılında kabul edilen 111 sayılı Askerlik Kanununda, göçmen ve mültecilerin vatandaşlığa alınmalarından sonra kaç yaşında olduklarına bakılmaksızın askere alınacakları ifade edilmektedir. Sığınmacıların vatandaşlığa kabulünden önce askerlik yapma zorunlulukları yoktur (Buz 2002).

İskân Kanunu: İskân Kanunu'nda mülteci, "Türkiye'ye yerleşmek amacıyla olmayıp bir zorunluluk sonucu geçici olarak oturmak üzere sığınan" olarak tanımlanmıştır. (Elmas, 2017). Kanunda "mülteciler" ifadesi sadece gelirler başlığını taşıyan 25. maddenin 1(a) fıkrasında geçmektedir(Özkan, 2013).

Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun: 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun, Kanunun ilk hükmünde, "Türkiye' ye girmesi kanunlarla ve Pasaport Kanunu'nun hükümlerine uygun şekilde olan yabancılar, Türkiye'de ikamet ve seyahat etmek hakkını haizdirler", yabancıların ülkeye girişini sınırlandırmıştır(Elmas, 2017).

Pasaport Kanunu: 5 Temmuz 1950'de kabul edilen 5682 Sayılı Kanun Türkiye'ye gelen yabancıların sınır dışı edilmeleri ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Kanun aynı zamanda mülteci kabulünde İçişleri Bakanlığını yetkili kılmıştır (Demir, 2018).

Tarihte Türk kültürüne bağlı muhacirlerin Türkiye'ye gelmesi teşvik edilmiştir. Türk kültürüne haiz nüfusun artması düşüncesi birinci hedefin temel motivasyonu olurken, ikinci hedef iktisadi, askeri ve siyasi gerekçeler çerçevesinde nüfusu arttırmak ve nüfusun yayılışını tanzim etmek olmuştur(Sarı, 2011). Bu uygulama ile göçebeler, çingeneler, sınırlardaki kaçakçı unsurlar ve casuslar, iskân uygulaması çerçevesinde devletin denetim ve kontrolüne almak istediği gruplar olmuştur (Babuş, 2006).

Türkiye mülteci haklarının yetersizliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mülteci hakları konusunda Türkiye aleyhine çeşitli kararlar vermesine ve Uluslararası Af Örgütü ve Avrupa Konseyi'nin de Türkiye'de mülteci hakları konusunda olumsuz raporlar yayınlamasına yol açmıştır. Bu olumsuz gelişmeler neticesinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlanmaya başlamıştır (Bozbeyoğlu, 2015).

6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu ile “yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanması amaçlanmıştır”. Aynı yıl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve yabancıların durumu hakkında sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir(Resmi Gazete, 2013).

Geçici Koruma Yönetmeliği: 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun hemen ardından bu kanunda belirtilen “geçici koruma” statüsünün uygulanma esaslarını belirleyen 22.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği yayınlanmıştır. Yönetmelikte geçici koruma statüsünün tanımı “Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.” şeklinde yapılmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2014).

Refakatsiz Çocuklar Yönergesi: 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 66’ncı ve 91’inci maddeleri ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nu kapsamında o günkü adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından refakatsiz çocuklara yönelik çıkarılan yönerge dir. Bu yönergeye göre refakatsiz çocuk; “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” olarak tanımlanır(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2015).

Yönergede çocuğun yararlanacağı hizmetler ve acil koruma kararı sonrasında uygulanacak tedbirlere yer verilmiştir. Çocuğun statü işlemleri geldiği ülke dikkate alınarak kayıt işlemleri gerçekleştirileceği açıklanmıştır.

2.5. İzmir’de Mülteci Ve Sığınmacılarla Çalışan Ulusal Ve Uluslararası Kuruluşlar

İzmir, sığınmacı ve mülteciler için genellikle Avrupa’ya geçiş noktası olarak kullanılan illerden biridir. İzmir uydu kentler arasında yer almadığından uluslararası koruma kapsamında olan sığınmacıların yaşayabileceği bir yer değildir. Mültecilerin çoğu (%55’i), Suriye başta olmak üzere Güney Sudan, İran ve Afganistan’dan gelmektedir (UNHCR, 2017). Özellikle yaz aylarında Afrika ülkeleri, Afganistan, Mısır, Libya gibi ülkelerden çok sayıda mülteci ve sığınmacının Yunanistan adalarına geçmek için kullandıkları bir geçiş rotasıdır. Ancak Suriyeli mülteciler için yaşama ve Avrupa’ya geçiş noktası olarak tercih edilen illerden biridir. Suriyeli mülteciler, kent merkezindeki çöküntü alanlarında barınmaktadırlar. Çevre ilçelerde ise mevsimlik işçi olarak çalışmakta ve geçici çadır alanlarında yaşamaktadırlar (Yıldız, 2017).

İzmir’de mülteci ve sığınmacıların birçok alanda sorun yaşadıkları ve bu sorunlardan ötürü çeşitli ihtiyaçları bulunmaktadır. Özellikle Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu bu ilde çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından yeni projeler üretilerek bu alanda hizmet sunulmaktadır. Bu bölümde İzmir’de sığınmacı ve mültecilere yönelik çalışmalar yürüten ulusal ve uluslararası kuruluşlara yer verilerek aktarılmaya çalışılacaktır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BMMYK’nın asıl amacı mültecilerin haklarını ve refahını savunmak, her bireyin sığınma talebinde bulunabilmek ve başka bir ülkede mülteci olarak güvenli bir şekilde barınabilmesini sağlamaya çalışmaktır. Ülkesine gönüllü dönüş ve yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirme konularıyla da ilgilenmektedir (Adıgüzel, 2018). UNHCR’nin Türkiye çalışmaları, Ankara’daki merkez ofisinin yanı sıra İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Van’daki saha çalışmaları önem arz etmektedir (UNHCR, 2020).

Uluslararası Göç Örgütü(IOM)

IOM düzenli ve insani göç yönetiminin sağlanmasına yardımcı olmak, göç konularında uluslararası işbirliğini teşvik etmek, göç problemlerine pratik çözümlerin arayışını desteklemek ve mülteciler ile ülke içinde yerinden edilmiş insanlar dâhil ihtiyaç sahibi göçmenlere insani yardım sağlamak için çalışır. IOM Kuruluşu göç ve ekonomi

arasındaki bağı, sosyal ve kültürel kalkınma ile hareket özgürlüğü hakkına önem verir (BM Uluslararası Göç Örgütü, 2015).

İzmir IOM bireysel danışmanlık, vaka yönetimi, acil materyal desteği, tıbbi cihaz desteği gibi projeleri yürütmektedir. Ayrıca İzmir Sahil Güvenlik ile düzensiz geçiş sırasında yakalanan mültecilere acil psiko-sosyal destek ve yönlendirme faaliyetleri bulunmaktadır.

Mültecilerle Dayanışma Derneği(Mülteci-Der)

Mülteci-Der, hizmetlerine İzmir’de bulunan ofisinden Türkiye’de bulunan tüm mülteci ve sığınmacılara hizmet vermektedir (Mültecilerle Dayanışma Derneği). Mülteci-Der, Türkiye’de uluslararası koruma ihtiyacı olan tüm grupların ve göçmenlerin temel insan haklarına ve insan onuruna uygun hayat sürme haklarını savunur ve bu yönde bireysel vakalara hukuki danışmanlık verir ve yönlendirmeler yapar; farkındalık oluşturma, kapasite geliştirme; savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri yürütür. Derneğin hedef gruba yönelik tüm faaliyetlerini ücretsiz sunmaktadır (Mültecilerle Dayanışma Derneği, 2012).

Mülteci Hakları Merkezi

Savaş ve zulüm sebebiyle ülkelerini terk edip Türkiye’de sığınma arayan yabancıların hukuki koruma mekanizmalarına erişimi; sığınmacılara yönelik hukuki destek kapasitesinin artırılması; sığınma alanındaki mevzuat, politika ve uygulamaların uluslararası standartlarla uyum içinde gelişmesi; ve kamuoyunda ve toplum hayatında sığınmacılara yönelik hoşgörü ve dayanışmanın güçlenmesi için uzmanlığa dayalı faaliyetler yürüten bir sivil toplum örgütüdür(Mülteci Hakları Merkezi, 2018).

MHM İzmir şubesi olarak mülteci ve sığınmacılara ücretsiz olarak hukuki danışmanlık hizmeti verir ve yönlendirmeler yapar. İnsan hakları savunuculuğu, lobicilik ve kapasite geliştirmeye yönelik faaliyetler sürdürmektedir.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)

SGDD-ASAM’ın temel amacı Türkiye’de yaşayan mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmak

ve temel hak ve hizmet erişimlerinde destek sağlamaktır(Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, 2018).

Dernek, İzmir’de Kahramanlar bölgesinde Alfarah projesi kapsamında çocuklara yönelik çeşitli etkinlikler ve eğitimler vermektedir. Ayrıca Konak’ta bulunan ofiste hukuki danışmanlık, tercümanlık, psiko-sosyal destek ve vaka yönetimi kapsamında danışmanlık hizmetleri bulunmaktadır. Derneğin ayrıca sağlık hizmeti vermek amacıyla Karabağlar Göçmen Sağlığı Merkezinde çalışan sağlık çalışanları ve tercümanları bulunmaktadır.

Uluslararası Yardımlaşma ve Entegrasyon Derneği (TİAFİ)

Savunmasız ve yardıma muhtaç mülteci kadınlara yönelik Türkiye’de faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. Özellikle savaşta ya da bölgelerindeki silahlı çatışmadan uzaklaşmaya çalışırken eşlerini ve ailelerini kaybetmiş genç kadınlara ulaşmaya ve destek olmaya çalışmaktadır (TİAFİ, 2017). Derneğin merkezi İzmir’de olup mülteci ve sığınmacılara yönelik çeşitli hizmetler TİAFİ toplum merkezinde sunulmaktadır. Danışmanlık sağlama, 4 ile 6 yaş arasındaki çocuklara Çocuk Bakım Servisi hizmeti sunmaktadır. Her gün, toplum merkezinde gönüllü mülteci kadınlar tarafından ücretsiz öğle yemeği pişirilmektedir. Mülteciler cüzi bir ücret karşılığında, ihtiyaç duydukları kıyafetleri buradan temin etmektedirler. Türk ve Suriyeli çocukların katılabildiği çeşitli spor faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Dikiş odası kapsamında Türk ve Suriyeli kadınlar çanta üreterek bu çantaları satabilmektedir. ABC Servisi ile ev ödevi, sınav ve proje gibi okul görevlerinde Suriyeli ve Türk çocuklara ek destek sağlamaktadır (TİAFİ, 2017).

Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu (ICMC)

ICMC, İstanbul’daki ana ofisi aracılığıyla BMMYK tarafından ABD’ye yerleştirilmek üzere sevk edilen mültecilerin başvurularını ABD Mülteci Kabul Programı (USRAP) çerçevesinde işlemektedir (ICMC, 2015).

İzmir ilinde ICMC özellikle Suriye savaşı sonrasında üçüncü ülkeye yerleştirme amacıyla başvurular almıştır. Bu başvurucular arasında daha çok engelli, savaşta esir düşenler, Türkiye’de tedavi olamayan hastalar ve Ezidi aileler bulunmaktadır. ICMC şuan

başvuru almasa da üçüncü ülke yerleştirme kapsamında takip edilen dosyaları bulunmaktadır.

Türk Kızılayı

Türk Kızılay tarafından göç hizmetleri kapsamında dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın ülkemiz sınırları içerisinde kayıt altında bulunan tüm yabancılara yönelik insani yardım faaliyetleri yürütmektedir.

İzmir ilinde Kahramanlar semtinde Kızılay'ın Toplum merkezinde ayrıca mülteci ve sığınmacı ailelere yönelik hizmetleri bulunmaktadır. Toplum Merkezleri ile yönlendirme hizmetleri, eğitim faaliyetleri, geçim kaynağını geliştirme çalışmaları, beslenme ve sağlık hizmetleri, sosyal etkinlikler, savunuculuk ve koruma faaliyetleri, gönüllülük faaliyetleri, sosyal uyuma yönelik çalışmalar sunulmakta ve çocuk ve genç dostu alanlarla yeni nesillere katkı sağlanmaktadır (Kızılay Toplum Merkezleri, 2015).

Mülteci Destek Derneği (MUDEM)

Derneğin amaçları arasında, başta mültecilerin temel sorunları olmak üzere temel yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesine destek olmak, sosyal haklara erişimlerinde yasal danışmanlık vererek yardımcı olmak, mülteci ve sığınmacıların acil ihtiyaçlarına yönelik yardım dağıtımları gerçekleştirmek ve alanda çalışan diğer sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları arasında iletişimi güçlendirmek yer almaktadır(MUDEM, 2020).

Derneğin İzmir'de Kadın Dayanışma Merkezi ve Kadın ve Kız Çocukları için Güvenli Alan Projesi kapsamında çeşitli faaliyetleri devam etmektedir. Engelli mülteciler için meslek edindirme ve psikolojik destek; kadın ve çocuk mülteciler için sosyal uyum, farkındalık yaratma ve hayat becerilerini geliştirici çalışmalar düzenlemektedir.

Dünya Doktorları Derneği

Ulusal ve uluslararası insani yardım kuruluşları ile koordineli projeler yürütmekte olan Dünya Doktorları Derneği, profesyonel ve gönüllü ekipleri ile krizlere müdahale etmekte, sağlık hizmetlerine erişimi arttırmak amacı ile çalışmalar gerçekleştirmekte, sağlık eğitimi, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, sağlık kuruluşlarının güçlendirilmesi, koruyucu sağlık hizmetleri gibi alanlarda faaliyet göstermektedir(Dünya Doktorları Derneği, 2015).

İzmir’de mültecilere yönelik yapılan çalışmalar arasında saha çalışmaları, psiko-sosyal destek, fizik tedavi hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri bulunmaktadır.

Caritas

İzmir Caritas şubesi proje bazlı mülteci ve sığınmacı ailelere yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Caritas diğer dernekler tarafından yönlendirilen mülteci ve sığınmacılara sadece hizmet vermektedir. Direkt olarak başvuru almamaktadır. Tek kullanımlık gıda kartı, hasta veya çocuk bezi yardımı, kıyafet yardımı gibi geçici süreliğine proje bazlı hizmetler sunmaktadır(Caritas, 2018).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

11 Nisan 2013 tarihinde 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kurulmuştur. İç işleri Bakanlığı bünyesi altında hizmet vermektedir. Göçmenlerin ve koruma altına alınacak bireylerin yasal haklarını korumaktadır. Genel Müdürlük, göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere faaliyetlerini sürdürmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 81 ilde, 148 ilçede ve yurtdışında teşkilatlanmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Göç İdaresi ülkemizde yabancılarla ilgili tüm işlemlerden sorumlu ve yetkili kurumdur. Mülteci ve sığınmacı başvurularını alma, Ekim 2018 yılı itibarıyla üçüncü ülkeye yerleştirme, geri gönderme merkezlerinin yönetimi, gönüllü geri dönüş, statülendirme gibi bir çok yetki alanına sahiptir (İzmir İl Göç İdaresi, 2020).

2.6. Türkiye’de Mülteci Ve Sığınmacıların Hak Ve Hizmetlere Erişimde

Karşılaştıkları Sorunlar

Türkiye’de Şubat 2020 itibarıyla 4 milyon mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır. Bunlarda 3,6 milyonunu Suriyeli ve 330.000'e yakını diğer uluslardan mülteci ve sığınmacılar oluşturmaktadır (UNHCR, 2020). Ülkemizde 6458 sayılı YUKK’ta göre

sığınmacı veya mültecilerin⁶ eğitim, sağlık, çalışma, sosyal yardım hizmetlerinden yararlanma ve muhtaç olduğu tespit edilen kişilere harçlık verilebileceği belirtilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 1961). Türkiye’de mültecilerin yaşadığı sorunlara baktığımızda en başta dil sorunu, kayıt olamama, toplumsal ayrımcılık, tedavi olamama, sınır dışı işlemleri, işsizlik, sosyal hizmet ve yardımlardan faydalanamama vs. yer almaktadır. Türkiye’de özellikle kayıt işlemleri çoğu zaman alınmamakla beraber kişilerin sınır dışı olma durumları söz konusudur. Bu bölümde mülteci ve sığınmacıların hakları ve hizmetlere erişimde karşılaştıkları sorunlar ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.6.1. Barınmaya Erişim

Ülkemizde mülteci ve sığınmacılar ile ilgili önceki mevzuata bakıldığında, barınma hakkına hiç yer verilmediği görülmektedir. Yine 6458 sayılı kanunda mülteci ve sığınmacılar için en büyük sorunlardan biri olan barınma hakkına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Barınma desteğinin sunulmaması, mülteci ve sığınmacıların sınırlı ekonomik imkânlarla sahip olması, barınmayı önemli bir sorun haline getirmektedir. Bu yüzden mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları mekanlar genellikle bakımsız, hijyen ve sağlık açısından yetersiz, yalıtımsız ve bazen tuvalet veya banyosu olmayan yerlerdir (Mültecilerle Dayanışma Derneği, 2012).

Suriye savaşı öncesine kadar ülkemizde mülteci ve sığınmacıların ön kayıtları yapıldıktan sonra uydu kentlere yönlendirmeleri yapılmaktaydı. Uydu kentlere yönlendirilen mülteci ve sığınmacıların barınma ihtiyaçlarını kendilerinin karşılaması esastır. Mülteci ve sığınmacılar için yönlendirildikleri kentlerde sistematik bir barınma desteği bulunmamaktadır.

Uydu kentlere yönlendirilen mülteci ve sığınmacıların barınma ihtiyaçlarını kendilerinin karşılaması esastır. Mülteci ve sığınmacıları uydu kentlerde bekleyen sistematik bir barınma desteği bulunmamaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelişi ile birlikte sınır şehirlerinde AFAD koordinasyonunda kamplar kurulmaya başlanmıştır. Böylece Türkiye’de ilk defa mülteci kampları kurulmaya başlamış. Geçici barınma

⁶ 6458 sayılı kanunda “Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri” olarak ifade edilmiştir.

merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 15 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla 64 bin 333 kişi olarak açıklandı (Mülteciler Derneği, 2019). Yine aynı tarih itibarıyla şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı 3 milyon 585 bin 417 kişi olmuştur. Suriyelilerin %98,24'ü şehirlerde yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Suriyeliler çeşitli nedenlerden dolayı kamplarda toplanmamaktadır. Kayıtlı olmama, kamp yaşamına uyum sağlayamama, kamp kapasitesinin dolması nedeniyle dışarıda beklemek zorunda olma, akrabalık ilişkileri olanların onların yanında ikamet etmek isteyenler olarak sıralanabilir (Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2015). Kamp dışında kalanlar kiraladıkları evlerde birden fazla aile, genelde zor şartlarda kalmaktadırlar. Başlangıçta ülkelerinden gelirken beraberlerinde getirdikleri paraları yerel piyasaya sokmaları nedeniyle halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Aynı şekilde bütün sınır şehirlerinde meydana gelen kira artışlarından dolayı ev sahipleri daha fazla kira geliri elde etmişlerdir. Kira fiyatlarındaki artışlar da kiracıları olumsuz etkilemektedirler. Bazı kimseler, bazı ev sahiplerini fırsatçılıklarına rağmen, kira artış sebebini sığınmacılara bağladıklarından bunlara yönelik olumsuz kanaate varmaktadırlar (Koç ve ark., 2015).

Türkiye'deki Suriyeliler büyük bölümü kamp dışında yaşamaktadırlar. Bugün Türkiye'de bulunan sığınmacıların neredeyse tamamı kendi imkânlarıyla kiraladıkları evlerde kalmaktadırlar. Sığınmacıların gelir düzeyi genellikle çok düşük olduğu için çoğunlukla 2-3 aile aynı evi paylaşmaktadır. Bazen 10-15 kişinin aynı evde kaldığı bile görülebilmektedir. Sığınmacıların kaldığı evler genellikle düşük ücretli ve sağlıklı olmayan evlerdir. Bunlar genellikle bodrum daireleri, baraka, bir-iki katlı toprak, taş veya betonarme evler ile terk edilmiş yapılardır. Sınırlı sayıda sığınmacı ise, gelir düzeyiyle orantılı olarak nispeten daha iyi koşullara sahip kaloriferli konutlarda yaşamaktadır (Deniz , 2008).

Mülteci ve sığınmacıların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesi ve sosyal yapısına uyum sağlaması için onların eğitim, sağlık, ticaret vs. gibi temel insanî ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

2.6.2. Sağlık Hakkına Erişim

Sağlıklı bir yaşam sürmek her insanın hakkıdır ve kişilerin elinden alınamaz. Sığınılan ülkeler, mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yeteri kadar

yararlanabilmelerini için yeterli yasal düzenlemeleri yapmakla yükümlüdür (Demir, 2018). Yasal olarak ülkemizde kalmakta olan mülteciler temel sağlık hizmetlerine erişebilmektedir ancak bazı uygulamalar, yeterli tercümanlık hizmetinin olmayışı, ayrımcı tutumlar ve bazen hastane yönetiminin mülteci ve sığınmacıların statüsüne ve sağlık hizmetlerinden yararlanma koşullarına dair bilgi eksikliklerinden dolayı sorunlar yaşanmaktadır.

YUKK'un yürürlüğe girmesinden önce mülteci ve sığınmacıların sağlık masraflarının kendileri tarafından karşılanması esasken, YUKK ile birlikte mülteci ve sığınmacılar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine göre genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır. Bu kapsamda mülteci ve sığınmacıların genel sağlık sigortası primleri GİGM tarafından ödenmektedir. Ancak 6 Aralık 2019 tarihli değişiklik ile mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yararlanması bir yıl olarak kısıtlanmıştır.⁷ Yalnızca Özel ihtiyaç sahipleri ve Bakanlıkça sigorta kaydının devamı uygun görülenler için bir yıl süre sınırı aranmamaktadır. Aynı değişiklik ile başvurusu hakkında idarece olumsuz karar verilen yabancılar genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılmaktadır.

Geçici Koruma statüsünde bulunan Suriyeli mültecilerin sağlık hakkına erişimine ilişkin düzenlemeler kamp içi ve kamp dışı nüfus için belli farklılıklar göstermektedir. Kamplarda barınan Suriyeli mültecilerin ilaç dâhil sağlıkla ilgili giderleri AFAD tarafından karşılanmaktadır. AFAD'ın 2013 yılında yayımladığı "Suriyeli Misafirlerin Sağlık Hizmetleri" konulu genelgesiyle herhangi bir kayıtları olmasa da Suriyelilerin eş zamanlı olarak kayıt yaptırılmaları şartıyla, kamu hastanelerine ücretsiz erişimi mümkün hale gelmiştir. Ancak uygulamaya baktığımızda hastanelerin tanıtım kimliği olmayan mülteci ve sığınmacıların hiçbir şekilde tedavi ve muayene hizmetlerinden yararlandırılmadığını, hastanenin kayıt için Göç İdaresi İl Müdürlüklerine yönlendirdiğini oradan da hastaneye tekrar yönlendirilip hasta olduğuna dair bir rapor istenildiği kısır bir döngü şeklinde görülmektedir. Kimliği bulunmayan bir mülteci veya sığınmacı sadece Göçmen Sağlığı

⁷ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> Erişim Tarihi: 30.04.2020

Merkezlerinin ücretsiz hizmetlerinden faydalanmaktadır. Ancak Göçmen Sağlığı Merkezleri sınırlı ve kısıtlı düzeyde müdahale yapılan sağlık kuruluşlarındandır.

Türkiye’de mültecilere yönelik sağlık hizmetlerine baktığımızda Uluslararası Koruma kaydı veya Geçici Koruma kaydı olmayan kişiler sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Kişiler sadece bulunduğu ilde Göçmen Sağlığı Merkezleri temel sağlık hizmeti almak için başvuru yapabilmektedir. Ayrıca devlet hastanelerinin sadece acil bölümlerinden muayene hizmeti alabilmekte olup tedavi uygulanması durumunda hastaneden çıkış işlemleri sırasında bir tedavi ücreti çıkmaktadır. Ödeyemeyen kişilere taahhütname imzalatılıp sonrasında ödemesi beklenmektedir. Ayrıca UK kapsamında olan kişiler genel sağlık sigortası kapsamında olmasına rağmen reçete bedelinin belirli bir yüzdesini yine mülteci ve sığınmacılar tarafından ödenmesi beklenmektedir. Ayrıca engelli olup sağlık kuruluna başvuran yabancından 200 TL ücret ödemesi gerekmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2019). Geçici Koruma kapsamında olan mülteciler ücretsiz muayene, tetkik ve tedavi olabilmektedir.

Yapılan bir saha araştırmasına göre tedavi olmak amacıyla hastaneye giden mülteci ve sığınmacıların hem hastane çalışanları hem de vatandaşlar tarafından yapılan ötekileştirici tutumlardan dolayı hastaneye gitmeyi tercih etmedikleri görülmüştür. Bu ve benzeri sorunlardan ötürü Suriyelilerin gelmeden önce sağlık sektöründe çalışmış olanlar oradaki mesleki becerileriyle burada merdiven altı klinikler açmıştır (Göç Araştırmaları Derneği, 2020). Bu da sağlık hizmetlerine yeterince ulaşamayan ve zorluk yaşayan sığınmacıların güvenli olmayan bir yola girmelerine neden olmuştur.

2.6.3. Eğitim Hakkına Erişim

Uluslararası Evrensel Çocuk Hakları Beyannamesi ve Türkiye’de Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocukların eğitim hakkı açıklanmıştır. Dolayısıyla eğitim hakkı uluslararası antlaşmalara göre mülteci ve sığınmacı çocukları da kapsamaktadır. Suriyeli mülteci çocuklara yönelik yapılan eğitim çalışmalarına baktığımızda başta Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde olan geçici eğitim merkezleri, sivil toplum kuruluşları

bünyesinde olan toplum merkezleri ve eğitime destek amaçlı Türkçe dil okulları bulunmaktadır.

Ülkemizde mülteci ve sığınmacı çocukların ebeveynleri, yakınları veya kendileri bu hakların varlığından haberdar olmadıklarından uygulamada birçok hizmetten yararlanamamaktadır. Özellikle kırsal alanda yaşayan çocuklar eğitim hizmetlerinden ve şartlı eğitim yardımlarından haberdar değildir. Sivil toplum kuruluşları çocukların tespitinde ve çocukları eğitim çalışmalarına dâhil etmekte önemli bir yere sahiptir. Çoğu kez ailelere danışmanlık hizmeti sunarak çocukların eğitimi konusunda bilgilendirmeler yapmaktadır (Basmacı, 2019).

Suriyeli aileler nüfusun yoğun olduğu şehirlerde çocuklarını okula kayıt yaptırmakta sıkıntı yaşamaktadır. Aynı zamanda bazı şehirlerde Türk öğrencilerin de yoğun olmasına bağlı olarak, okullarda boş kontenjan bulmakta zorlanmaktadır (Tanrıku, 2017).

Çoğunlukla sığınmacılar eğitim konusunda nereye nasıl başvuracaklarını bilememektedirler. Sığınmacılar okula başvurduklarında çeşitli sebeplerle okullar tarafından kabul edilmeyebilirler. Sosyoekonomik ve psiko-sosyal sıkıntılar, dil bariyeri, kültürel ve çeşitli diğer sorunlar çocukların okula devamını zorlaştırmıştır. Kanunlar çerçevesinde eğitim hakkı var olsa da Suriyeli çocukların okula devamı ile ilgili koruyucu ve önleyici çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir (Basmacı, 2019). Okullara kayıt yaptırılan öğrenciler okuldaki diğer öğrencilere, öğretmenlere ve okula alışmada sorunlar yaşamaktadırlar. Okulu bitirmiş olanlar dahi okulu bitirdiğine dair bir belge alamamaktadırlar(Akyürek, 2007:akt: Demir, 2018).

Ülkemizde mülteci ve sığınmacı çocukların okullara kayıt yaptırabilmesi için öncelikle “yabancı kimlik numarası” gerekmektedir. Yabancı kimlik kartına sahip olmayan ailelerin çocuklarını okula kayıt yaptıramaması sıklıkla karşılaşılan bir sorundur. Bunun yanında okul çağında olup okul dışı olan birçok çocuk bulunmaktadır. Bu durumun sebeplerine baktığımızda daha çok çocuk yaşta evlilik, çocuk işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği, kimliksiz olma, bürokratik zorluklar okula devamı sekteye uğratan en önemli sebeplerden bazılarıdır. Çocuklar ebeveynlerinden ayrı düşünülemediği gibi çoğu zaman geçim kaynaklarının yetersiz olması bunu tetikleyen bir diğer önemli sorundur (Basmacı, 2019).

2.6.4. İş Piyasasına Erişim

Yabancıların büyük kısmı hayatta kalabilmek için kötü hayat ve çalışma şartlarının bulunduğu ikincil işgücü piyasalarında yasa dışı ve güvencesiz işgücüne dâhil olmuşlardır. Yani kaçak ve ucuz işgücü durumundadır(Koç ve ark., 2015). Birçok mülteci ve sığınmacıya çalışma izni verilmediğinden, asgari ücretin çok altında ve ağır işlerde çalışmaktadırlar. Bu sektörler arasında inşaat, tarım, yeme-içme diye devam etmektedir. Tüm bunların dışında daha önce Nasirova'nın çalışma bulgularında çalışma izinleri olmadığı için işverenler tarafından normalden düşük ücretlere ve uzun saatler çalıştırıldıklarını ve en küçük bir münakaşada tehdit edilerek işten atıldıklarını ifade etmiştir (Nasirova, 2014).

6458 sayılı YUKK'ta "Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir." İfadesi yer almaktadır. Ancak çalışma izni için öncelik kayıt prosedürü bulunmaktadır. Başvuru süreci ve mülakat sonuçlarının uzun sürmesi bir çok mülteci ve sığınmacının ekonomik zorluklardan dolayı izinsiz çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

Suriyeli mültecilerin iş piyasasına erişimini kolaylaştırıcı bir düzenleme bulunmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2013 yılında yaptığı düzenleme ile, ikamet izni bulunan Suriyelilere, ikamet izin sürelerini aşmamak üzere, değerlendirme kriterlerine tabi tutulmaksızın çalışma izni verilmesi uygun bulunmuştur (Mültecilerle Dayanışma Derneği, 2012). Ancak Suriyeliler arasında pasaport ile ülkemize giriş yapan ve ikamet izni alan sığınmacı sayısı çok azdır.

2016 yılında GİGM tarafından çıkarılan bir yönetmeliğe rağmen kayıt dışılığın tam olarak önüne geçilebilmiş değildir. Bunun birkaç nedeni olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi sığınmacıların kayıt altında resmi olarak çalışabilmeleri için getirilen şartlardır. Bunlar en az altı aydır kayıtlı ve bir sığınmacı kartına sahip olmaları, ikincisi İkamet etiketleri şehirlerin sınırları dâhilinde çalışma şartı ve üçüncü olarak, mülteci ve sığınmacı işçilerin çoğunlukla vasıfsız kişilerden oluşması ile zaman kaybetmeden hemen bir işe girip çalışma zorunda olmalarını vb. sebepleri saymak mümkündür (Taş ve ark., 2016).

2.6.5. Sosyal Yardım Mekanizmasına Erişim

Ülkemizde mülteci ve sığınmacılardan % 98'inden fazlasını Suriyeliler oluşturmakta olup neredeyse her ilde yaşamaktadırlar. BMMYK mülteci ve sığınmacılar arasında incinebilir/hassas⁸ 11.342 bireye nakit yardımı yapmaktadır (UNHCR, 2020).

Mültecilere yönelik bazı hizmetlere baktığımızda Sosyal Uyum Yardımı(SUY) ve Şartlı Eğitim Yardımı(ŞEY) yer alıyor. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan Haziran 2019 verilerine göre SUY'dan faydalanan kişi sayısı 1 milyon 696 bin 555 kişidir. Kişi başı aylık 120 TL ödeme yapılmaktadır (Mülteciler Derneği, 2019). SUY başvurusu taşrada bulunan SYDV' den veya Kızılay Kart Merkezleri'nden başvuru yapılmaktadır. Dünya Gıda Programı(WFP) tarafından fonlanan SUY maddi destek hizmetlerinin başında gelmektedir. Bu yardımdan herkes faydalanamayıp bazı kriterleri bulunmaktadır. Bunlar yalnız ebeveynlik, hanede 60 yaş üstü bireyin olduğu ve yetişkinin bulunmadığı, üç ve daha fazla çocuğu olan, %40 ve üstü engelli olan bireyler, evde çok fazla bağımlı (yaşlı, çocuk olan) olan aileler olup ciddi kriterleri bulunmaktadır. Ayrıca bu programdan yararlanmak için ailenin resmi istihdamı olmamalıdır(Türk Kızılayı, 2019). Ayrıca ŞEY kapsamında mülteci ve sığınmacı çocuklara eğitimlerine düzenli olarak (en az yüzde 80) devam eden yararlanıcı ailelere Kızılay Kart aracılığıyla iki ayda bir nakit yardım sağlanır(UNİCEF, 2019).

SYDV ve bazı belediye bünyelerinde de mülteci ve sığınmacıları da kapsayan bazı sosyal yardımlar bulunmaktadır. Ancak bu yardımlar ilden ile farklılık göstermektedir. Saha çalışmalarında SYDV' nin sağladığı kömür, gıda, kıyafet, kira yardımlarında genellikle mültecilerin yararlanamadığı görülmektedir. SYDV bünyesinde çok nadir olarak bazı hassas durumda olan mülteci ve sığınmacılara tek seferlik kira yardımı yapılmaktadır.

2.6.6. Adli Yardıma Erişim

Mülteciler ve sığınmacılar, boşanma, vasi atanması ve uluslararası koruma statüsü kararlarına itiraz gibi konularda dava açmaları gerektiğinde sürecin işleyişini tam

⁸ İngilizce literatürde “vulnerable” olarak kullanılmaktadır.

bilmemeleri ve maddi yetersizlikler sonucunda sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu durumlarda, Türk Hukuku adli yardım ve yargılama masraflarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır (SGDD, 2017). Bunun yanı sıra, mülteci ve sığınmacılar bazı sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hukuki danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Ancak çoğunlukla mülteci ve sığınmacılar dil bariyeri ve çeşitli sebeplerden ötürü bu haklarından haberdar değildirler.

Mülteci ve sığınmacılar adli yardım hizmetlerine genellikle sınır dışı edilme, uluslararası koruma veya geçici koruma başvuru reddi, boşanma gibi sebeplerden dolayı ihtiyaç duymaktadır. Daha çok İzmir ilinde bulunan Harmandalı Geri Gönderme Merkezinde sınır dışı edilmek üzere bekleyen mülteci ve sığınmacılar bu hizmete erişmekte zorluk yaşamaktadır. Buradan çeşitli dernekleri merkezde bulunan ankesörlü telefonla arayarak Arapça, Farsça, Fransızca, Kürtçe yardım istemektedirler. İzmir Barosu mülteci ve sığınmacılara adli yardım konusunda çok fazla çalışması ve uygulamaları bulunmaktadır⁹. Ayrıca eşlerinden şiddet gören kadınlar maddi yoksunluktan ve bilgi eksikliğinden dolayı boşanma davası açmak istedikleri zaman bu haklarını genellikle sivil toplum kuruluşlarına başvuru veya bilgilendirme toplantılarında öğrenmektedir. Bu da bir diğer sorundur.

2.7. Mülteci ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet mesleği insan hakları, sosyal adalet, farklılıklara saygı ve sosyal değişim kavramlarıyla yakından ilgilidir. Toplumun en dezavantajlı gruplarından olan mülteci ve sığınmacılar sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyar. Ülkemizde sosyal hizmet uzmanları mülteci ve sığınmacılık alanında çok yeni olsa da hızla bu alana odaklanmışlardır. Bu bölümde sosyal hizmetin tanımı, amacı, mülteci ve sığınmacılarla çalışan sosyal hizmet uzmanının rol ve işlevleri, güçlendirme yaklaşımı ve mülteci ve sığınmacılarla sosyal hizmet müdahalesi ele alınmıştır.

⁹ Adli Yardım Alanında Göç ve İltica Hukuku Eğitimi Tamamlandı, Erişim Tarihi: 30.04.2020 <https://www.izmirbarosu.org.tr/HaberDetay/1271/adli-yardim-alaninda-goc-ve-iltica-hukuku-egitimi-tamamlandi.aspx>

2.7.1. Sosyal Hizmetin Tanımı ve Amacı

İnsan sosyal bir varlıktır; bu yüzden başkalarına da ihtiyaç duyar. İnsanların birbirlerine olan iletişimi ve ilişkisi sosyal hizmetin dayanağını oluşturmaktadır; insanlar arası etkileşimi, ilişkinin kalitesini ve etkinliğini arttırmak için insanlara yardım etmektedir. Bir başka deyişle, sosyal hizmet, insanların sosyal işlevselliğini arttırmayı amaçlamaktadır (Selçik ve Güzel, 2016).

The Social Work Dictionary’de sosyal hizmet, insanlara etkili bir psikososyal işlevsellik düzeyine ulaşmalarında yardımcı olan ve tüm insanlar için esenliği arttıracak toplumsal değişimleri etkilemekte başvurulan uygulamalı bir bilim olarak tanımlanmaktadır (Beter, 2006).

Sosyal Hizmet Uzmanları Ulusal Birliği (NASW) tanımına göre; Sosyal Hizmet, birey, grup ya da toplulukların sosyal işlevselliğini arttırmak ya da korumak ve hedeflerine uygun toplumsal koşullar oluşturmak amacıyla yardım eden mesleki bir aktivitedir. Sosyal Hizmet uygulaması, sosyal hizmet değerleri, disiplini ve tekniklerinin aşağıdaki bir ya da birkaç amaca mesleki uygulamasını içerir:

- Somut hizmet alımında insanlara yardım etme
- Birey, aile ve gruplar için danışmanlık ve psikoterapi
- Sosyal ve sağlık hizmetlerini sunmada ve bu hizmetleri iyileştirmede grup ya da topluluklara yardım etme
- İlgili yasama sürecine katılma

Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslararası Federasyonu (IFSW) tanımına göre ise; Sosyal hizmet, sosyal değişim ve gelişmeyi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesi ve özgürleşmesini teşvik eden uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin esaslarıdır. Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyine (CSWE) göre ise sosyal hizmet, birey, aile, grup, topluluk ve toplumların sosyal işlevselliğini arttırmak amacıyla yardım etme sürecidir (IFSW, 1957).

Pincus ve Minahan (1973)'a göre sosyal hizmet; “insanların, yaşam amaçlarını, stres ile baş etmelerini, özlem ve değerlerini gerçekleştirme becerilerini etkileyen insan ve çevresi arasındaki etkileşimle ilgilidir.”

Güncel bir tanım olarak, IFSW 2014 yılında yaptığı tanım örnek olarak gösterilebilir. Bu tanıma göre sosyal hizmet:

“...toplumsal bağlılığı destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı ve bir akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, müşterek sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin merkezindedir. Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, beşerî bilimler ve yerel bilgi ile desteklenir, sosyal hizmet yaşam zorlukları ile baş etme ve iyilik halini geliştirmede yapılar ve insanlarla yürütülmektedir” .

Tüm tanımlarda ortak olan ilke, insanlara yardım etmek suretiyle sosyal işlevselliğin artırılması amacıdır. Sosyal hizmet mesleği kendi tanımı içinde amacını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Sheafor ve Herejsi'ye(2002) göre sosyal hizmet her ne kadar tüm insanların işlevselliği ile ilgilenirse de daha çok önceliklediği dezavantajlı gruplar vardır. Bu kapsamda toplumun en savunmasız kesimlerine, ayrımcılığa ve baskıya maruz kalan gruplara öncelik verir. Bunlar; mülteciler, sığınmacılar, çocuklar, LGBTİ bireyler, yaşlılar, engelliler, insan ticareti mağdurları gibi toplumun en savunmasız bireyleri arasında gösterilebilir.

Pincus ve Minehan'a göre Sosyal hizmetin amacı; İnsanların problem çözme ve baş etme kapasitelerini geliştirmek, İnsanlara, kaynak, hizmet ve şanslar tanıyan sistemler ile insanlar arasında bağlantı kurmak, Bu sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek, Sosyal politikanın geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı vermek” olarak ifade edilebilir (Pincus ve Minahan 1973).

AASW'ye göre sosyal hizmetin altı temel amacı vardır. Bunlar: Bireylerin çıkarlarını ver haklarını desteklemek, Bireyler, gruplar ve toplumla çalışarak bunların sosyal, ekonomik ve politik kaynaklara adil bir şekilde ulaşmaları ve bunları elde etmelerine yardımcı olmak, Müracaatçıların refahını artırmak için destek sağlamak (Müracaatçılar; kişiler, aileler, gruplar, toplumlar, örgütler ve topluluklardan oluşmaktadır. Bu grupların içinde İhmal edilen, incinebilir, mağdur ve özel ihtiyacı olanlar önceliklidir),

Yapılan eşitsizlikler ile ilgili olarak farkındalığı artırmak, Sosyal kaynakların adaletli dağılımı için destekleyici politikalar ve uygulamalar oluşturmak, Sosyal değişim yaratmada rol oynayarak sosyal engeller, eşitsizlikler ve adaletsizlikleri azaltmaktır (Altındağ, 2011).

2.7.2. Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve İşlevleri

Sosyal hizmetler, kendilerine pek de davetkâr olmayan hatta düşmanca olan yabancı kentsel ortamlarda bulunan mültecilerin gereksinimlerini belirler. Bundan dolayı sosyal hizmetlerin amacı yerel yönetimin ve halkın yardımlarıyla kendi ayakları üstünde durabilen mülteci toplulukları yaratmaktır (BMMYK, 1994:8). Mültecilik alanında sosyal hizmet uzmanının pek çok rolleri vardır. Bunlar;

Danışmanlık: Mültecilere ihtiyaç duydukları her konuda danışmanlık verilmektedir.

Savunuculuk: Gerektiğinde mültecilerin haklarını savunabilmektedir.

Bilgi verme: Mülteciye ihtiyaç duyduğu her konuda bilgi verebilmekte ve yönlendirebilmektedir.

Kaynaklarla buluşturma: Müracaatçıları toplumdaki kaynaklarla buluşturma anlamında çalışmalar yapabilmektedir.

Güçlendirme: Mültecileri içinde buldukları tüm güçlüklerle karşı koymaları yönünde çalışmalar yapabilmektedir. Müracaatçıları güçlendirirken SHU “güç” kaynaklarına başvurma gereksinimi duyabilir:

- Para, iş, barınak, sağlık bakımı ve eğitim gibi kaynaklara nereden ulaşılabileceği ile ilgili ve onlara nasıl güvenli olarak ulaşılabileceği konusunda bilgi sahibi olma ya da haberdar olma
- Ülkedeki sorun çözme yetenekleri kadar sivil, politik ve yasal sistemler hakkında bilgi, (3) Sosyal sistemler ya da örgütlerle başa çıkmada etkili olan tutum ve davranışlar seti ya da kişisel beceriler

- Müracaatçıların etnik toplumunun içinde ve dışında yer alan, arkadaş ya da tanıdıklar gibi iletişim ağları inşa etmelerinde katkısı olacak destek sistemlerini bilmek

Toplumla bütünleştirme: Toplumların mültecilere yönelik ön yargıları nedeniyle mülteciler çok zorluk yaşamaktadırlar. Bu anlamda mültecileri ve toplumu bütünleştirme çalışmaları yapabilmektedirler. Ayrıca toplumu da bu konuda bilgilendirmektedirler(Buz, 2004 118–119).

2.7.3. Güçlendirme Yaklaşımı

Sosyal hizmet uygulamalarının en genel amacı; kişileri güçlendirme, mültecilerle yürütülen çalışmalarda da büyük önem taşımaktadır. Sosyal hizmetin bir amacı olarak güçlendirme, göçmen ve mültecilerin aile, grup ve toplumlar içindeki baş etme ve uyum yeteneklerini arttırmaya odaklanmalıdır. Diğer bir deyişle, güçlendirmenin amacı bu kişilere başkalarıyla ilişkiler yaratabilmelerinde ve güçlü hale getirme konusunda diğer sosyal hizmetler ile “bağlantı kurma” kapasitelerini arttırmalarına yardımcı olmaktır. Mülteciler için sosyal hizmetler kendi kendilerine yetebilme, karşılaştıkları acil sorunları çözebilme ve aynı zamanda da emniyet duygusu inşa edebilme becerilerini geliştirmeye odaklanır (Sosyal Hizmet Mesleği ve Mültecilik, 2010).

Güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde göçmen ve mültecilerin birey, aile, grup ve toplumlar içindeki baş etme ve uyum yeteneklerini arttırmaya odaklanılması büyük önem taşımaktadır. Güçlendirmenin amacı hizmet alanların güçlü yanlarını fark edebilmeleri ve güçlü hale gelerek diğer sosyal sistemler ile “bağlantı kurma” kapasitelerini arttırmalarında yardımcı olmaktır (Kara, 2018).

2.7.4. Mülteci ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi

Mülteciler, ülkelerinden kaçmalarına neden olan sorunların yanında, kaçış sırasında ve gittikleri ülkelerde de pek çok sorun yaşamaktadırlar. Mültecilerin sorunlarına bilimsel ve disiplinler arası bir yaklaşımla yönelmek gerekmektedir. Mültecilik alanında sosyal hizmet uygulamalarının neler olabileceğini belirlemek büyük önem taşımaktadır. Sosyal hizmet mesleği sosyal değişimi, insan ilişkilerinde sorun çözmeyi ve insanları ortaya

çıkarmayı arttırmak için insanların çevreleri ile etkileşimlerinde insan davranışları ve sosyal sistem teorilerini, sosyal hizmet müdahalelerini içerir (IFSW, 1957).

Sığınmacılık konusuna ilişkin sosyal hizmet müdahalesi genelci bir uygulamaya dayandırılmalıdır. Var olan durumlar, bütün yönleriyle ele alınmalı, bütüncül bir bakış açısı, problem çözme sürecine yansıtılmalıdır; çünkü mültecilik konusunda yaşanan bütün süreçlerin birbiriyle bağlantısı bulunmaktadır(Beter, 2006).

Sosyal hizmet insanlar ile yaşam ödevlerini başarma, zor bir durumun üstesinden gelme ve amaçlarını ve değer verdikleri şeyleri gerçekleştirebilmelerini etkileyen sosyal çevreleri arasındaki etkileşimle ilgilidir. Bu nedenle insanlara kendi sorun çözme ve baş etme kapasitelerini daha etkili kullanmaları ve genişletmeleri, insanlar ve kaynak sistemler arasındaki ilk bağlantıları kurma ve kolaylaştırmalarına yardımcı olmaktır (Buz, 2004).

Sığınma deneyimi, insanlar için farklı tepkilerin gösterildiği bir süreçtir. Kişilerin bu deneyimine tepki, çok sevdiği bir insanı kaybeden bir kişinin hissettikleri ile bir benzerlik göstermektedir. Bu hisler; 1.şok, reddetme, inanmama, 2. Saldırganlık; 3. Kızgınlık; 4. Depresyon 5. İlginin kaybı, intihar girişimi, uyuşukluk; 6. Pazarlık; 7. Kabullenme; 8. Çözüm üretme 9. Rehabilitasyon (BMMYK, 1994:36). Bu süreçte mültecilerin toplumdan beklentileri; güçlendirilmiş psikolojik var olma hissi, ekonomik destek ve bağımsızlık, arttırılmış hayatlarını kontrol ve yönlendirme gücü, kültür, dil ve dinin devamı ve ev sahibi olan toplum ile iletişimidir (BMMYK, 1994: 14).

Levienne, sosyal hizmet mesleğinin sığınmacı ve mültecilere üç farklı düzeyde çalışabileceğini ifade etmiştir. Bu alanları mikro, mezzo ve makro düzeyler olarak tanımlayan Levine, mikro düzeyde sosyal hizmet müdahalesinin sığınmacı ve mültecilerin katılımcı davranışlarının artırılması, müracaatçıların beceri kazanmaları ve kendi kendilerine yeterli olma durumunun yaratılmasına odaklandığına işaret etmiştir. Mezzo düzeyde, grup çalışmalarının kullanılmasıyla, kolektif sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi, duygusal tepkilerin normal hale getirilmesi, etkinlik ve denetim mekanizmalarının kazanılması ve örgütsel davranışların gösterilmesi amacıyla, sosyal hizmet müdahalesinin kullanılabilmesine değinilmiştir. Makro düzeyde ise, sosyal hizmet

mesleğine sığınmacıların ve mültecilerin ekonomik, psiko-sosyal, eğitim ve sağlık gibi alanlarda karşılanamayan gereksinimlerinin belirlenmesi için araştırma yapmak, söz konusu müracaatçıları ilgilendiren politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak ve bu kişilerin yararına toplum örgütlenmesi yapmak gibi roller düştüğü belirtilmiştir (Beter, 2006).

Sosyal hizmet uzmanları mülteci ve sığınmacılarla çalışırken onların gelmiş olduğu sistemi, sistemlerarası etkileşimlerine ve Türkiye'deki sisteme ve bu sisteme uyumuna odaklanması ve tüm bu sistemlere hâkim olması gerekmektedir. Zorla yerinden edilen bireylerin göç deneyimleri göz önünde bulundurulduğunda yeni bir sisteme uyumu ve sistemlerarası etkileşimi kolay olmayacaktır. Bu duruma mesleki açıdan bakıldığında uyum sürecinde hem sistemlerin hem de müracaatçının değişimi gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanları problemin olduğu noktalara müdahale etmektedir. Türkiye'de sosyal hizmet açısından mülteci ve sığınmacılarla çalışma yeni bir alan ve farklı bir uygulama oluşturmuştur. Bu alanda günümüzde daha çok STK'lar rol almaktadır. Bu yüzden mülteci ve sığınmacılarla çalışan sosyal hizmet uzmanları daha çok STK bünyesinde mülteci ve sığınmacılara sosyal hizmet müdahalesi yapmaktadır. Ancak bu müdahale mezzo ve makro düzeyde yapılmadığından yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla mülteci ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmet müdahalesi henüz tam anlamıyla sağlıklı olarak gerçekleşmemektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmaya katılan mülteci ve sığınmacılara ait tanıtıcı bilgiler yer alacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada fenomenolojik araştırma deseni üzerinden sosyal hizmet perspektifi temelinde, mülteci ve sığınmacılar ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler sosyal hizmet perspektiften yorumlanmaya çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Colaizzi'nin fenomenolojik yorumlama metodu kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımda veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir (Colaizzi, 1978). Fenomenoloji deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Fenomenolojik yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturur ve araştırmacı katılımcının kişisel tecrübeleri ile ilgilenir, bireyin algulamalarını ve olaylara yükledikleri anlamları inceler (Baş ve Akturan, 2008). Bireylerin tecrübelerini ve tecrübe ettikleri durumları nasıl anlamlandırdıklarını temel alan fenomenolojik araştırma deseninde her sığınmacının düşünce ve tecrübesinin biricik olduğuna inanan sosyal hizmet perspektifinden sosyal hizmet mekanizmalarına erişme durumlarının ele alınması için sığınmacılarla yüz yüze görüşmeler yapılması planlanmıştır. Görüşme esnasında mülteci ve sığınmacıların deneyimlerini ifade şekillerinin, duygulanımlarının veya bedensel dillerinin farklılıklar göstereceği düşünüldüğü için gerçeği yansıtan ve güvenilir veri elde etmek amacı ile nitel veri kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Alan araştırmasına başlamadan önce mülteci ve sığınmacılarla çalışma deneyimim doğrultusunda, bakanlığa ait sayıca diğer illere oranla fazla sığınmacının olduğu İzmir ili içerisinde ikamet eden, sosyal hizmet müdahalesine en çok ihtiyaç duyan (refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş çocuk, yaşlı, engelli, yalnız ebeveyn, kronik hasta, şiddet mağduru, LGBTİ vb.) bireyleri odağıma alarak görüşme yapmayı planladım. Araştırma alanımı belirlememde mesleki deneyimim bana yardımcı oldu.

İzmir İl Göç İdaresi'nden alınan bilgilere göre İzmir ilinde yaşayan geçici koruma statüsünde 145.497 kişi olup İzmir ilindeki nüfusuna oranları %3.37 'dir. Uluslararası koruma kapsamında (Irak, Afganistan, İran vs.) mülteci ve sığınmacıların sayısının çok az olduğu, bakanlığın gizlilik ilkesinden dolayı verilemeyeceği ifade edilmiştir. İzmir'de yaşayan şartlı mülteci statüsünde bireyler bulunduğu, ilin uydu kent olmamasından burada sadece çok hassas¹⁰ durumu olanlar ikamet ettiği ifade edilmiştir (İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 2020). Evrenin hacminin bilinmemesi nedeni ile kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örneklemede rassal olarak seçilen ve öncelikle evrene ait birimlerden biri ile temas kurulur. Temas kurulan birimin yardımı ile ikinci birime, ikinci birimin yardımı ile üçüncü birime gidilir. Bu şekilde sanki bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişler (Karasar, 2017). Çalışmanın amacı doğrultusunda çalışmaya gönüllü katılım sağlayan İzmir'de daha çok sığınmacıların yoğun olduğu, Karabağlar(4 kişi), Bornova(4 kişi), Bayraklı(3 kişi), Konak(3 kişi), Buca(2 kişi), Torbalı(2 kişi) ilçelerinden toplam on sekiz kişilik bir araştırma örnekleme kartopu modeli ile oluşturulmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına uygun olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken, sığınmacılar ile ilgili deneyimler, bu alanda yapılmış araştırmalar ve literatür taramasında elde edilen veriler göz önünde bulundurulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk bölümünde sığınmacılara dair sosyo-demografik ve hassas durumlarına ilişkin bilgiler yer almıştır. İkinci bölümünü ise sığınmacıların hak ve hizmetler konusunda bilgi düzeyleri, hak ve hizmetlere erişim durumları, ihtiyaçlarını kimlerden/nereden/nasıl karşıladıkları, destek sistemlerinin neler olduğu, Sosyal Hizmet Merkezlerine başvurma ve yararlanma durumları ve sivil toplum

¹⁰ İzmir İl Göç İdaresi'nden alınan bilgilere göre İzmir ilinin uydu kent olmaması ve GK statüsü dışında sığınmacıların ikamet edemeyeceği, uluslararası koruma ve şartlı mülteci statüsünde ikamet eden kişi sayısının çok az olduğu, bu kişilerin de "hassas" durumlarının bulunmasından ikamet edebildikleri ifade edilmiştir. Bu kişilerin yalnız ebeveyn, şiddet mağduru veya şiddet görme riski yüksek birey, refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş çocuk vb. durumu olanlar şeklinde ifade edilmiştir.

kuruluşları ile iletişim ve yararlanma durumlarına ilişkin sorular oluşturmuştur. Görüşme formunda yirmi yedi soru bulunmaktadır. (EK-1)

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında, mülteci ve sığınmacılara erişebilmek için hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun etik kurul onayının ve kurum izninin alınmasından sonra kartopu örneklem yöntemi ile gönüllü katılım sağlayan mülteci ve sığınmacılarla yüz yüze görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. İzmir ilinde ikamet eden Arapça-Türkçe bilen ve bu alanda deneyimli gönüllü tercümanlardan yardım alınmıştır. Bazı görüşmecilerin Türkmen olması veya Türkçeyi bilmesinden görüşme Türkçe dilinde yapılmıştır. Ayrıca kendilerini Kürtçe dilinde daha rahat ifade edebilen görüşmeciler ile Kürtçe dilinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı kendini tanıtarak araştırmanın amacını ayrıntılı bir şekilde açıklamış ve gerekli bilgilendirmelerden sonra görüşmelere başlanmıştır. Gönüllü katılım formu görüşmeciler tarafından sözlü olarak kabul edilmiş, kendilerine sağlanan yardımların kesilme korkusuyla görüşmeciler tarafından imzalanmamıştır(EK-2). Görüşmeler araştırmacı tarafından not alınarak kayıt altına alınmış ve görüşmenin hemen ardından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Her bir görüşme tarafımda yapılmış ve görüşme süresi ortalama olarak 60-90 dakika arasında sürmüştür.

Görüşmeler Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı'nın 24.10.2019 tarih ve 61351342-/2019-450 sayılı onayının (EK-3) ve İzmir Göç İdaresi Müdürlüğü'nün 15.01.2020 tarih ve 86830649-000E.2570 sayılı onayının(EK-4) ardından 15.01.2020 – 20.03.2020 tarihleri arasında, görüşmeye katılan sığınmacıların talep ettikleri bir mekânda gerçekleştirilmiş, genellikle bu adresler sığınmacıların ikamet adresleri olmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşmelerin tarafımda yapılmış olması, görüşme esnasında katılımcıların kullandığı jest ve mimikler ile duygu durumlarının daha iyi anlaşılmasını desteklemiş olup görüşme sırasında alınan notların yazıya doğru bir aktarımla geçirilmesini de

kolaylaştırmıştır. Her bir görüşme, görüşmenin akabinde yazıya dökülmüştür. Tüm görüşmeler yazıya döküldükten sonra sıklıkla ifade edilen temalar belirlenerek analiz yapılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Mülteci ve sığınmacılarla çalışma deneyimim ve görüşmelerde dil konusunda bana destek olan tercümanlar sayesinde görüşmecilere ulaşmakta zorluk yaşanmamıştır. Ancak mülteci ve sığınmacılar arasında sosyal hizmet müdahalesine en çok ihtiyaç duyanları belirleme ve bu bireylerle görüşme yapmayı planlama aşamaları araştırmanın zorlayıcı kısımlarını oluşturmuştur. Bu yüzden her görüşme için ayrı bir planlamaya ihtiyaç duyulmuştur. Görüşmeciler kendilerine sağlanan desteklerin kesilmesi korkusuyla gönüllü katılım formuna imza atmamışlardır ve bu konuda ısrarcı olunmamıştır.

3.7. Mülteciler ve Sığınmacılara Dair Tanıtıcı Bilgiler

Araştırma kapsamında görüşülen 18 sığınmacıya ait bilgiler aktarılırken etik ilkeler göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede sığınmacıların açık kimlik bilgileri, araştırmada yer almamıştır. Ayrıca İzmir İl Göç İdaresi'nin izin formunda belirttiği ilkeler¹¹ doğrultusunda hareket edilmiş ve katılımcılara bu yönde sorular yöneltilmemiştir. Araştırmaya katılan her sığınmacı için kod kullanılmış ve sebeple sığınmacılar G1, G2, G3... olarak ifade edilmiştir.

G1: 33 yaşında olup evli bir kadındır. Kendisi ailesi ile birlikte Suriye'nin Halep ilinden Türkiye'ye gelmiştir. Ortaokul mezunu olup akıcı bir şekilde Türkçe konuşabilmektedir. İzmir'de 7 yıldır yaşadıklarını, eşinin 3 yıldır çalışmadığını, kendisinin bir iş deneyimi olmadığını, evde çocuklara eşine bakan bir bakıcı gibi hissettiğini ifade etmiştir. Eşi 35 yaşında olup kolon kanseridir ve kemoterapi görmektedir. Sırasıyla; 13 yaşında kızı, 11

¹¹ İzmir İl Göç İdaresi "...çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden *ad, soy ad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi; çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması, vatandaşlık başvurusu ve durumu* gibi özel sorular yöneltilmemesi kaydı ile..." Bu doğrultuda çalışma yapılmasına izin vermiştir.

yaşında oğlu, 8 ve 6 yaşında kız çocukları olmak üzere 4 çocuğu bulunmaktadır. Çocuklarından 8 yaşında olan kız çocuğu, beyin kanaması sonucu felç geçirmiştir ve %90 ağır engellidir. Aile bir binanın bodrum katında, 2 odalı bir evde yaşamaktadır. Yaşanılan ev karanlık ve rutubetli olup ısı yalıtımlı değildir. Görüşmelerde kendini açık ve net bir şekilde ifade etmiştir. Aile bireylerinin içinde bulunduğu durumların farkında olup zorluklarla mücadele eden bilinç düzeyi yüksek bir kadındır. Görüşmelerde kendini anlatma ihtiyacı olduğu, özellikle tedavi sürecinde eşini kaybetme korkusu yaşadığı gözlemlenmiştir.

G2: 36 yaşında, Irak uyruklu olup yalnız bir kadın ebeveynidir. Eşinin IŞID rejimi tarafından öldürüldükten sonra kendisine işkence yapıldığını, Türkiye'ye kaçarak geldiğini ve İzmir'e yerleştiğini ifade etmiştir. İzmir'de 1 yıldır yaşadığını, ilkokul 4. sınıfa kadar okuduğunu, Kürtçe ve Arapça konuşabildiğini henüz Türkçeyi tam olarak öğrenemediğini, herhangi bir iş deneyimi bulunmadığını, Ev hanımı olduğunu ifade etmiştir. Sırasıyla 4 yaşında ve 2 aylık olan iki kız çocuğuna sahiptir. Yaşanılan ev bir çatı katıdır ve 2 ayrı bölmelerden oluşan odaları bulunmaktadır. Evde mutfak, banyo bölümleri bulunmamaktadır. Görüşmelerde özgüveninin düşük olduğu, kendini güvende hissetmediği, göç etme süreçlerini ifade ederken ajite olduğu, çocukları ve geleceği için çok kaygılı olduğu, desteklenme ve yönlendirilme ihtiyacı içinde olduğu gözlemlenmiştir.

G3: 21 yaşında, Suriye uyruklu olup evli bir erkektir. Suriye'nin Azez bölgesinde Türkiye'ye 16 yaşında refakatsiz bir çocuk olarak gelmiştir. İzmir'de 1 yıldır yaşadığını, 9.sınıfı bitirdiğini, o sıra savaşın başladığını ve bu yüzden eğitimine devam edemediğini, diplomasını Özgür Suriye Ordusunun hâkimiyetine giren kurumlardan almak durumunda kaldığını ifade etmiştir. Kendisi akıcı düzeyde Türkçe konuşabilmektedir. Eşi 20 yaşında olup o da Suriye vatandaşıdır. İki yıl önce imam nikâhlı olarak evlenmiş ve bu evliliğinden bir oğlan çocuğu bulunmaktadır. Oğlan çocuğu 1,5 yaşında olup hipotomi hastasıdır ve % 90 oranında engeli bulunmaktadır. Hipotomi hastalığı bir kas hastalığıdır ve kroniktir. Kendisi doktorların, oğlunun beynine oksijen gitmediğini bu yüzden özel gereksinim raporuna başvurduklarını ve raporda "tam bağımlı, sürekli hasta" ibaresi yazdığını, doktorların sadece fizik tedavi alabileceğini üzgün bir şekilde ifade etmiştir.

G4: 15 yaşında, Suriye uyruklu olup bir kız çocuğudur. Türkiye'ye 5 yıl önce Hatay'a dayısı ile geldiğini, 1 yıl orada kaldıktan sonra ailesini özlediği için tekrar Suriye'ye döndüğünü, Suriye'nin Afrin bölgesinden dört ay önce evlenmek için İzmir'e düzensiz bir şekilde geldiğini ifade etmiştir. İlköğretim üçüncü sınıfa kadar okula gittiğini, sonrasında savaş başladığı için okulların kapandığını bu yüzden eğitimine devam edemediğini ifade etmiştir. Sadece Arapça bildiğini, burada eğitimine devam etmek ve Türkçe öğrenmek istediğini söylemiştir. Evli olduğunu, eşyle Suriye'de iken nişanlandığını ve eşinin 31 yaşında olduğunu ifade etmiştir. Şuan eşi, eşinin annesi, babası ve eşinin 2 kız kardeşi ile birlikte yaşadığını, Türkiye'de dayısı olduğunu ancak dayının kendisinin evliliğinden haberdar olmadığını belirtmiştir. Görüşme sırasında kız çocuğu kendini açık ve net bir şekilde ifade etmiştir. Olayları değerlendirme ve analiz etme becerisinin ve bilinç düzeyinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Çocuğun refakatsiz olması ve erken evlilik yaşamasından çocuk ile ilgili işlemler gerekli kurumlara bildirilmiştir.

G5: 30 yaşında, Afganistan uyruklu olup evli bir kadındır. Afganistan'da yaşanan savaş sebebiyle eşi ve çocuklarıyla Türkiye'ye gelmiştir. İzmir'de 2,5 yıldır yaşadığını, okula hiç gitmediğini, Farsça ve Türkçe bildiğini ifade etmiştir. Ev hanımı olduğunu, Afganistan'da kadınların zaten çalışmadığını tebessüm ederek söylemiştir. Eşi 41 yaşında olup kronik kalp hastasıdır ve %55 engelli raporu bulunmaktadır. Eşinin sürekli tedavi gördüğünü ve bu süreçten çok yıprandığını ifade etmiştir. Sırasıyla; 13 yaşında kız, 10 yaşında ve 7 yaşında oğlan çocukları bulunmaktadır. Eşinin hasta olmasından çalışmadığını ve bu yüzden zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir. Görüşmeciyi görüşme süresince açık ve net bir şekilde sorulara içtenlikle cevap vermiştir. Ayrıca çocuklar ile ilgili eğitimler konusunda bilgi istemiştir.

G6: 19 yaşında, Afganistanlı olup transseksüel bireydir. Aslen Afganistan vatandaşı olup İran'da doğup büyüdüğünü ve orada mülteci statüsünde yaşadığını ifade etmiştir. Türkiye'ye ailesi ve çevresi tarafından öldürülme, işkence ve insan onuruna aykırı muameleler görme sebebiyle kaçarak gelmiştir. İzmir'de 5 aydır yaşadığını, İran'da iken ailesinin kendisinden utandığı için evden dışarı çıkmadığını, konfeksiyon işletmesinde el ayak işleri yaptığını, zorla bu işte çalıştırıldığını, bunun dışında hiçbir iş ve meslek

deneyimi olmadığını, babası tarafından tecavüze uğradığını, dişlerinin gördüğü şiddet dolayısıyla döküldüğünü, zaman zaman ailesi tarafından eve kilitlendiğini, yemek yiyemediğini, arkadaşlarının hiç olmadığını ifade etmiştir. İzmir’de 6 aydır yaşadığını, ilk geldiği zamanlar parklarda uyduğunu, tacize uğradığını, ilköğretim 5. sınıfa kadar okuduğunu, Farsça ve çok az Türkçe bildiğini ifade etmiştir. Şuan bir işi olmadığını, iş aradığını ancak bulamadığını, kirasını ödemekte zorlandığını ve HIV tedavisi gördüğünü ifade etmiştir. Görüşmelerde özgüveni düşük olduğu, kendini anlatmakta zorlandığı, yaşadıklarını anlatırken ajite olduğu gözlemlenmiştir.

G7: 25 yaşında Irak uyruklu olup evli bir kadındır. Irak’ın Musul şehrinden evlerinin bombalanması sonucu Türkiye’ye gelmiştir. İzmir’de 5 yıldır yaşadığını, ortaöğretimini tamamladığını, Arapça ve Türkçe bildiğini, aslen Türkmen olduğunu ifade etmiştir. Ev hanımı olup daha önce bir iş deneyimi bulunmamaktadır. Dört yıl önce evlenmiş ve bu evliliğinden sırasıyla 3 yaşında ve 4 aylık oğlan çocukları bulunmaktadır. Eşi 35 yaşında olup üniversitede doktora öğrencisidir. Eşinin Türkiye’de iş bulamadığını, henüz Irak’ın güvenli bir ülke olmadığını, bu yüzden ülkesine sebebiyle dönmek istemediğini, Türkiye’de kalabilmek için öğrenci olduğunu, çalışma izni alamadığını ve çocukların mamasını almakta zorlandıklarını ifade etmiştir.

G8: 16 yaşında olup bir oğlan çocuğudur. Suriye’de yaşanan savaştan dolayı ailesinden ayrı düşmüş ve bacağından patlama sonucu yara almıştır. Türkiye’ye sınır üzerinde bulunan uluslararası kuruluşlar tarafından ambulans ile getirilmiştir. Bir süre devlet korumasında kalmıştır. İzmir’de 2 yıldır yaşadığını, ilköğretim 6. sınıfa kadar okula gittiğini ifade etmiştir. Arapça ve temel düzeyde Türkçe bilmektedir. Henüz eğitimi bitmediğinden herhangi bir mesleği yoktur. Suriye’den Türkiye’ye gelen uzaktan bir akrabası ile beraber yaşamaktadır. Sağ bacağından yara aldığı için bir yıl önce ameliyat geçirmiştir ancak hala yürümekte zorluk yaşamaktadır. Ailesi ile bir araya gelmek istediğini ve bunun için UNİCEF’e birkaç kez başvurduğunu ifade etmiştir.

G9: 35 yaşında, Filistin uyruklu olup daha önce Suriye’de yaşayan bir mülteci kadındır. Cinsiyetini tanımlarken “keşke kadın olmasaydım” ifadesini kullanmış, akabinde

savaştan kadınların çok kötü etkilendiğini belirterek böyle düşündüğünü ifade etmiştir. Eşi IŞİD tarafından gözleri önünde öldürülmüştür. Türkiye'ye savaşta gözlerini kaybeden 61 yaşındaki annesi ve 4 yaşında oğlu ile beraber gelmiştir. İzmir'de 9 aydır yaşadığını, ilköğretim 4. Sınıfa kadar okula gittiğini, Arapça ve temel düzeyde Türkçe bildiğini, şuan bir cafede bulaşık yıkayarak geçimlerini sağladığını ifade etmiştir. Bilinç düzeyi ve hayat motivasyonu yüksek bir kadındır. Hayatında çok kötü şeyler deneyimlediğini ancak oğlu ve annesi için yaşamak istediğini görüşme sırasında birkaç kez dile getirmiştir.

G10: 17 yaşında, Suriye uyruklu olup bir kız çocuğudur. Suriye'nin Afrin bölgesinden Türkiye'ye bir komşusu ile beraber gelmiştir. Suriye'de iken ilköğretim 5. sınıfa kadar okula gittiğini sonrasında savaş başladığı için evden dışarı çıkamadığını özellikle ergenlik çağına olan kız çocukları için dışarının güvenli olmadığını ifade etmiştir. Kürtçe ve Arapça bilmektedir, görüşme ağırlıklı olarak Kürtçe dilinde yürütülmüştür. İzmir'de 5 aydır yaşadığını, şuan Türkiye'ye gelen komşu ile beraber kaldığını, komşusunun bir çocuğu ve yaşlı bir annesinin bulunduğunu ifade etmiştir. Şimdilik ailesinin ona verdiği para ile geçindiğini ancak bir iş aradığını bulması halinde çalışabileceğini ifade etmiştir. Türkiye'de eğitimine devam etmek ve Türkçe öğrenmek istediğini belirtmiştir. Bilinç düzeyi ve yaşam motivasyonu yüksek bir çocuk olduğu gözlemlenmiştir.

G11: 39 yaşında, Suriye uyruklu olup evli bir kadındır. Suriye'de başlayan savaş sebebiyle Türkiye'ye gelmiştir. Eşi 50 yaşında olup %75 oranında engellidir. Eşinin kalp rahatsızlığı ve böbrek yetmezliğinden dolayı tedavisi sürmektedir. İzmir'de 6 yıldır yaşadığını, ilköğretim 4. sınıfa kadar okuduğunu Arapça ve Kürtçe bildiğini ifade etmiştir. Bu yüzden görüşme Kürtçe dilinde tarafınca yürütülmüştür. Sırasıyla; 9 yaşında oğlan, 8 yaşında ikiz kız çocukları, 7 ve 4 yaşında oğlan çocukları bulunmaktadır. Eşinin tedavi süreçleri ve evin sorumluluklarının üzerinde yarattığı stres ve kaygıdan dolayı geceleri uyuyamadığını ifade etmiştir. Görüşmelerde duygusal açıdan yıpranmış olduğu, umutsuz ve yaşadıklarından dolayı yorgun olduğu gözlemlenmiştir.

G12: 35 yaşında, Suriye uyruklu olup evli bir erkektir. Evlerinin bombalanması sebebiyle Türkiye'ye ailesi ile beraber gelmiştir. İzmir'de 5 yıldır yaşadığını, daha önce inşaat işçisi

oluşunu, ilköğretim 5. sınıfa kadar okuduğunu, Kürtçe ve Arapça bildiğini ifade etmiştir. Bu yüzden görüşme Kürtçe dilinde tarafımca yürütülmüştür. Bombalanma sonucu vücudunun sağ tarafı yanmıştır ayrıca mesane kanseri teşhisi bulunduğundan tedavi görmektedir. Bu sebeplerden %55 oranında engelli raporu bulunmaktadır. Eşi 30 yaşında olup ev hanımıdır. Sırasıyla; 12 yaşında kız, 11, 6 ve 5 yaşında oğlan çocukları bulunmaktadır.

G13: 28 yaşında, Suriye uyruklu olup evli bir erkektir. Savaş ve şiddet sebebiyle Suriye'nin Halep şehrinde Türkiye'ye gelmiştir. İzmir'de 4 yıldır yaşadığını, daha önce inşaat ustası olduğunu, ilköğretim 4. sınıfa kadar okuduğunu, Türkçe, Kürtçe ve Arapça bildiğini ifade etmiştir. Bu yüzden görüşme Türkçe dilinde tarafımca yürütülmüştür. Eşi 24 yaşında olup 6 aylık hamiledir ve 2 yaşında kız çocukları bulunmaktadır. 72 yaşında babası ve 66 yaşında annesi ile beraber yaşamaktadırlar. Baba (72 yaş) kronik akciğer hastası olup solunum yetmezliği bulunmaktadır. Babası evde yatağa bağımlı yaşamakta ve %98 oranında engelli raporu bulunmaktadır.

G14: 30 yaşında, Suriye uyruklu olup evli bir erkektir. Savaş sebebiyle Türkiye'ye geldiklerini, 6 yıldır İzmir'de yaşadığını, ilköğretim 5. sınıfa kadar okuduğunu, Arapça ve Kürtçe bildiğini ifade etmiştir. Bu yüzden görüşme Kürtçe dilinde tarafımca yürütülmüştür. Günlük işlerde çalışarak geçimlerini sağladıklarını ifade etmiştir. Eşi 24 yaşında olup ev hanımıdır. Sırasıyla 8,4 ve 2 yaşında kız çocukları bulunmaktadır. 8 ve 4 yaşında olan kızları karaciğer kanseridir. Çocuklarının bu tedavi süreçleri hem anneyi hem de babayı psikolojik açıdan çok yıprattığı gözlemlenmiştir. Baba çocuklarının iyileşmesi için elinden gelen her şeyi yapmaya hazır olduğunu ve bunun için çok çaba gösterdiğini ifade etmiştir. Bu yüzden sırasıyla %85 ve % 75 oranında engelli raporları bulunmaktadır.

G15: 29 yaşında, Suriye uyruklu olup yalnız ebeveynidir. Savaş sebebiyle İdlib şehrinde Türkiye'ye geldiğini, 7 yıldır İzmir'de yaşadığını, ortaöğretim 8. sınıfa kadar okuduğunu, Arapça ve orta düzeyde Türkçe bildiğini ifade etmiştir. Şuan Türkçe kursuna gitmekte ve bir işte çalışmamaktadır. Eşinden 2 yıl önce şiddet gördüğü için boşanmıştır. Bulunduğu evde 10 kişi yaşamaktadır. 65 yaşında babası, 60 yaşında annesi, 22 yaşında erkek, 19

yaşında erkek kardeşinin eşi, kardeşinin 1 yaşında bebeği ve 12 yaşında kız kardeşi bulunduğunu; kendisinin 7 yaşında oğlan ve 6 yaşında ikiz kız çocukları bulunduğunu ifade etmiştir. 60 yaşında olan annenin kronik diyabet hastası olduğunu, ameliyat geçirdiğini ve şuan yürüyemediği için kendisine baktığını, % 55 oranında engelli raporu bulunduğunu belirtmiştir.

G16: 44 yaşında, Suriye uyruklu olup evli bir erkektir. Evinin bombalanması sonrasında Türkiye'ye geldiğini, 4 yıldır İzmir'de yaşadığını, İlköğretim 4. Sınıfa kadar okuduğunu, daha önce terzi olarak çalıştığını, Arapça ve Kürtçe bildiğini ifade etmiştir. Eşi 36 yaşında olup ev hanımıdır. Sırasıyla 11 yaşında oğlan, 10 yaşında kız, 7 yaşında oğlan, 4 yaşında kız ve 1 yaşında oğlan çocukları bulunmaktadır. Okul çağında olan üç çocuk okula gitmektedir. Çocuklardan 1 yaşında olan sara hastasıdır ve tedavi sürecinde aile zorlanmaktadır. Görüşme sırasında iş bulmakta zorlandığını, çalışma izni alamadığını bu yüzden düzenli bir işte çalışmadığını ifade etmiştir. Görüşme boyunca ajite olmuş ve zaman zaman küçük çocuğunu kucağına alarak onunla ilgilenmiştir.

G17: 45 yaşında, Suriye uyruklu olup yalnız ebeveyn olan bir kadındır. Eşi IŞID tarafından gözleri önünde öldürülmüş ve sonrasında çocukları ile beraber Türkiye'ye gelmiştir. İzmir'de 4 yıldır yaşadığını, hayatında hiç okula gitmediğini, herhangi bir mesleğe sahip olmayıp ev hanımı olduğunu, sadece Arapça bildiğini ifade etmiştir. Sırasıyla 17 ve 16 yaşında kızları, 8 yaşında oğlan çocukları bulunduğunu, çocuklarının okula gitmediğini, maddi yoksunluktan dolayı çalışmak durumunda olduklarını ifade etmiştir. Çocuklar tekstil işinde geçici veya günlük olarak çalışmaktadır. Kendisi kronik diyabet hastasıdır ve %45 oranında engelli raporu bulunmaktadır. Görüşmelerde mevcut durumdan mutlu olmadığı, çocukları için çok endişe ettiği, desteklenmeye ve yönlendirmeye ihtiyaç duyduğu gözlemlenmiştir.

G18: 22 yaşında, Suriye uyruklu olup bekâr bir erkektir. Savaştan kaçarak tek başına Türkiye'ye 15 yaşında gelmiştir. İzmir'de 7 aydır yaşadığını, daha önce Gaziantep'te olduğunu, İlköğretim 6. Sınıfa kadar okuduğunu, daha önce inşaat işinde çalıştığını, ailesinin Suriye'de olduğunu, şuan bekâr erkeklerin kaldığı bir evde 8 kişi yaşadıklarını

ifade etmiştir. Savaş sırasında çıkan patlamada sağ bacağında yara aldığını, şuan yürümekte zorlandığını, bacağında karıncalanma olduğunu, bu rahatsızlığından dolayı işe gidemediğini, inşaat işlerine ara sıra gittiğini, çalışırken bacağında aniden uyuşukluğun gelmesiyle fenalaştığını, ailesinin yanına tekrar dönemediğini ifade etmiştir. Görüşmelerde çaresiz olduğu ancak hayatına nasıl yön vereceği konusunda zorlandığı, desteklenme ve yönlendirme ihtiyacı içinde bulunduğu gözlemlenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, mülteci ve sığınmacıların sosyal hizmet mekanizmaları ile ilgili bilgi, deneyim ve yaşantılarına ‘Mülteci ve sığınmacıların Göç Süreçlerinde Karşılaştıkları Zorluklar’, ‘Mülteci ve Sığınmacıların Aileleri İle İletişimde Olma Durumları’, ‘Mülteci ve Sığınmacıların Hak ve Hizmetler Konusunda Bilgileri’, ‘Mülteci ve Sığınmacıların İhtiyaçları ve Destek Sistemleri’, ‘Mülteci ve Sığınmacıların Sosyal Hizmet Merkezlerine Başvurma ve Yararlanma Durumları’, ‘Mülteci ve Sığınmacıların Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvurma ve Yararlanma Durumları’ ve ‘Mülteci ve Sığınmacıların Beklentileri ve Gelecek Planları’ başlıkları ile yer verilmiştir.

4.1. Mülteci ve Sığınmacıların Göç Süreçlerinde Karşılaştıkları Zorluklar

Mülteci ve sığınmacıların göç süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları anlamak için göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası zamansal olarak kesitlere ayrılarak anlaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Mülteci ve sığınmacıların göç süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
Savaş İşkence ve kötü muamele Çatışma ve yaralanma Mezhepsel ayrımcılık İŞİD Sağlık ile ilgili sorunlar Kayıp Ölümler Rejimin baskısı İzdiham Hayati tehlike Kaçak yoldan geçiş Barınma ve güvenlik sorunu Dil ve uyum sorunu Geri gönderilme korkusu Refakatsiz olma Ayrımcılık Cinsel saldırıya uğrama	<ul style="list-style-type: none">Göç öncesi karşılaşılan zorluklarGöç sırasında karşılaşılan zorluklarTürkiye’ye varıştan sonra karşılaşılan zorluklar	Sığınma duygusu ve çaresizlik

4.1.1. Göç Öncesi Karşılaştıkları Zorluklar ve Göçe Karar Verme Süreçleri

Bireyler; savaş, işkence, zulüm, kötü muamele gibi sebeplerden dolayı başka bir ülkeye sığınma sebebiyle göç etmek durumunda kalırlar. Sığınmacılar göç süreçlerinde şiddet, işkence, yaralanma, tehdit, tecavüz, insan ticareti gibi riskli durumlarla karşılaşabilmekte ve maruz kalabilmektedirler. Görüşme yapılan sığınmacılardan G1, G15 ve G16 göç öncesi karşılaştıkları zorlukları ve göçe karar verme süreçlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Çok kötü bir şey nasıl anlatayım... Savaş başladı zaten hemen kaçtık yani, elbiselerimiz ile çıktık yanımıza hiçbir şey alamadık.” (G1)

“Biz savaştan kaçıp Türkiye’ye geldik...” (G15)

“Suriye’de iken yani Afrin’de... Evimiz mahvoldu. Savaş olduğu zaman her şeyimiz elimizden gitti.” (G16)

Savaş bölgelerinde insan yaşamının mümkün olmadığı bilinmektedir. Özellikle kronik hastalığı bulunan bireyler bu ortamlarda tedavi veya yeterli müdahale edilmediğinde hayati risk yaşarlar. G5’in kullandığı ifadelerden sağlık ve sosyal haklardan savaş sebebiyle yararlanamadığı ve bu durumun aile üyelerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır;

“Afganistan’da biliyorsunuz savaş var o yüzden hiç tedavi yok. Eşim kalp hastasıydı. Orda tedavi falan yoktu, o yüzden buraya geldik zaten savaş yüzünden çocuklarım da okula gitmiyordu.” (G5)

Kronik rahatsızlığı bulunan G11 ve G14 göç öncesi buldukları bölgede sağlık hizmetlerinin olmayışı ve bu durumun göç etme kararı almalarına etkisini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Buraya savaş başlayınca geldik... Eşim Suriye’de iken bir böbreğini ameliyat ile almışlardı. Orada tedavi olmayınca mecbur sınıra kadar yürüdük” (G11)

“Büyük kızım 8 yaşında şimdi... O Suriye’den beri hastaydı, karaciğerlerinde yetmezlik var, Biz Suriye’de savaş sırasında bu yüzden yani... Sınıra geldik.”(G14)

Bazı mülteci ve sığınmacılar ülkelerinde insan haklarına aykırı düzenlemelerin var oluşu, inanç sistemleri ve sosyal yapı farklılıkları gibi nedenlerle çeşitli ayrımcılıklara ve zorluklara maruz kalabilmektedir. Bu gruplar arasında LGBTİ bireyler en iyi örneklerden biridir. İran’da mülteci statüsünde yaşayan Afganistan vatandaşı olan G6 karşılaştıkları zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

“Ben İran’da büyüdüm ama ailem Afganistanlı. Babam zaten uyuşturucu bağımlısı, o beni çok döverdi, zaten dişlerim hepsi onun yüzünden döküldü. Babam annem bana söyledi ‘sen onurumuzu yıktın’. Ailem benden utanıyordu bu yüzden dışarı çıkmıyordum. Bazı günler babam beni zincirle bağlardı. Bazen mesela yemek vermezdi.”(G6)

Savaş bölgelerinde şiddet olaylarına maruz kalan bireyler fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan zarar görmektedir. Şiddet olaylarına maruz kalan çocuklar düşünüldüğünde, çocukların gördükleri zarar ve travmanın etkisi büyümektedir. Görüşülen sığınmacılardan G8, 14 yaşında iken savaştan kaçmaya çalıştığını ancak yaralandığını ve bu esnada korktuğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“...İşte iki yıl oldu... O zamanlar 14 yaşına yeni girmiştım... Orada zaten hayat yoktu... Babam da yaşlıydı, abimlerim hepsi öldü savaşta... Bir tek ben kalmıştım. İşte orda özgürlük yok... Kim gelirse erkekleri alır gider... Bomba atıldığı zaman şarapnel parçası geldi ayağıma. Annem, babam kurtulmam için buraya gelmemi istediler... Bir grup ile Kilis sınırına doğru geldim. Ben çok korktum, buraya bacağım yaralı geldim... (G8)

Mezhepsel farklılığından dolayı işkence ve kötü muamelelere maruz kalan G12 bu süreçlerde karşılaştığı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

“Suriye’de Halep şehrinde yaşıyordum. Evimin üzerinde bomba düştü. Eşrefiye mahallesi hepsi yandı... Ben baya orada eziyet gördüm. ESAD rejimi ben Sünni olduğum için baya eziyet gördüm... Oraya uçakla roketler yağıyordu. Vücutum hepsi yandı...”(G12)

Savaş ve çatışmalarda kendisinin ve ailesinin karşılaştığı zorlukları G18 şu şekilde ifade etmiştir;

“Türkiye’ye ilk geldiğimde 2013 yılıydı o zaman savaştan kaçtım ama sonra pişman oldum. Sonrasında ailem Suriye’de zor durumdaydı onların yanına gittim. Bir anda çatışma oldu ve benim sağ bacağım yaralandı. Sınıra kadar arkadaşlarım beni getirdi. İşte Kilis üzerinden Türkiye’ye geldim.” (G18)

IŞID, Irak ve Suriye’nin bazı bölgelerini ele geçirmiş ve bölgede yaşayan sivil halk üzerinde önemli bir baskı unsuru olmuştur. Görüşülen sığınmacılar arasında IŞID’ın bireyleri inançları ve yaşam biçimlerinden dolayı cezalandırdığı ve işkenceler yaptığı anlaşılmaktadır. Bazı alıntılarda DEAŞ olarak da geçmektedir. Görüşme yapılan sığınmacılardan G2, göç sürecinde karşılaştığı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

“Biz Ezidi olduğumuz için IŞID bizi düşman olarak görüyordu. IŞID o bölgede hâkimdi... Irak’ta eşimi öldürdüler, Beni de esir olarak aldılar. O zaman hamileydim... IŞID askeri bana tecavüz yaptı hep... Bir çatışma olunca onlardan kaçtım ve kurtuldum sandım. Daha sonra devlet IŞID taraftarı olduğumu düşünerek beni hapse aldı. Hâlbuki kocamı onlar öldürdü bize zulüm yaptılar. Biz Ezidi olduğumuz için hep böyle oluyor. Hapiste suçsuz bulunup salıverildim. Daha sonra Erbil’e geldim. IŞID ‘den tehditler geliyordu... Öldüreceğiz diye... Bu yüzden dayanamadım. Kızımı alıp, Türkiye’ye kaçtım.” (G2)

Bazı sığınmacılar zorla yerinden edildiklerini ve bu süreçte IŞID’ın bazı kesimlere şiddet uyguladığını ve kendi yaşamları üzerindeki etkisini dile getirmişlerdir. G7 ve G17 göç öncesi süreçte karşılaştığı zorlukları şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Irakta DEAŞ vardı... Evlerimizi bombaladılar. Musul’un bir köyünde yaşıyorduk, bomba atıldı ve evimiz yıkıldı. DEAŞ’ın saldırısına uğradık. Mahallede büyük bir çatışma oldu, mahallede kimse kalmadı, kimi çöl tarafına gitti kimi başka ülkelere gitti... Musul’a çıkamadan önce köye çıktık. Ezidiler vardı “Sincan” taraflarında onların kadınlarına tecavüz yaptılar ama bizim taraflarda olmadı. Ezidilerin yerleri belliydi, DEAŞ oraya girip ya Müslüman olacaklar ya da öldüreceğiz dedi. Daha çok Şengel’de... Bazıları Müslüman oldu, bazıları kaçtı.” (G7)

“Biz Suriye’de çok acı çektik... Kocamı savaşta kaybettim. ISID onu gözlerimizin önünde öldürdü... Biz yanımıza hiçbir şey alamadık. Çünkü arka arkaya bomba sesleri oluyordu, kaçtık o yüzden yani...” (G17)

G17, eşinin IŞID tarafından öldürülmesine kendisi ve çocukları ile beraber şahit olmuşlardır. Bu durumun hayatlarında büyük bir etki yarattığı ve akabinde göç etme kararı aldıkları ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Göç sürecinde bazı sığınmacılar Esad rejiminden kaçtıklarını ifade etmişlerdir. G3 göç öncesi süreçte rejimden dolayı karşılaştığı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

“Türkiye’ye ilk geldiğimde 16 yaşındaydım. Ailemde ben en küçük erkektim, abilerim öldü hep... Annem, babam benim buraya gelip kurtulmamı istedi, ben de geldim. Şuana kadar aynı şekilde, orda benim gibi gençler kalamaz aynı durum devam ediyor... Suriye’de Azez’de kalsaydım orda gelen giden beni terör bölgelerine götürüp kullanabilirdi. Genç bir erkek olmak orda çok zor yani... orda dünyada belki görülmemiş zulümler yapıyor...o kadınların durumu...genç erkeklere şiddet...yıllarca hapis ya da asker olacaklar...kim için...ülkesi satan Esad için mi?” (G3)

Esad rejimi özellikle asker ailelerini ve yakınlarını kendisine düşman olarak gördüğünden ölüm veya işkence ile cezalandırmaktadır. Eşini kaybeden ve öldürülmekle tehdit edilen G9, göç sürecinde yaşadığı zorluğu ve göç etme kararını şu şekilde ifade etmiştir;

“Eşim Esad rejimine karşı savaşan biriydi... Eşim Esad rejimine karşı baya savaştı... Sonra onu kaybettim... Eşim ölünce... Hani o rütbeli bir askerdirdi Suriye’de. Öyle olunca... Esad rejimi beni de öldürmekle tehdit etti... Hatta bunu bana söylediklerinde kaçtım... Beni alıp ömür boyu hapis veya istedikleri her şeyi yapabilirler... Afrin’e çocuğumla beraber kaçtım... Orası Türkiye’nin kontrolü altında olduğu için... Orada kadın olmamdan dolayı yaşamamı sürdürmem çok zordu... Her zaman olmazsa da zaman zaman patlama, çatışma ve uçak sesleri geliyordu... İşte böyle orda hayat yok...” (G9)

Görüşme yapılan bazı sığınmacılardan yaşadıkları bölgenin güvenli olmamasından dolayı Türkiye’ye sığınmak durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. G10 ve G13

kendilerini güvende hissetmediklerini ve göç etme kararlarına etkisini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“X abla ile Suriye’de komşuyduk... Orada Afrin’de yaşıyorduk... Ailemizin yakınlığı vardı... Türkiye’ye beraber geldik X abla ile... Orda zorlama var... Suriye’de okula gidemiyordum mesela, evden dışarı çıkmaktan korkuyordum. Orada elektrik yok. Orada bir insan dışarı çıkarsa birileri kaçırabilir veya saldırıya uğrayabilir... X ablanın Türkiye’ye geleceğini öğrenince bende gelmek istedim. Babam kızdı ama ben geldim... Biz Kürtler olarak daha demokratik bir yapıya sahibiz... Ben istedim diye ailem git dedi... Ama kızlar kendi başına bir şey yapamaz Suriye’de” (G10)

“Valla orda hayatımız yoktu mesela her yer karıştı... IŞID, PYD falan her yerde çatışma geliyordu... Ne diyeyim işte... Orda hani bir insan dayanamaz.” (G13)

4.1.2. Göç Sırasında Karşılaştıkları Zorluklar

Göç sırasında bazı görüşmeciler hayati tehlikeler ve zorluklarla karşılaşmıştır. Görüşmeciler arasında özellikle Suriye’den göç edenler bu konuyu sıklıkla dile getirmişlerdir. G12 vücudunun patlama sırasında yandığını ve ambulans ile Türkiye’ye giriş yaptığını şu şekilde ifade etmiştir;

“...Savaşta vücudum hep yandı... Buraya ambulans ile geldim, ailemde benle beraber sınıra kadar geldiler.” (G12)

Göç sırasında sınıra gelen sığınmacılar, sınırı geçme esnasında yaşadıkları zorlukları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Sınıra kadar yürüdük, o zaman sınır çok kalabalıktı... Herkes bağıyor, yaralıları var... Nasıl anlatılır bilmiyorum. Allah bir daha yaşatmasın.” (G16)

“...Çocuklarım ve ben sınıra kadar yürüyerek geldik. Oradan tel örgülerden geçtik, Jandarmalar bizi sınırdan içeriye aldılar... Çok kalabalıktı sınır... Herkes gelmişti.”(G17)

Yaşadığı bölgede kendini güvende hissetmeyen ve bir tanıdığı ile sınırdan düzensiz bir şekilde geçmek durumunda kalan 15 yaşındaki kız çocuğu, göç sürecinde yaşadığı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir.

“... Yolda iki gün kaldık. İki defa sınırı geçmeye çalıştık ama olmadı... Çok yorucuydu... Karanlıkta işte her taraf çok korkunç yani...” (G10)

4.1.3. Türkiye’ye Geldiklerinde İlk İzlenimleri ve Karşılaştıkları Zorluklar

Mülteci ve sığınmacılar Türkiye’ye ilk geldiklerinde barınma konusunda zorluk yaşamıştır. Barınma konusunda zorluk yaşayan G2 ve G6 cinsel şiddete maruz kalmışlardır. Henüz 3 yaşında kızı ile beraber Türkiye’ye gelen G2, karşılaştığı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

“... Buraya gelince çok zorlandım. Bir süre sokaklarda kızım ile uyudum. Burada kötü bir olay başıma geldi. Kimliğim olmadığı için şikâyetçi olamadım. Şimdi bebeğim oldu.”(G2)

“Buraya ilk geldiğimde bir yer bir şey bilmiyordum. Parkta uyudum, bahçelerde kaldım. Param yoktu. Para yok, yemek yok, ev bulamadım... Bazı erkekler bana kötü davrandı... Ama kimliğim yoktu. Beni polis hapis gibi bir yere götürdü(Harmandalı Geri Gönderme Merkezi). Orda 10 gün Arapça kızların olduğu yerde kaldım. Sonra serbest bıraktılar beni, Göç İdaresi bana kimlik verdi... Şimdi burada da kimse benim gibi istemiyor. Zaten İran’da da böyleydi.” (G6)

Cinsel şiddet ve barınma zorluğu yanında, G6 kimliği olmadığı için bir süre hapis olarak algıladığı Geri Gönderme Merkezi’nde kalmıştır. Ayrıca cinsel yöneliminden dolayı Türkiye’de de sosyal olarak dışlandığına da vurgu yapmıştır.

Türkiye’ye refakatsiz bir şekilde gelen mülteci ve sığınmacı çocuklar ilk izlenimlerini ve karşılaştıkları zorlukları şu şekilde ifade etmişlerdir;

“...Burada göç idaresinde işte kayıt yaptı. Ayağım şişmişti... Öyle gördüler sonra kayıt yaptılar... Sonra beni devlete koydular, orda ayağımdan ameliyat oldum, çok zordu...”

Kimseyi tanıımıyordum tabi herkes Türkçe biliyor ben hiçbir şey bilmiyorum... Çok zorlandım başlarda... İşte sonra burada savaş sesi yok... Uçaklar yok... Burada zaten devlette kaldım... Uzaktan akrabalarım çıktı sonra buraya geldim...” (G8)

Türkiye’ye evlenmek için geldiğini, daha önce Suriye’de iken nişanlı olduğunu ve şuan kimlik ve kayıt konusunda zorluk yaşadığını G4 şu şekilde ifade etmiştir;

“Ben zaten evlenmek için geldim. Ablam vardı benimle bir grup ile geldik. Ablam şimdi Bursa’da evlendi. O 18 yaşında. TR ye girerken Jandarma’da o da parmak için vermiş. Şimdi kayıt olamıyoruz. İşte ben ilk başta nişanlandım Suriye’de, Eşim çalışmak için İzmir’e geldi. İmam nikâhım var. Nişanlandığımda 14 falan yaşındaydım. Gerçekte ben 2003 doğumluyum diye. Eşim akraba olduğu için evlendik, bana sordular ister misin bende tamam dedim işte. Akrabaydık ama onu çok görmemiştim. Bizim eve gelince gördüm. Zaten bizim çevremizde herkes 13 üzeri evleniyor” (G4)

G8’in refakatsiz ve yaralı bir şekilde Türkiye’ye gelmiştir. İfadelerinden bir süre koruma altına alındığı, bu süreçte uyum sorunu yaşadığı, şuan koruyucu bir ailenin yanında kaldığı anlaşılmaktadır.

“Buraya gelince 16 yaşındaydım. Türkiye’ye geldim sonra hemen İzmir’e geldim. Hiçbir şey bilmiyordum o zaman. Mesela orada sorumsuzdum, burada sorumlu oldum. Kendi kendime her şeyi yapmaya başladım. Kazandığım parayı aldım. Genç bir erkek grup vardı onlarla kalıyordum. Büyüklerde vardı benim gibi az vardı... Aslında olumsuzdu o yaşta böyle bir şey yapmak ama Suriye’de Azez’de kalsaydım orda gelen giden beni terör bölgelerine götürüp kullanabilirdi. ... Burada mesela bazen dışarda eşim böyle siyah giyiniyor diye bize laf söylüyorlar, hâlbuki bizde böyle giyinmek normal yani... Özgürlük diyorlar ama bize saygı göstermiyor buradakiler... Mesela Kürt komşular bazen niye geldiniz orda PYD tarafında savaşıydınız, ülkenizi onlar kurtarıp size veririlerdi... Diyorlar ama orda ne oluyor hiç bilmiyorlar...” (G3)

G3, refakatsiz bir şekilde Türkiye’ye gelmiş ve koruma altına alınmamıştır. Bu süreçte erken olgunlaştığı ve bunun kendisi için olumsuz bir deneyim olduğunu, çalışmak

durumunda kaldığını, ailesinin yanına rejimden dolayı dönemediği, sosyal uyum konusunda zorluklar yaşadığı anlaşılmaktadır.

Görüşme yapılan mülteci ve sığınmacılar arasında G12 ve G14'ün ilk izlenimleri hastane ortamında tedavi süreci olmuştur. G11, G12 ve G14 tedavi sürecini ve sonrasında yaşadıkları sağlık ve çalışma zorluklarını şu şekilde ifade etmişlerdir;

“... Savaşta vücudum yandı... Buraya gelince tedavim oldu... İnşaatla çalışmaya başladım biraz sonra idrarımda kanama olunca çalışmadım. Doktor kanser oldun tedavi olman lazım dedi. Sonra ...” (G12)

“Burada gelince hastanede kaldık zaten. Önce Hatay'da bir hastane sonra da akrabalar burada olduğu için İzmir'e geldik... Ben şimdi biraz daha iyiyim. Ama kızım hala hasta Türkiye'de doğdu diğer kızım o da aynı hastalık, karaciğer yetmezliği var. Burada tabi savaş yok, çatışma yok ama işte hastalık çok yoruyor bizi.” (G14)

“...Türkiye'ye geldik o zaman eşimin durumu iyiydi. Çalışıyordu... Hurdacılık yapıyordu... Ama sonra kalp rahatsızlığı çıktı... İşte sonra tansiyon, migren, kalp, böbrek, şeker derken çalışamayacak duruma geldi.” (G11)

Bazı mülteci ve sığınmacılar dil bilmedikleri için zorluk yaşamışlardır. G13 ve G15 dil bilmemekten kaynaklı yaşadıkları zorlukları şu şekilde ifade etmişlerdir;

“İlk geldiğimizde hiçbir şey bilmedik... Zaten Türkçe de bilmiyorduk... Öyle bir yıl kimlik yoktu sonra kimlik verdiler bize... İzmir'e geldik direkt...” (G15)

“Buraya gelince tabi savaş yok ama bir yer falan hiçbir şey bilmiyorduk öyle zor oldu... Sonra burada iş buldum falan öyle işte... Burada savaş yok, hayat zor ama yine de çok şükür yani...” (G13)

G18 kayıt ve kimlik konusunda zorluk yaşadığını, kimliği olmadığı için tedavi olamadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“... Türkiye'ye Kilis üzerinden giriş yaptım... İzmir'de kimlik alamadım. Bacağım yaralıydı hastaneye gittim bakmadılar kimlik yok diye... “ (G18)

İzmir bazı mülteci ve sığınmacılar için Avrupa'ya geçiş noktasıdır. Görüşmecilerden G17 Türkiye'ye ilk geldiklerinde, daha iyi bir yaşam için düzensiz bir şekilde Yunanistan'a geçmeye çalıştığını şu şekilde ifade etmiştir.

“... Türkiye'ye gelince önce Kilis'te yaşadık. Orada daha önce Suriye'de iken tanıdığımız komşular vardı. Onlarla İzmir'e geldik... Başlarda karşıya(Yunanistan) deniz üzerinden gitmeyi düşündük ama olmadı. Burada bu ucuz evi bulduk.” (G17)

4.2. Mülteci ve Sığınmacıların Aileleri İle İletişimde Olma Durumları

Bu bölümde mülteci ve sığınmacıların aileleri ile iletişim durumları; “Aile Üyeleri Türkiye’de Bulunanlar”, “Aile Üyeleri Türkiye’de Bulunmayanlar”, “Tüm Aile Üyelerini Kaybedenler” olarak üç başlıkta ele alınmıştır. Aile üyeleri, çekirdek aile olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2: Mülteci ve sığınmacıların aileleri ile iletişimde olma durumlarının temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
Telefon ile İnternet yoluyla Teknik sıkıntılar Ölüm İletişim kurmaktan korkma Güvenli olmayan bölge Savaş Aile içi şiddet Kayıp Ailevi sorunlar	<ul style="list-style-type: none">• Aile üyeleri Türkiye’de olanların iletişimleri• Aile üyeleri Türkiye’de bulunmayanların iletişimleri• Tüm aile üyelerini kaybedenler	Aile bütünlüğünü hissetmeme ve parçalanmışlık hissi

4.2.1. Aile Üyeleri Türkiye’de Bulunanlar

Görüşmecilerden bazıları tüm aile üyeleri ile Türkiye’de yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye’de aile üyeleri bulunmasına rağmen aynı şehirlerde yaşamayanlar telefon aracılığıyla görüştiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“... Benim ailem de Türkiye’de ancak İzmir’de ailem yok. Telefonda görüşüyoruz. Eşim zaten amcaoğlu, onun ailesi de tanıdık, onlar İstanbul da yaşıyor.” (G1)

“Suriye’de ailem kalmadı... Hepsi buraya geldi. Orada sadece uzaktan akrabalarımız kaldı şimdi...” (G11)

G4 anne babası ile görüşemediğini ancak Türkiye’de bulunan dayıları ile görüştüğünü şu şekilde ifade etmiştir;

“Annem, babam var orda Hrayten den köyde yaşıyorlar. Onlarla değil ama burada İzmir de bir dayım var bir de Kilis’te bir dayım var onlarla görüşüyorum.”

4.2.2. Aile Üyeleri Türkiye’de Bulunmayanlar

Görüşmeciler genellikle aile üyelerinin Türkiye’de olmadıklarını ve bazen telefon ve ya internet ile görüşebildiklerini ifade etmişlerdir. Aile üyelerinden ayrılmanın çocuklar ve ebeveynler üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır. G14 acil bir şekilde Türkiye’ye geldiğini, çocuğunu orada bırakmak durumunda kaldığını, şuan güvende olmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Suriye’de kalan 7 yaşında bir oğlum var. Biz 8 yaşındaki kızım ve eşim ile Türkiye’de ambulans ile giriş yaptığımız zaman oğlumuz orda kaldı. Annem, babam var orda şimdi, telefonla görüşüyoruz, orda okula gidemiyor... Çünkü orası hala savaş var. Halep falan şimdi güvenli değil daha.” (G14)

Görüşmeciler Aile üyeleriyle telefon ve internet yoluyla görüştiklerini, bazen de bölgede yaşanan sorunlardan ötürü görüşemediklerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Suriye’de annem ve babam var. Onlarla telefon ile görüşebiliyorum.” (G3)

“Ailem Afganistan’da kaldı, zaten sadece ben, eşim ve çocuklarım buraya gelebildik. Onlar orda bazen telefon ile konuşuyoruz ama internet iyi olursa.” (G5)

“Annem, ailem var onlarla sadece telefonla görüşüyoruz... Arapça haberlere bakıyoruz. Şimdi orda internet, elektrik yok, hepsi kesik. 15 gündür orda halk ayaklanmış.” (G7)

“... Ben dışında annem, babam ve benden küçük iki kız kardeşim var. Telefon ile görüşebiliyorum... Bazen telefon çekmiyor ama” (G8)

“Sadece ben geldim ailemden orda babam, annem, 20 yaşında ablam... 18 yaşında diğer ablam... 10 yaşında ve 5 yaşında erkek kardeşim var... Telefon ile ailemle görüşüyorum yani...” (G10)

Bazı görüşmeciler ailevi sorunlar yüzünden görüşemediklerini, aile üyelerinden bazılarını tehdit unsuru olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. G2 aile üyeleriyle iletişim sorunlarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Irakta 2 çocuğum daha var. Ama onlar ilk eşimden, o yüzden onlarla görüşemiyorum. Amcamın oğluyla evliydim, sonra boşandık... Kız kardeşim var, onla görüşüyorum telefonla, diğerleri benimle konuşmuyor. Yeni doğan çocuğum hakkında bilmiyorlar, zaten oraya gitsem öldürürler beni, çok korkuyorum. Şuan Türkiye’deyim, aileme yakınım, o yüzden bebeği söyleyemem ama başka bir ülkeye gidersem bebeğimi söylerim.” (G2)

“Ailem hepsi İran’ da yaşıyor. Kız kardeşim var, evli, iki çocuğu var, sadece onunla konuşuyorum. İnternette konuşuyoruz. Burda internet kafeye gidiyorum, bazen ablamı görüyorum internette konuşuyorum. Diğerleri benimle konuşmuyor.” (G6)

4.2.3. Tüm Aile Üyelerini Kaybedenler

Savaş, ölüm dâhil maddi ve manevi kayıpların yoğun yaşandığı bir ortamdır. Görüşme yapılan mülteci ve sığınmacılardan bazıları tüm aile üyelerini kaybetmişlerdir.

“Kimsem kalmadı... Zaten abimler, babam öldüler savaşta...” (G9)

“... Annem ve babam vardı. Onlar vefat etti. Cenazelerine gidemedim. Çünkü buradan Suriye’ye gidenler olursa bir daha gelemez var. Biz de korktuk o yüzden.” (G16)”

Görüşmecilerden G12 aile üyelerinin bazılarının öldüğünü bazılarının ise kaybolduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“... Bazı kardeşlerim vefat etti... Bazıları kayıp hala...” (G12)

4.3. Mülteci ve Sığınmacıların Hak ve Hizmetler Konusunda Bilgileri

Bu bölümde, mülteci ve sığınmacıların yasal hakları konusunda bilgileri ve hizmetler ile ilgili bilgileri ele alınarak anlaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 3: Mülteci ve sığınmacıların hak ve hizmetler konusundaki bilgilerinin temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
<ul style="list-style-type: none">• Bilgi sahibi olmalarına göre• Bilgi sahibi olmamalarına göre• Yasal haklar ile ilgili bilgilerine göre• Türkçe bilmeme sorunu• Suçlu olma ve ayrımcılığa uğrama korkusu• Kamu hizmetleri• STK hizmetleri	<ul style="list-style-type: none">• Yasal hakları ile ilgili bilgi sahibi olma• Hizmetler ile ilgili bilgi sahibi olma	<ul style="list-style-type: none">• Ayrımcılığa maruz kalma

4.3.1. Mülteci ve Sığınmacıların Yasal Hakları Konusunda Bilgileri

Görüşme yapılan mülteci ve sığınmacılar çoğunlukla yasal hakları konusunda bilgi sahibi değillerdir. Yasal hakları konusunda kısmen bilgi sahibi olan G1, hakkını aramaya çalıştığında yaşadığı zorluğu şu şekilde ifade etmiştir;

“Bildiğim haklarım yok, bize bununla ilgili bir bilgilendirme yapılmadı. Resmi kurumlara gittiğimizde: “Siz Suriyelisiniz, sizin işiniz yok, olmaz.” diyorlar. Örneğin; çocuğum ağır engelli ve Ege Üniversitesi, Suriyeli olduğumuz için sevk istiyor. Devlet hastanesi de bize sevk vermiyor... Kızım evde eğitim görsün diye hastaneye başvurdum rapor almak için ama vermediler. Türkler engelli oldukları için maaş alıyor, biz alamıyoruz. Biz devlete ağırlık oluyoruz. Sesimizi çıkaramıyoruz çünkü Suriyeliler her zaman suçlu çıkıyor.” (G1)

Bazı görüşmeciler, hakları hakkında bilgi sahibi olmamalarını Türkçe bilmemekten kaynaklandığını ifade etmişlerdir:

“... Zaten Türkçe bilmediğim için çok bilmiyorum.” (G5)

“Hiç bilmiyorum. Başıma kötü bir şey gelecek diye korkuyorum. Polise başvurabilirim ama Türkçe bilmiyorum.” (G2)

4.3.2. Mülteci ve Sığınmacıların Kamu-STK Hizmetleri Hakkındaki Bilgileri

Mülteci ve sığınmacılara hizmetler ile ilgili bilgileri sorulduğunda; bazılarının kamu kurumlarının hizmetleri hakkında bazılarının ise sivil toplum kuruluşlarının hizmetleri hakkında cevaplar verdiği görülmüştür. Görüşmecilerden 6 kişi hizmetlerle ilgili hiçbir bilgisi olmadığını söylemiştir.

Görüşmecilerden bazıları Kaymakamlığa bağlı sosyal yardım hizmeti hakkında bilgilerini ve olumsuz deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Bayraklıda sosyal dedikleri (büyük ihtimalle SYDV) bir yer var kömür için başvurduğum ama mültecilere yok dediler. Kış geliyor, sobamız yok odun yok ne yapacağız bilmiyorum.” (G2)

“... Mesela kömür yardımı için Karabağlar Kaymakamlığı'na başvurduk ama “Suriyelilere vermiyoruz.” dediler.” (G12)

“... Bir keresinde duydum Kaymakamlıkta sosyal var, oraya başvurmak için gittim... Orada bize dediler siz Suriyeli o yüzden hiçbir şey yok. Kimse bizi sevmiyor... Sanki Suriyeli olmak bir suç gibi... Utanıyorum” (G17)

“Kaymakamlığa gittim, Konak kaymakamlığı, sosyal yardım falan baya bir yere babam için başvurduğum ama bir şey çıkmadı. Hastane de özellikle Tepecik hastanesinde engelli raporu için yeminli tercüman istiyor doktorlar, orda tercüman vardı yardım etti. Hastanenin kendi tercümanı vardı... Böyle şeyler yani...” (G13)

G13'ün ifadelerinde hastanede verilen Arapça-Türkçe tercümanlık hizmeti hakkında bilgisi olduğu anlaşılmaktadır.

Görüşmecilerden bazıları İzmir İl Göç İdaresi'nin hizmetleri ile ilgili bilgilerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Bilmiyorum... Biraz duydum üçüncü ülke(Göç İdaresi) falan başvurusu oluyor ama doğru değil çünkü gidene daha görmedim.” (G9)

“Bir kere Alsancak'ta göçe gittim. Bana sonraki aya randevu verdiler... Sonra gittim ama “Sana çıkmaz.” dediler” (G18)

G7, Belediyenin hizmetlerine ilişkin bilgisini ve deneyimini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bilmiyorum ama Ankara'da belediye gıda yardımı yapıyor, burada yok. Benim büyük oğlum 3 yaşında, ona belediye süt kuzusu getiriyor her ay 8 litre mesela bugün geldi... Bu mahallede yardım hiç yok sadece süt kuzusu yardımı var. Türkmen Suriyeli aileler var onlar da yardım yok. Annem 70 yaşında buraya geldi bizi görmek için belediye ye otobüs kartı çıkarmak için gittik, olmadı... Vatandaş olmadığı için İzmir'de her şey farklı... İşte CHP olduğu için böyle...” (G7)

Görüşmecilerden bazıları sivil toplum kuruluşlarının hizmetleri ile ilgili bilgilerinin Kızılay kart, kimlik ve üçüncü ülke işlemleri ile ilgili sınırlı olduğu anlaşılmış ve şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bilmiyoruz... Duydum bir şey... 3 çocuk fazla olursa Kızılay kart varmış ama benim bir çocuğum var” (G9)

“Yok, bilmiyoruz nerden bir yere başvurmayı. Sadece Kızılay kart için başvurduk başka da yok.” (G15)

“Bilmiyorum bazı dernekler var mesela ASAM, onlar da böyle işte çok fazla bir şey yok. Mesela kimlik falan yardım ediyor.”(G5)

“Hiç bilmiyorum. Derneklere var ama ben isimlerini, ne iş yaptıklarını bilmiyorum. Zaten aklımda tutamıyorum hiçbir şeyi. “ (G2)

“... Dışarı çok çıkamıyoruz. Ama bildiğim kadarıyla BM üçüncü ülke işlemleri yapıyor.” (G12)

4.4. Mülteci ve Sığınmacıların İhtiyaçları ve Destek Sistemleri

Bu bölümde mülteci ve sığınmacıların sağlık, eğitim, barınma gibi alanlarda ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçlarını karşılamakta aldıkları desteklerin neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bazı görüşmecilerin birden fazla hizmete ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sebeple görüşmecilerden bazıları farklı ihtiyaç alanlarında tekrar yer almıştır.

Tablo 4: Mülteci ve sığınmacıların ihtiyaçları ve destek sistemlerinin temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
<ul style="list-style-type: none">• Tercüman arama• Rapor çıkarma ile ilgili• Psiko-sosyal destek• Hastane servisi• Tedavi olma• Özel eğitim• Okul kıyafetleri• Kırtasiye malzemeleri• Belge temini• Kira fiyatları• Ev eşyası• Aynı evi çoklu kullanma• Gıda• Yakacak malzeme• Bebek bezi• Koruma• Akrabalar• Diğer mülteciler• Komşular• STK'lar	<ul style="list-style-type: none">• Sağlık alanındaki ihtiyaçlar• Eğitim alanındaki ihtiyaçlar• Barınma ile ilgili ihtiyacı• Ekonomik sorunlar ve ihtiyaçlar• Kayıt olma ve kimlik İhtiyacı	<ul style="list-style-type: none">• Türkçe bilmeme ve yalnız hissetme

4.4.1. Sağlık Alanındaki İhtiyaçları

Görüşme yapılan mülteci ve sığınmacılar sağlık alanındaki ihtiyaçlarını ve yaşadıkları zorlukları sıklıkla dile getirmişlerdir. Bu süreçte komşu, akraba, arkadaş destek aldıkları bireylerin varlığından söz etmişlerdir. G1 ağır engelli kızının mama ile beslenme ve bunu ücretsiz alabilmek için sağlık raporuna ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca kızı yatağa bağımlı olduğu için hastane servisine ihtiyacı bulunmaktadır. G1 kızının bu ihtiyaçları için hastane de yaşadığı zorlukları ve bu süreçte sadece akrabalarından destek aldığını, eşinin ve kızının bakım sürecini üstlendiği için kendini “hasta bakıcısı” gibi hissettiğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Çocuğum yemek yiyemediği için mama kullanıyor. Tepecik Hastanesinde nöroloji doktoru mama raporu vermediği için almak zorunda kalıyoruz. Mesela biz kızımı hastaneye götürürken zorlanıyoruz. Eşim zaten kanser hastası olduğu için ben ilgileniyorum, Hastane bunun için bir yardım yapmıyor. Akrabalarımız sadece yardım ediyor. Hayatım hastane, ev, Göç İdaresi arasında gidiyor. Kendimi hasta bakıcısı olarak hissediyorum.” (G1)

Görüşmecilerden bazıları, hastanede yapılan işlemlerin çok uzun sürdüğünü ve bu süreçte desteklenmediği için çalışma yaşamında sorun yaşadıklarını, bu sürecin kendileri üzerinde bir stres yarattığını belirtmişlerdir. G3, çocuğunun özel ihtiyaç raporu ve tedavi sürecini üstlendiğini ve bu süreçte yaşadığı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

“... Benim sıkıntım şöyle tedavisi var oğlumun onun için işimi bırakmam gerekiyor, bu sefer çalışmıyorum. Hastaneye gidip gelemiyorum. Mesela Bahçetus hastanesinde 1 aydır şuraya gelsin buraya gelsin diyor doktorlar. Böyle olduğu zaman iş yapamıyorum. Eşim götüremiyor anlamaz zaten götürse de doktorların istediğini bilmez diye ben gidiyorum işte o zamanda işi bırakıyorum o gün çalışmıyorum(üzülerek ifade etti). Bıraktığım zamanda maddi olarak zorlanıyorum. Şuan ben başka doktorlara götürmek istiyorum ama git gel diyecek diye korkuyorum. İşimden ayrılmak gerekecek iş yapamayacağım. Mesela boğaz için, fotoğraf için başka hastaneye gidersek başka testler olacak. Maddi durumum iyi olsun gene götüreceğim.” (G3)

“Daha çok komşulardan... Mesela hastaneye babam için çok gidip geliyoruz. Babam ameliyat falan olmuştu... O zaman komşumuz onlar da Suriyeli yardımcı oldular... Hastane servisleri yabancılara verilmiyor. Babam Ege Üniversitesi'nde ameliyat oldu o da sevk aldık Tepecik devlet hastanesinden. Babam şimdi yatağa bağımlı olduğu için çok zor oluyor. Bazen patron kızıyor mesela, bazen yeri geliyor günde 3-4 defa eve gidip babamın solunum cihazı, aspiratörü falan ayarlamalarını hep ben yapıyorum. Çünkü eşim bilmiyor, annem yaşlı o da ayarlayamıyor. Böyle çok zor oluyor...” (G13)

G13, yabancı olduğunu söyleyerek Hastane'nin babası için servis sağlamadığını, bu yüzden hastaneye gidip gelirken sadece Suriyeli komşularının yardım ettiğini ifade etmiştir. Babasının evde bakımını üstlendiği ve bu bakımın diğer aile üyeleri tarafından mümkün kılınmayacağı, aynı zamanda çalışmak durumunda kaldığını ve iş yeri patronu tarafından

sözel şiddete uğradığı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Baba için evde bakım hizmeti ihtiyacı ve hastane servislerinden yararlanma ihtiyacı bulursa da Türk vatandaşı olmadığı için bu hizmetlerden faydalanamamaktadır.

Yine hastane servisi olmadığı için kendi imkânlarıyla Manisa'dan İzmir'e gitmek zorunda kalan G5, tedavi süreci boyunca İzmir'de ikamet etkilerini şu şekilde ifade etmiştir;

"... Eşim Manisa Şehir Hastanesi'nde tedavi oldu. 3-4 kez izin alıp İzmir'de hastanede tedavi için gidip geldik maddi durumumuz kötüydü bu yüzden burda kalıyoruz 5 ay oldu. Şimdi durumu biraz daha iyi." (G5)

Mülteci ve sığınmacılar her alanda olduğu gibi hasta hanelerde de tercümana ihtiyaç duymak durumunda kalmaktadır. Görüşmeciler tercüman ihtiyaçlarını ve tercüman konusunda kimlerden destek aldıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Ben mesela Hastaneye gidiyorum %40 Türkçe biliyorum, bazen kendim yürüyerek gidiyorum... İdrar yollarımda kan oldu. Bu yüzden hastaneye gittim. İdrar poşeti kullanıyordum onun içinde kanser olmuş işte... Oradan kanserin bir kısmını ameliyat ile aldılar... Doktor kontrolde tekrar bakacak. Yağmurlu havalarda otobüse biniyorum... Bazen komşular yardım ediyor... Büyük kızım, 12 yaşında, tercümanlık yapıyor bana..." (G12)

Çocuklar birçok alanda ebeveynleri Türkçe bilmediği için onlara tercümanlık yapmaktadır. Çocukların ebeveynlerine tercümanlık yapması bir çok açıdan sakıncalı olabilmektedir. Ancak aileler bu konuda kendilerine destek olacak kişilere ulaşamadığından buna mecbur kalmaktadır. Mülteci ve sığınmacılar için hizmet veren bütün kurumlarda tercümanlık hizmeti en temel hizmetlerden biri olmalıdır. G14 sağlık alanından tercüman ihtiyacını bir sivil toplum kuruluşu aracılığıyla desteklendiğini ve bütün zamanını hastanede geçirdiğini şu şekilde ifade etmiştir;

"Zaten ben hep hastanede geçiyorum zamanım. Çocuklarımla ameliyat, tedavi geçim derdi derken hiçbir şeyden haberim olmuyor. İşte hastanede ASAM yardım ediyor, tercüme başka da yok bir şey." (G14)

G15 annesinin öz bakım becerilerini yerine getiremediğini, bu yüzden annesine tıpkı bir hasta bakıcısı gibi baktığını ve bu süreçte kimseden destek almadığını ve engelli raporuna başvuru yapmak için desteğe ihtiyaç duyduklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“... Annem iki defa belinden ameliyat oldu... Bir gün tuvalette bir basamak vardı orda... Oradan düştü ondan sonra hastaneye kaldırdık... Şimdi durumu daha kötü oldu... 5 dakika yürüyemez... Mesela tuvalette banyoya ben götürüyorum o tek başına yapamıyor. Kimseden yardım isteyemiyoruz, kendi kendimize yapıyoruz. Engelli raporu yok... Nasıl hastaneden başvuracağımızı bilmiyoruz...” (G15)

G3, çocuğunun tedavisinin sadece fizik tedavi olması, çocuğunun farklı tedavi yöntemlerine ihtiyacı olduğunu, vatandaş olmadığı için faydalanamadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Oğlum işte doktorlar söyledi beynine oksijen gitmiyor, rapor çıkardık Tepecik Hastanesinde(özel gereksinim raporu). Tam bağımlı, ‘sürekli hasta’ ibaresi yazıyor. Doktorlar bu böyle sadece fizik tedaviye gitsin diyorlar.” (G3)

4.4.2. Eğitim Alanındaki İhtiyaçları

Mülteci ve sığınmacı çocuklar eğitimlerine çeşitli sebeplerle devam edememektedir. Özellikle özel gereksinimi olan çocuklar, fiziksel engeli bulunanlar, işitme engeli olanlar bu gruplar arasında yaygın olanlardır. Görüşmecilerden G1, 8 yaşındaki kızının ağır engelli olduğunu, bu yüzden okula gidemediğini, en azından evde özel eğitim alması için uğraştığını, eğitime başvurmak için ön şartın hastaneden rapor alınması gerektiğini ancak bu durumun olumsuz sonuçlandığını şu şekilde ifade etmiştir;

“...Çocuğum Tepecik hastanesinde fizik tedavi oluyor. Kızım evde eğitim görsün diye hastaneye başvurduğum rapor almak için ama vermediler. En çok akrabalarımızdan destek alıyoruz. Çünkü başka yerlere gidemiyorum, uzun sürüyor ben evden çok çıkamıyorum zaten. Hastaneye gitmek için, evde bir şey olmadığında, eşim fenalaştığında.” (G1)

Görüşmecilerden G15, kardeşinin bir dönemdir okula gidemediğini, bunun için okul tarafından hiç aranmadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“... En son Haziran ayında ameliyat oldu. 12 yaşında olan kız kardeşim karnından fıktan dolayı bir şişlik oldu. Bir dönemlik okula gidemiyor mesela... Bu hafta ameliyat olması lazım... Okulda kimse arayıp sormadı... Şuan gidemiyor okula hasta çünkü...” (G15)

Eğitim alanındaki ihtiyaçlardan bazıları, çocukların kurs veya derslerini takip edebilecekleri kitapları temin ile ilişkilidir. Okulda öğretmenler tarafından istenilen kitapları alamayan çocuklar okula devam motivasyonları olumsuz etkilenmektedir. Görüşmecilerden G5, çocuklarının eğitim masraflarını karşılayamadığını, okul yetkilileri ile görüşmeye gittiğinde çocuğunun kendisine tercümanlık konusunda destek verdiğini, çocuklarından birinin okulda istenilen kitabı alamadığı için okula bir haftadır gidemediğini şu şekilde ifade etmiştir;

“... Çocuklarım 5. Sınıf, 3. Sınıf ve 2. Sınıfa gidiyor onların da masrafları oluyor. Mesela 3. Sınıfa giden çocuğum için okul 200 TL istedi. Ödeyemiyoruz şimdi o çocuk 1 haftadır okula gitmiyor. Böyle okuldan para istiyorlar kurs için olsun kitap için olsun. Ben gidip konuşuyorum ama Türkçe bilmiyorum. Çocuklarım tercüme yapıyor. Onlarda her şeye tamam diyor. Bilmiyorum işte öyle. Üç tane çocuk okula gidiyor. Ona yetişemiyoruz. Okul sürekli para istiyor. 200 TL istediler 3.sınıfa giden çocuğumdan, birinden 100 TL diğerinden 50 TL falan istediler. Almakta zorlanıyoruz. Kendim Türkçe çok bilmiyorum. Okula gittiğimde kızım bana tercümanlık yapıyor. Tamam, falan diyorlar. Kurs için kitap istiyorlar. Oğlum 3. Sınıf olan bir haftadır okula gitmiyor hasta çünkü hem de 200 TL istedi okul bu yüzden gitmek de istemiyor.” (G5)

“Çocuklarım okul masrafları oluyor mesela... Çok alamıyoruz... Bazen eksik oluyor...”(G15)

G14 ayrıca okula giden çocuklarının kıyafetleri almakta zorlandıklarını, adres değişikliği sebebiyle çocukların yeniden okula kayıt sürecini başlatmak durumunda kaldığını, bunun için komşularından destek alacağını ifade etmiştir;

“Mesela çocuklar okula gidiyor, kıyafet alamıyoruz... Defter zar zor... Şimdi bu eve yeni taşındık... Çocukların yeni okula gitmesi için onlarla uğraşmak lazım ama eşim hasta o yüzden komşularımdan yardım isteyeceğim...” (14)

4.4.3. Barınma İle İlgili İhtiyaçları

Mülteci ve sığınmacılardan önemli bir kısmı, ev bulmakta zorlandıklarını, yaşadıkları ev koşullarını kötü olduğunu ve kira fiyatlarının yüksek olmasından dolayı birden fazla aile ile beraber yaşadıklarını ifade etmişlerdir. G2 ve G6 ev bulmakta zorlandıklarını ve barınma ile ilgili zorluklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Kâğıt toplayıp satan bir Suriyeli aile var İzmir’e ilk geldiğimde onlar bana bir ev buldular, çöpte falan buldukları eşyaları getirdiler” (G2)

“Benim kendime ev bulmam lazımdı. Ev tutmak için dışarı çıktım dolaştım, sordum. Ev arıyordum bir tane İranlı aile yardım etti. Bekâr bir erkek var dedi ev arkadaşı arıyormuş. Ben de onunla anlaştım. Şimdi beraber kalıyoruz, o işi var çalışıyor.” (G6)

Görüşmecilerden G17, ev koşullarının kötü olmasından yetkililer tarafından uyarı aldıklarını, bu yüzden evlerini değiştirmek zorunda kaldıklarını ancak Suriyeli olduğu için ev bulamadığını ve dışlandıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Kızımı devlet aldıktan sonra evimize geldiler. Durumumuz kötü diye... Evimizi değiştirmemizi söylediler. Ev bulmak çok zor burada. Çünkü kimse Suriyelileri istemiyor. Bakıyorum ama bulamıyorum, burası zaten çok kötü.” (G17)

G9, daha önce biriktirdiği parasının kalmadığını bu yüzden şuan kötü şartlarda olan evde yaşadığını ve ev eşyalarının olmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Biz savaştan önce evimiz vardı... Onlar hep yıkıldı. Eşim Suriye’de rütbeli bir askerdi... O vefat edince biriktirdiğimiz parayla geçinmeye çalıştım o da kalmadı. Yolda gelirken kaçakçılar paramızı aldı. Suriye’de Afrin’de yaşadık o zaman da az kaldı. Türkiye’ye gelince çok zor bir ev bulduk... Oğlum için geldim... Onun geleceği çok

önemli... Onun da ölmesini, asker olup savaşmasını istemiyorum... İsterim daha güzel bir ev olsun. Eşyalarımız yok mesela onları almak isteriz” (G9)

4.4.4. Ekonomik Sorunlar ve İhtiyaçlar

Mülteci ve sığınmacıların gelir yoksunluğundan dolayı maddi ihtiyaçları bulunmaktadır. Araştırmaya dâhil olan örneklem grubu daha çok çalışamayacak durumda olan dezavantajlı bireylerden oluşmaktadır. Bu yüzden maddi sorunlar sıklıkla dile getirilmiştir. Mülteci ve sığınmacılardan bir kısmı Kızılay Kart ile maddi ihtiyaçlarının bir kısımlarını karşıladıklarını ancak ev kirası, gıda, faturalar gibi ödemelerde zorlandıklarını, kişisel yardımlarla geçinmeye çalıştıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“... Almanya’da bir abim var o bazen para gönderiyor... Ondan burda yardım eden oluyor bazen... Bilemiyoruz, hayır yapan oluyor işte öyle... Kızılay Kart sadece var öyle yani... Eskiden iki erkek kardeşim bizimle yaşıyordu. Onlar kirayı ödüyordu. Bize yardım ediyordu. Öyle şimdi ayrı bir evde kalıyorlar. Kızılay yardımı onlar burda olduğu için çıkmadı. Onlar yardım ediyor.” (G14)

G14’ün ifadelerinde maddi ihtiyaçlarının olduğu, sadece kardeşleri ve yakınları tarafından destek aldığı anlaşılmaktadır.

G15 şuan çocukları ve annesinin bakımını üstlendiğini bu yüzden çalışmadığını, kimseden destek alamadıklarını, 16 yaşında olan kardeşinin çalışmak durumunda kaldığını ve onun geliri ile gıda ihtiyaçlarını alabildiklerini şu şekilde ifade etmiştir;

“... Zaten maddi durumumuz iyi değil. Kirayı zaten Kızılay kartında çıkan para ve aldığım. 600 TL ancak yetiyor. Yardımlarla kira, faturaları ödüyoruz... Erkek kardeşim yevmiye çalışıyor, ayakkabı tekstil dükkânında... O da devamlı almıyor. Yiyecek, içeceği onun parasıyla alabiliyoruz... Benim bir mesleğim yok... Çocuklarım büyürse belki bir iş bulabilirim ama şimdi çalışmam zaten annem de hasta... Kimseden isteyemiyoruz. Kendi kendimize destek almaya çalışıyoruz... Burda başka tanıdıklarımız yok.” (G15)

Görüşmecilerden G5 ve G13, çalışma yaşamında yaşadığı zorluğu ve gelir azlığından kaynaklanan ödeme güçsüzlüğünü şu şekilde ifade etmiştir;

“Bazen zeytin toplamak, domates toplamak için günlük işlere gidiyorum. Geçinmek çok zor. Ev kiramız 500 TL her ay. Ancak ödeyebiliyoruz.” (G5)

“Hayat gerçekten zor... Mesela bütün gün çalışıyorsun 60 TL veriyorlar... Her zaman iş yok zaten... Babama bakıyorum, çalışırken aklım hep evde oluyor... Cihazları ayarlamak için 3-4 defa eve gittiğim oluyor. Sonra ev kirası desen en ucuz 500 TL mecbur öyle böyle idare ediyoruz” (G13)

Mülteci ve sığınmacılar sıklıkla yiyecek ve gıda İhtiyaçlarından söz etmişlerdir. Bu konuda daha çok komşuları tarafından destek aldıklarını, bazen tanımadıkları kişiler tarafından kişisel olarak “hayır” adıyla destek aldıklarını ifade etmişlerdir. G11 eşinin tedavi sürecinde hiçbir yerden destek alamadıklarını, komşularının bazen kendilerine yemek getirdiğini şu şekilde ifade etmiştir;

“... Eşimin bu hastalığı ile ilgili kimse yardım etmiyor... Hastaneye gittiği zaman orda tercüman var ona yardım ediyor. Onlar rapor için yardımcı oluyor. Sadece Kızılay yardımı var... O da ev kirası falan yetmiyor... Durumumuz ortada hâlbuki ki... Öyle. Komşular var onlar bazen yemek getiriyor... Gıda yardımı yapıyor... Kızılay kartı var ayda 840 TL onunla geçiniyoruz işte... Yine de çok şükür.” (G11)

G12, kanser tedavisi olduğu için çalışmamaktadır. Eşinin çocuklara baktığı için çalışmadığını, bazen aç bazen tok kaldıklarını, komşuları tarafından destek aldıklarını, kendisinin bir ameliyat sürecinde olduğu, iyileşme durumunda en ağır işlerden dolayı inşaatta çalışmayı düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir;

“Bazen aç kalıyoruz bazen tok uyuyoruz, Ben 1 yıldır hastalıktan dolayı çalışamıyorum... Komşular var arada sırada hayır yapanlar oluyor. İdare ediyoruz işte. Eşim ev hanımı, çocuklar küçük olduğu için çalışamaz onlara bakıyor. Doktor bana ameliyat olmam lazım derse, tedavi biterse yine inşaatta çalışacağım. Mecbur yani, her zaman bize kim yardım edecek ki?” (G12)

Görüşmecilerden G17 temel ihtiyaçlarını karşılamak, özellikle gıda ihtiyaçlarını alabilmek için çocuklarının mendil satmak durumunda kaldığını, kirayı bir şekilde

ödediklerini ancak geriye kalan ihtiyaçlarını tanımadıkları kişiler tarafından “hayır” adıyla karşılayabildiklerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Mesela komşular bazen yemek getiriyor. Bazen hayır yapan oluyor, yani öyle işte bizde idare ediyoruz. Kızım mendil satıyor... Ona yardım etmek isteyenler, bazen hayır yapıyor... Kimseden yardım isteyemiyoruz. Burda herkes bizim gibi sayılır... İnsan bilemiyor nasıl geçinecek. Zorlanıyoruz. Zaten burada hayat çok pahalı... Kira 400 TL biz Kızılay’da aldığımız parayla Kirayı ancak ödüyoruz... Yiyecek bir şey almak için çok yetişemiyoruz... Hayat çok zor ama yaşıyoruz” (G17)

Yakacak ve bebek bezi ihtiyacını söyleyen G2, bu ihtiyaçlarını nereden ve nasıl karşılayacağı konusunda bilgi sahibi değildir. Yalnız ebeveyn olması ve çocuklarını çok küçük olmasından bir yerlere gidip destek talep etmekte zorlandığını ifade etmiştir;

“Bebek bezi çok pahalı şimdi, kış geliyor soba yok, kömür yok... Nasıl gideyim, nereye başvurmak lazım bilmiyorum. Yemek içmek çok zorlanıyoruz şimdi geçim zor ben dışarı çıkamıyorum. Bazen çocukları şu aşağıda park var oraya götürüyorum.” (G2)

Mülteci ve sığınmacılar sıklıkla nakit paraya ihtiyaç duyduklarını, iş bulmakta zorlandıklarını ve nakit ihtiyaçlarını arkadaş veya komşulardan destek alarak kısmen karşıladıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Arkadaşlardan borç alıyorum, banka zaten hesap açmıyor yabancılara. Para dışında ihtiyacım olmuyor herhalde... Arkadaşlardan alıyorum.” (G3)

“... Maddi sorunlarımız var. Burda komşular var Suriyeli bir aile... Aile yardımcı oluyor. İş yerimde tanıdıklarım var mesela bir yere gitsen... Bilmezse onlar gösterir, öğretir bazen” (G9)

“... Biraz param vardı, o da bitti. Şimdi ne olacak bilmiyorum, arkadaşlarımdan borç alıyorum bazen... Mesela artık dışarı çıkarken iki kere daha düşünüyorum. Çünkü param kalmadı. Hiçbir yerden yardım alamıyorum. Hayat çok acımasız. Ayağım iyileşirse belki bir iş bulabilirim.”(G18)

Görüşmecilerden G16, iş bulmak ve geçimini sağlamak için çabaladığını, iş yerinde karşılaştığı zorluklara rağmen buna katlandığını, İzmir’de insanların farklı olduğunu düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir;

“Burada iş bulmak, çalışmak çok zor. Mesela ben tekstil değil başka iş olsa da gidiyorum. Ama yine de yetmiyor. Komşular bazen borç istiyorum. İşe gidince yani tabii herkes aynı değil, ama sanki biz insan değiliz gibi davranıyorlar. Bazen küfür eden oluyor. Ekmek parası diye bir şey diyemiyorsun... Suriyeliyiz diye kimse bizi sevmiyor. Eşim siyah giyindiği için burda laf söylüyorlar, “siz terörsünüz” diyorlar. Ama bizim kıyafetlerimiz böyle yani, hep böyle giyiniyorduk biz. İzmir’de insanlar Müslüman gibi değil sanki Avrupalı burda herkes” (G16)

4.4.5. Kayıt ve Kimlik İhtiyacı

Mülteci ve sığınmacılar ikamet ettiği ilde kayıtlı olmadıklarında kamusal hizmetlerden faydalanamamaktadırlar. Henüz 17 yaşında Türkiye’ye komşusu ile gelen G10, ailesinin kendisine başka birinin hesabı üzerinden para gönderdiğini ve bu kişinin kendisine destek olduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Şimdilik ailem para gönderiyor... Ama kimliğim olmadığı için başka birinin isminde gönderiyor. Ben kimlik almak istiyorum ama nasıl yapabilirim... Zaten benim kimliğim yok. Birkaç defa x abla uğraştı ama olmamış. Ben kendim için hiç başvuru yapmadım... Zaten ben evden dışarı çıkmıyorum. Türkçe bilmiyorum... Bir yer bilmiyorum...” (G10)

Daha önce Gaziantep ilinde kayıtlı olan G18, İzmir’de kayıtlı olmadığı için sağlık hizmetlerine erişemediğini ve bu süreçte ev arkadaşından destek aldığını şu şekilde ifade etmiştir;

“İzmir’de 6 ay oldu kimlik alamadım... Ayağım için hastaneye gittim ancak kabul etmediler. Kimlik yok diye... Şuan için idare ediyorum. Torbalı Göçmen Sağlığı Merkezi’ne gittim, bana bakmadılar. Ev arkadaşlarım var işte, onlar yardımcı oluyor.” (G18)

Yine kimlik ve kayıt ihtiyacını Bir derneğin desteğiyle karşılayan G2, bunu şu şekilde ifade etmiştir;

“... Onlar yardım etti bana. Mültecilere yardım eden bir dernek var adını bilmiyorum onlar kimlik için bana yardım etti.”(G2)

4.5. Mülteci ve Sığınmacıların Sosyal Hizmet Merkezlerine Başvurma ve Yararlanma Durumları

Mülteci ve sığınmacılar sosyal hizmet merkezleri ile ilgili çok fazla bilgi sahibi değildirler. Genellikle başkalarından duyarak veya başka bir kurumun yönlendirmesiyle başvuruda bulduklarını ifade etmişlerdir. Görüşmecilerden 9 kişi sosyal hizmet merkezleri hakkında hiç bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı görüşmeciler ise Türk vatandaşı olmadıkları için SHM'nin hizmetlerinden yararlanamadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 5: Mülteci ve sığınmacıların SHM'ye başvurma ve yararlanma durumlarının temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
<ul style="list-style-type: none">• Başvurmalarına göre• Yararlanmalarına göre• SED• Temel ihtiyaçlar• Doğum yardımı• Bakım tedbiri• Koruyucu aile• Evde bakım• Ambulans• Hastane servisi	<ul style="list-style-type: none">• SHM'ye başvuru hizmetler• SHM'den yararlanılan hizmetler	<ul style="list-style-type: none">• Vatandaş hissetmeme

4.5.1. Sosyal ve Ekonomik Destek

Mülteci ve sığınmacılar sosyal hizmet merkezlerinde en çok sosyal ve ekonomik desteğe başvuru yaptıklarını dile getirmişlerdir. Görüşmeciler SED'e başvurma ve sonrasında yararlanma durumlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bornova SHM'ye gittim. SED'e başvurmak için kapıda duran güvenlik vatandaşı değilse başvuruyu yapamazsın dedi. Orda bir memur beni gördü benle konuştu yardımcı oldu. Evimize ziyarete geldiler. SED için yeni başvuru yaptım. Daha bir şey çıkmadı.” (G1)

Mülteci ve sığınmacılar SED’ e başvuru esnasında rapor ve evraklarının eksikliğinden dolayı zorlanmışlardır. G5 SHM’ ye çeşitli yardımlar için gittiğini ancak sadece SED’ e başvurabildiğini, hastanede rapor alma ve işlemlerinin uzun sürdüğünü şu şekilde ifade etmiştir;

“Sosyal var, onlar kömür yardımı yapıyor bazen, durumu kötü olanlara yardım yapıyor ama bizden evraklar istediler. Bu yüzden onları bulmamızı istiyorlar. Tepecik Hastaneye gittik orda, engelli raporu başvurusu için randevu almak gerekiyormuş. Bu yüzden alamadık ilk başta. Sonra tekrar gittik aldık 3 ay önce... Kaymakamlık içinde oraya başvurduk ama evrak istediler. Sonra eşim engelli raporu alınca %50 yazıyordu. Aldılar evimize iki kişi geldi. Bir tanesi kadın bir tanesi erkek. Evimiz dağ tarafındaydı. Evimiz değiştirdiler. Sonra başka eve geçtik, adres falan evrakları istediler. Şimdi bu ay 600 TL aldık. Bize 6 ay boyunca böyle yardım edeceklerini söylediler.” (G5)

G5’ in ifadelerinden SHM görevlilerinin ev incelemesi sonrasında barınmaya ilişkin bir destek sunduğu, ev koşullarının kötü olmasından dolayı evlerinin değiştirildiği ve SED’ den yararlandığı anlaşılmaktadır. G12 ve G15 SED’ e başvurma ve yararlanma süreçlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Evet, başvurduk... Evimize geldiler engelli raporu gösterdik... Durumumuza baktılar bizimle işte konuştular... Sonra 1 seneye kadar ayda 900 TL yardım olacak dediler. Şubatta ameliyat olmuşum. Nisan ayında başvurduk, Mayıs ayından itibaren yardımı almaya başladık.” (G12)

“Bayraklı sosyale başvurudum(SHM)... Bu yardımı da bir komşumuz söylemişti. Başvururken bizden ev kira sözleşmesi, boşanma kâğıdımı, çocuklarımın öğrenci belgelerini istediler... Geldiler evimize baktılar... Bizimle konuştu, iki kişilerdi... Biri tercümandı, diğerini bilmiyorum... Sonra 600 TL yardım çıktı... Bu parayla ayrı bir eve çıkamıyoruz... Normalde 3 çocuğum ve ben belki... Ama bu parayla çıkamayacağız galiba... Mecbur 10 kişi kalıyoruz... Ev kiralari çok fazla.” (G15)

Görüşmecilerden G14 SED’ e başvurduğunu ancak kendisinin engelli raporu olmamasından henüz yararlanmadığını, çocuklarının ikisinin böbrek yetmezliği olduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Daha önce ben hiç başvuru yapmadım... Ama eşim bir kere burada başvurdu. Evimize geldiler. Bizimle konuştuk bir tane tercüman vardı hatta... Bana, “kendin için de rapor çıkar yardım ederiz” dediler... Çocuklarım ikisi engelli zaten dedim... Bilmiyorum üç ay geçti daha bir şey çıkmadı. Bir kızım %50 böbrek yetmezliği var. Diğer kızım %60 hayatımın yarısı hastanede geçiyor ameliyat, tedavi perişan olduk eşimle...” (G14)

4.5.2. Temel İhtiyaçlar

Görüşmecilerden G16; soba, kömür, çamaşır makinesi gibi temel ev ihtiyaçlarının olduğunu bu yüzden SHM'ye başvurduğunu, sosyal çalışmacıların ev incelemesine geldiklerini henüz başvurusunun sonuçlanmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Evet, yeni başvurdum. Böyle yardım falan oluyormuş. Eve geldiler 20 gün önce. Sonra eve baktılar Evde soba yok, kömür ve çamaşır makinesi yok. Onlara söyledim işte bunlar yok bende diye. Bakacağız dediler. Bizimle konuştular ama evin içine girmediler, kapıda konuştuk. Bir kadın ve bir erkek geldi sadece. Bir tanesi tercümandı erkek olan tercümandı, diğeri Türkçe konuşuyordu.” (G6)

4.5.3. Doğum Yardımı

Görüşmecilerden G7 hastanede doğum esnasında Türk vatandaşı kadınlar arasında doğum yardımı ile ilgili konuşmalar duyduğunu, doğumdan sonra kendisinin de bu yardıma ilişkin başvuruda bulunduğunu ancak Türk vatandaşı olmadığı için faydalanamadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Bebeği olanlara hastanede doğum yaptıktan sonra duydum... Türk bir kadın söylüyordu... İlk çocuk 300, ikinci çocuk 600, üçüncü çocuk için 1000 TL yardım yapılıyor diye. Eşim çocuğumuz doğduğu zaman Bornova SHM'ye gitti ama biz vatandaş olmadığımız için olmaz dediler.” (G7)

4.5.4. Bakım Tedbiri ve Koruyucu Aile Hizmeti

Görüşmecilerden G8, kurum bakımında kaldığını ve bu süreçte yaşadıklarını, kendisi gibi mülteci çocuklarla aynı yerde kaldığını, sosyal hizmet uzmanı ile olan ilişkisini, ameliyat sürecinde kendisine destek olduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Devlet harçlık veriyor bakıyor ama nereye kadar... Sadece ben devlette iken orda başka çocuklar vardı. Erkek çocuklar, böyle benim gibi... Suriyeli, Afganlı falan... İşte sosyal hizmet vardı. Devlette kalırken... Orda yani benimle işte konuşuyordu... Mesela ameliyat olurken hep o ilgilendi... Genellikle burda bana yardım ediyorlar... Onlarla kalıyorum... Çocuklar arkadaşım gibi... Onları seviyorum... Benimle ilgileniyorlar... (G8)

Görüşmecilerden G17, çocuklarının mendil satarken polis tarafından alındığını ve sonraki süreçte sosyal hizmet merkezine ilk kez gidip başvurduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Kendim başvurmadım ama çocuklarımdan ikisi çalışıyor... Bir keresinde kızım mendil satıyordu buradaki camide, Polis dileniyor sanmış işte. Onu götürdüler, çok korktum... Ben zaten yürümekte zorlanıyorum. Sosyale gittim durumu anlattım... Dedim yani biz dilenmiyoruz. Paramız yok dedim. Kızımı, iki gün sonra eve getirdiler. Sadece kızımı polis alınca başvurdum.” (G17)

4.5.5. Evde Bakım Hizmeti

Evde bakım hizmeti genellikle yaşlı ve engelli bireye sahip ailelere destek amacıyla yapılan bir yardım olmasına karşın mülteciler bu hizmetten faydalanamamaktadır. İzmir AÇSH İl müdürlüğü bu hizmetten sığınmacıların yararlanabilmeleri için kamet belgelerinin olması gerektiğini ifade etmektedir. Mülteci ve sığınmacılar evde bakım hizmeti için koşulları sağlasalar dahi çeşitli sebeplerle bu hizmetten yararlanamayacakları öğrenilmiştir. G1 yatağa bağımlı kızının hastaneye götüremediklerini, bu yüzden bir seferliğe mahsus SHM'ye başvurduklarını ve ambulans ile hastaneye götürüldüğünü, vatandaşlıkları olmadığı için bir evde bakım hizmetinden faydalanamadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“İşte eşim kızımın tedavisi olsun diye, bir keresinde ambulans ayarlamak için gitmişti. Hassas durumlarda yardım ediyorlar diye biliyorum. Vatandaş olsam maddi yardımda bulunurdu ama vatandaş değilim. Kira, engelli yardımları yapılıyor. Türk vatandaşı olsam her şey farklı olurdu.” (G1)

G13 yatağa bağımlı yaşayan babası için çok kez SHM’ye başvurduğunu, olumlu bir sonuç alamadığını, çalışırken ara sıra eve gelip babasına baktığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Ama sosyale gittim oradan bir şey olmadı. Ben çok uğraştım baktım olmuyor. Artık bıraktım kötü de olsa işim var çok şükür... Ara sıra oluyor... Onlarla uğraşamam artık vaktim olmuyor... Babama kendim bakıyorum, bazen eşim bakıyor öyle, idare ediyoruz...” (13)

4.6. Mülteci ve Sığınmacıların Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvurma ve Yararlanma Durumları

Tablo 6: Mülteci ve sığınmacıların STK’ya başvurma ve yararlanma durumlarının temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
<ul style="list-style-type: none">Başvurmalarına göreYararlanmalarına göreKızılay KartÜçüncü ülkeTercüman desteğiKurumlarda eşlikKimlik başvurusuDilekçe yazmaGıda yardımıPsikolojik destekBarınma desteğiUlaşım desteğiMaddi destekFizik tedaviSolunum cihazıSolunum tüpü	<ul style="list-style-type: none">STK’dan başvuru alan hizmetlerSTK’dan yararlanılan hizmetler	<ul style="list-style-type: none">Tüm ihtiyaçları için STK’ları sorumlu kuruluş görme ve mültecilikle ilişkilendirme

Mülteci ve sığınmacıların sivil toplum kuruluşlarına başvurularının kamu kurumlarına göre daha yoğun olduğu görülmüştür. Görüşmecilerden on dört kişi en az bir

sivil toplum kuruluşuna başvuruda bulunmuştur. Mülteci ve sığınmacılar sağlık, eğitim, kayıt ve kimlik edinme, maddi destek gibi ihtiyaçları için STK'lara başvurduklarını ve hizmet aldıklarını ifade etmişlerdir. G1, engelli kızının MUDEM tarafından fizik tedavi aldığını, tıbbi malzeme yardımı için ASAM'a başvurduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“MUDEM, fizik tedavi, için gittim hiç yardımcı olmadılar, sadece evde şöyle böyle yap dediler. ASAM sıfır, bir kere kızım için gittim, orda aşağıda insanları bekletip içeri almıyorlar, bekliyoruz. Baya bir süre 4-5 saat bekledik. Alfarah daha iyi ilgileniyorlarmış. ASAM, sadece tıbbi malzeme için yardımcı oluyorlar. Yurt dışı 3. Ülke için yardımcı oluyor. Ama kim oraya gitse 3. Ülke için başvuru yok diyorlar.” (G1)

G3, oğlunun TİAFİ isimli bir sivil toplum kuruluşu tarafından fizik tedavi aldığını, ASAM kuruluşundan da sağlık raporu için tercümanlık hizmeti aldığını, oğlunun kimliğini çıkarmasında başka bir STK'dan destek aldığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Bir tek TİAFİ, haftada iki defa çocuğu alıp salı ve cuma günleri annesi ile fizik tedaviye götürüyorlar. Orda tedaviye götürüyorlar arabayla, orda fizik tedavi doktorları var öyle yapacan böyle yapacan diye. ASAM dan bir tercüman geldi hastanede çocuğum için engelli raporu çıkardılar. Mülteci derneği var onlarda kimlik için destek oldu. Oğlum hipotomi hastası hani kasları fazla kullanmıyor diye.” (G3)

G2, Suriyeli bir aile aracılığı ile bir sivil toplum kuruluşuna ulaştığını birden fazla STK ile iletişime geçtiğini; kimlik, gıda, tercümanlık, psikolojik destek hizmetlerinden yararlandığını ve Doktorlar Derneği'nden tercümanlık hizmeti almaya devam ettiğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bana ilk Suriyeli bir aile yardım etti. Onlar beni bir derneğe götürdüler, Mültecilere destek veriyorlarmış. Ona bana kimlik için yardım ettiler. Bir dernek ten bana yardımcı oldular. Bim kartı verdiler 100 TL. Doktorlar derneği var hastanede bana yardımcı oluyor tercümanlar. Bir dernek var, Doktorlar derneği onlar doğum yaparken bana hastanede yardım etti. Psikoloji için oraya gidiyorum. Suriyeli bir aile var onlar bana bazen eşya, yemek getiriyor.” (G2)

G6, Türkiye'ye ilk geldiğinde bir İranlı mültecinin yönlendirmesiyle barınma, ulaşım ve maddi ihtiyaçlarının ASAM kuruluşu tarafından bir süre ödendiğini ve deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bir ihtiyacım olduğunda... İzmir'e ilk geldiğim zaman iki hafta otelde kaldım ASAM sayesinde... ASAM var onlar ile görüştim. İlk ben İstanbul'a geldim pasaportum vardı orda kimlik yoktu. İzmir'e geldim. Sonra burda o hapisten çıkınca ASAM bana bilet aldı İstanbul'a gidip eşyalarımı aldım buraya geldim. 14 gün bir yerde ASAM sayesinde ücretsiz kaldım. Bir İranlı vardı o bana gösterdi burayı da.” (G6)

Görüşmecilerden bazıları STK çalışanlarının kendileri ile ilgilenmediklerini, olumlu geri dönüş sağlamadığını, olumsuz tavır sergilendiklerini dile getirmişlerdir. G7, G11 ve G18 STK'lar ile ilgili olumsuz deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“ASAM var... Sevmiyorum... Böyle ilgilenmiyorlar... Cevap vermiyorlar hiç. Geçen duydum Suriyeli Türkmen Derneği var, onlar da aynı... Ankara'da da Iraklı Türkmen Derneği var; battaniye, giyim, gıda. Bunları başka yerden alıp fakirlere vereceğiz diyorlar ama bunların kötülerini millete veriyorlar iyilerini kendilerine alıyorlar. Irak'ta efendi evi derneği vardı; bunlar Türkiye'den 1 tır battaniye götürdüler Irak'a ama orda hiç dağıtmadılar hepsini sattılar. Irak'ın durumu şuan kötü, İran'dan kaynaklı hep yöneticiler İran'dan geliyorlar.” (G7)

“Dilekçe yazmak için, ASAM'a gittim mesela, ilgilenmediler. Başka da bir yere gitmedim.” (18)

“İşte böyle cihaz, solunum cihazı, tüp falan sağladı Mülteci Derneği... Babam ameliyat sonrası bunları kullanmazsa ölür dedi doktorlar... Ama o da şimdi ayarlanması, kontrol edilmesi lazım oluyor. Bana Ege Üniversitesinde eğitim verdiler 2 gün, bunları ben ayarlıyorum işte... Sürekli günde 3-4 defa eve gidip gelmek zorundayım... Eşim 4 aylık hamile cihazlar öyle bir şey ki tansiyonu, kalbini falan gösteriyor, ayarı var balgamını falan alıyorum bazen... Öyle işte.” (G13)

Mülteci ve sığınmacılar dernekler tarafından üçüncü ülkeye başvuruya yönelik paylaşımlarda bulunmuşlardır. Görüşmeciler üçüncü ülkeye gitmek için STK'lara başvuru yaptıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ama ben UNİCEF e internetten başvurudum. Almanya ya gitmek istiyorum tedavi için. Orada dayılarım var çünkü... Burda ayağım tam iyileşmedi... Sadece şişmişti o geçti.” (G8)

“Başka bir ülke için gitmek isteyen olursa isim yazdırıyorlarmış dernekler. Âmâ bilmiyorum... Şimdi artık isim yazdırılmıyor dediler... Ben aslında düşündüm Almanya'da erkek kardeşlerimin yanına gitmek için ama olmadı... Şimdi nasıl olacak bilmiyorum... Kaçakçılar çok para istiyor şimdi en az 1500 dolar lazım der.” (G9)

Katılımcılardan 4 kişi, Kızılay Kart için başvuru yaptıklarını ve yararlandıklarını ifade etmişlerdir:

“Dernekler falan hepsi yalan kimse yardım etmiyor. Sadece kızılrayın kart yardımını alıyoruz... Çocuklar okula gittiği için ŞEY alıyor onun dışında yok. Zaten adres değişikliği diye ikisi de durdu. Onlarla uğraşmak şimdi çok zor... Eşim hasta ben de gitmem lazım, nasıl yapacağım bilmiyorum” (G11)

“Kızılay var, orda başvurduk 4 çocuk olduğu için Kızılay kart çıktı... Şimdi çocuklarımın okulu değişti onu bildirmediğim diye kesildi... Ben de hasta olduğum için gidemedim, ama gideceğim...” (G12)

“ASAM'ı biliyorum, onlar cihaz olsun tercümanlık olsun bize yardım ediyor. Çocuklar için... Kızılay kartı var bir de başka bir dernek bilmiyorum.” (G14)

“Biz sadece Kızılay kartımız var, 400 TL onu da kiramızı ödüyoruz.” (G17)

4.7. Mülteci ve Sığınmacıların Beklentileri ve Gelecek Planları

Tablo 7: Mülteci ve sığınmacıların beklentileri ve gelecek planlarının temalara ayrılma süreci

1. adım: Kategoriler	2.adım: Alt Temalar	3. adım: Ana Tema
<ul style="list-style-type: none">• Korku• Kaygılar• Ümitsizlik• Arafta olma• Güvende hissetmeme• Sosyal dışlanma• Ayrımcılık• Sosyal uyum konusunda zorluk	<ul style="list-style-type: none">• Üçüncü ülkeye gitme umudu• Geleceği hakkında belirsizlik ve kararsızlık yaşama• Plan yapamam ve günü geçirmeye çalışma	<ul style="list-style-type: none">• Kötü yaşam koşulları ve düzensiz gelir

Mülteci ve sığınmacılara gelecekleri ile ilgili planları sorulduğunda kaygı, korku ve ümitsizlik yaşadıklarını dile getirmiştir. Görüşmecilerin gelecekleri ile ilgili plan yapamadıkları, üçüncü ülkeye yerleşmeyi ümit ettikleri ve çok az bir kısmının içinde buldukları durumu kabullendikleri anlaşılmıştır. Görüşmecilerden G1 geleceği ile ilgili kararsız olduğunu, plan kuramadığını ve geleceği ile ilgili endişe duyduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Geleceğim Türkiye’de ise çok kötü. Bazen çocuklarımı alıp Suriye’ye gideceğim diye düşünüyorum. Ama orada nasıl olacak, orda kızımın eşimin tedavisi yok, bu yüzden gidemiyorum. Orda tedavi olsa çadır kurar yine otururum. Bazen de yurt dışına gitsem mi diye düşünüyorum. Zaten Göç İdaresi 3.ülke için arayıp Ankara’ya çağırdılar ama gidemem ki. Eşim hastanede kemoterapi görüyor sürekli, kızım evde onu bırakamam dedim. Tamam dediler, İzmir ‘de mülakat olacak dediler. Bu konuda da gidim mi bilmiyorum. En çok tedavi için gitmek istiyoruz. Ama orda dil bilmiyoruz, ne yapacağız nasıl olacak bilmiyoruz. Burada en azından hastanelerde, okullarda Türkçe bildiğimiz için kolay oluyor. Türkiye’de kalsam plan kuramıyorum. Çocuklarım, eşim iyi olsun ben başka bir şey istemiyorum.” (G1)

Mülteci ve sığınmacılar gelecekleri ile ilgili plan yapamadıklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Üçüncü ülkeye yerleşme, mülteci ve sığınmacıların gelecek planları arasında

en çok söz edilen konu olmuştur. Görüşmeciler Türkiye’de kendilerinin güvende hissetmediklerini, geçinmekte zorlandıklarını, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldıklarını belirterek üçüncü ülkeye gitme planları ve istekleri olduğu anlaşılmıştır. Mülteci ve sığınmacılar üçüncü bir ülkeye gitme ile ilgili düşünce ve planlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Hiç bilmiyorum. Göç idaresi beni aradı gel mülakat için dedi, gittim. Normalde biz Iraklılar İzmir de kalamıyormuşuz. Başka bir yer için görüştüler ama ben başka yere gidemem dedim. Şimdi bilmiyorum başka bir ülkeye gider miyim bilmiyorum ama Türkiye’de hayatım çok zor, Burada güvende hissetmiyorum kadın başıma 2 çocuk çok zor oluyor. Kamp var kalmak ister misin dedi göç idaresi ama orası hapse benziyor aklıma Irakta olan olaylar geliyor orada kalamam zaten geceleri uyuyamam orda korkuyorum.” (G2)

“Aslında benim şuan durumum çok karışık. Düşünemiyoruz kendimizi. Ben ve eşim daha kimlik alamadık. Oğlumuz hasta diye verdiler. Bizi tekrar alıp oraya atarlar mı? Bilmiyorum. Plan yapamıyorum bazen gidiyor... Çöpe gidiyor hep... Bu memlekette kalır mıyım, oraya bizi atarlar mı? Düşünemiyorum. Günleri geçirmek bizimki... Başka bir şey değil yani. Benim istediğim şuan burada tedaviler zor. Oğlum tedavi olsun diye başka bir ülkeye gitmek isteriz. Orda daha iyi tedaviler diyorlar. Ülkede hastalıklı insanlar istiyor onları istiyorlarmış(kabul etmek anlamında)... Biliyorum böyle duydum.” (G3)

“Şimdi burda idare ediyorum. Ama Türkiye benim için zor olacak çünkü burda da translar çok iyi durumda değil herkes benimle alay geçiyor, iş vermiyor. Belki üçüncü ülke çıksa düşüneceğim. Birde çalışınca durumum iyi olursa tek başıma kalmak istiyorum. İranlı bir arkadaş ile kalıyorum. İlk başlarda ev bulamadım o yüzden onla kalıyorum. Her şey yolunda imkânım olsa tek kalırdım. Bana bir kötülük yapmıyor ama yalnız kalmak isterdim.” (G6)

“Ben şimdi... Almanya’ya gitmek istiyorum. Ailem de keşke gelse... Onlar buraya gelse belki burda yaşarım ama hiçbir şey belli olmuyor... Onlar orda... Bana söylediler mesela 18 yaşından sonra aile burda yok... Bu yüzden Suriye’ye gidersin... Ama ben tedavi olmak istiyorum... Ayağım şişti geçti ama şimdi yamuk kaldı... Yürüyemiyorum rahat... Bunun

için UNİCEF e gittim görüştüm... Tamam, yardımcı olacağız dediler... Ama daha haber yok...” (G8)

“... Altı ay önce UN üçüncü ülke bizi görüşmeye çağırdı... Ankara’ya orda görüşme oldu... Belki başka bir ülke olursa tedavi falan daha iyi olur ama bilmiyoruz ne zaman olur... Bana sordular başka bir yerde tanıdığımız akrabalar var mı diye... Ben dedim yok fark etmez başka tedavi olacağım ülke varsa fark etmez... Daha ülke belli değil” (G12)

“Günlük yaşıyoruz... Plan yapamıyor insan çünkü bir gün iş var bir gün yok... Babam iyi olsa keşke ama şimdi yatakta hep bir yere gidemez, öyle yatakta... Cihazlarla yaşıyor hani, belki 3.ülke olsa tedavi için ama o da zor şimdi... “hayat yeterince zor” o yüzden ne diyeyim bilmiyorum...” (G13)

“Plan yapamıyoruz... Kızlarım iyileşsin istiyorum... Onları öyle görmeye dayanamıyorum... İnsanın sonuçta nasıl dayanır ki bir baba, çocuklarını iyi olsa keşke... 3. Ülke için başvuru yapmıştık. İl Göçte 1 yıl önce mülakat olduk ama bir şey çıkmadı... Belki olursa Almanya ya abimin yanına gidiyoruz. Orda daha iyi tedavi imkânı olur belki...” (G14)

“Bilmiyorum geleceğim ne olacak. Bir umut belki 3. ülke için çağırırsalar iyi olur ama herkes diyor on yıl bekleyen on beş yıl bekleyenler var. Hayatımız böyle bakalım nasıl olur.” (G17)

Mülteci ve sığınmacılardan önemli bir kısmı gelecekleri ile ilgili kararsız olduklarını ifade etmiştir. Kararsızlık yaşayan ve belirsizlik içinde bulunan mülteci ve sığınmacılar gelecekleri ile ilgili kaygılı olduklarını sıklıkla dile getirmişlerdir.

“Eşimin kimliği Ekim 2020’ye kadar geçerli, öğrenciliği o zaman bitecek. Süresi bitince Irak’a gitmek ya da Turist İkametine başvurmak gerekiyor. Kısa dönem ve uzun dönem var. Eğer uzun döneme başvuru yaparsak vatandaşlık hakkı olabilir. Ama paramız yetmeyebilir. Eşim şuan iş arıyor, iş olursa çalışma izni ile kalabiliriz. Eğer iş bulamayıp çalışma izni almazsa Türkiye’yi ter edeceğiz... Eşi: 9 yıldır buradayım, sadece ikamet türüm öğrenci diye başvuru olmuyor. Turistik ikamette ve kısa dönem ikamette de olmuyor. Vatandaş

olursak burada kalcaz... Olmazsa da dönmek zorundayız... Eşim nerde ben orda olcam mecbur. Eşime vatandaşlık verilse keşke... Çocuklarım burada doğdu... Keşke onlara vatandaşlık verilse en azından... Mesela Suriyelilere veriyorlar... Suriyeliler çok şanslı öğrenci iken bile vatandaşlık alan oldu... Vatandaş olmak için Suriyeli biri vardı ziraat mühendisliği okuyordu, o vatandaşlık aldı. Irak'a gidersek ya memur ya da üniversitede normalde akademisyen olmam lazım... Ama şuan devletimizde çalışmak yok. Normalde böyle olması lazım ama... Halk şuan ayaklanmış orada, yönetimi istemiyorlar İran'ın yönetiminde çünkü (G7)

Mülteci ve sığınmacılar gelecekleri ile ilgili planlarını belirsizlik içinde anlatırken ailesinden ayrı düşmüş olan G10, kayıt olması durumunda, geleceğini eğitim hayatına devam etme yönünde planladığını ve diğer ihtimalleri şu şekilde ifade etmiştir;

“Rahatım... Evdeyiz burda... X abla, annesi ve küçük oğlu tek başımızayız burda... Kimliğim çıkarsa okul olur... Belki... Ben okula devam etmek istiyorum... Bütün günüm TV, internet öyle geçiyor... X ablanın arkadaşları ve tanıdığı insanlar var... Komşular falan ben hiç tanımıyorum... Kimliğim çıkarsa ilk başta okula gidebilirim en azından... Şimdi hem kimliğim yok hem de Türkçe bilmiyorum... Nereye gideceğim bilmiyorum... Ablam var... Evli onlar belki Türkiye'ye gelirse onlarla kalabilirim. Ama ne zaman gelir bilmem... Sınırdan geçmek çok zor...” (G10)

“Gelecek... Nasıl diyeyim. Bir gün bile plan yapamıyoruz. Mesela iş buluyorum ama geçici oluyor, sonra işsizlik nereye kadar olacak. Burada hayat çok pahalı. Geleceğimiz nasıl olacak bilmiyorum... Sadece günü kurtarmaya çalışıyoruz. Keşke bir yer olsa ve orada sadece bizim gibiler yaşasa. O zaman insanlar bize Suriyeli böyle, şöyle, pis demez en azından. Ben bıktım artık böyle şeylerden” (G16)

“Hiç planım yok. Zaten Suriye'de savaş olduktan sonra umudum kalmadı. Ölüp kurtulmak için orada altı yıl savaştım ama boş... Orada savaş bitmez. Burada kayıt olursam belki iş bulursam hayatım olur... Şuan ölü gibi yaşıyorum...”(G18)

Mülteci ve sığınmacılardan 4 kişi geleceklerini düşünemediklerini bu yüzden sadece günlerini geçirmeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir. G5, G11, G12 ve G15 gelecek ile ilgili planlarını ve beklentilerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Öyle geçiniyoruz işte. Biraz devlet biraz kendim arada tarlada çalışmaya gidiyorum. Öyle günümüzü geçirmeye çalışıyoruz. Biz razıyız devletten inşallah eşim daha iyi olursa her şey iyi olacak. İşe gider iyileşince inşallah.” (G5)

Mülteci ve sığınmacılar gelecek planlarını uzun süreli düşünememektedir. Buna eşlik eden ümitsizlik ve hayal kırıklığı bulunmaktadır. G11, eşinin sağlık durumunun iyileşmesi durumunda başka bir şeye ihtiyaçları olmadığını, hayatın yeterince zor olduğunu, yaşamaya çalıştıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Valla bilmiyoruz... Sadece şimdi engelli raporuyla uğraşıyoruz. Eşim hasta keşke iyileşse... Biz yardım istemiyoruz... O iyi olsun yeter... Küçük oğlum 4 yaşında... Onun şimdi burnundan ameliyat olması lazım, nefes darlığı var dedi doktor... Başka bir şey yok... İşte hayat çok fazla zor zaten... Şimdi yaşamaya çalışıyoruz...” (G11)

“Hiç plan yapamıyoruz... Burda tedavi oluyorum ama düzelecek mi... burda kalacak mıyız bilmiyoruz... Günü, ayı geçiriyoruz işte öyle...” (G12)

Mülteciler ve sığınmacılar, plan kuramama sebeplerine göre değişebilmektedir. G15, annesinin ameliyat olduktan sonra hayatlarında olumsuz anlamda büyük bir değişim olduğunu bu yüzden umutsuz olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Gelecekte ilgili hiç planımız yok... Günü, ayı geçirmeye çalışıyoruz... Bir gün iyi bir gün kötü... Olsun yine de... Aslında annemin bu hastalığı bizi çok etkiledi. Bizi baya umutsuz yaptı... İyileşirse daha iyi olacağız...” (G15)

Katılımcılar kendi ihtiyaçlarını ve deneyimlerini açıklarken genellikle karşılaştıkları zorluklardan ve şuan içinde buldukları durumdan söz etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri, hizmetlere erişimde yaşadıkları zorlukları, aidiyet hissetmeme ve sosyal olarak dışlanma şeklinde anlamlandırdıkları ortaya çıkmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar vb. alanlarda korunmaya ve desteklenmeye ihtiyaçları

bulunsa da başvuru yaptıkları kurumlar tarafından farklı şekillerde geri bildirim almışlardır. Mülteci ve sığınmacıların farklı ihtiyaç alanlarında karşılaştıkları zorluklar ve süreçler değişkenlik göstermektedir. Hak ve hizmetlere erişimde karşılaşılan engeller ve zorluklar mülteci ve sığınmacılarda vatandaş olmaları ve kabul edilmeleri durumunda bunları yaşamayacakları düşünülmektedir. Mülteci ve sığınmacıların başvuru süreci ve sonrasında aldıkları geri bildirimleri anlamlandırma sürecinin bir sosyal dışlanma ve aidiyet hissetmeme şeklinde yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple “sosyal dışlanma ve aidiyet hissetmeme” kavramları katılımcıların hizmetlere erişimde deneyimlerini tanımlayan ana tema olarak belirlenmiştir. Katılımcıların tamamı hizmetlere erişimde sosyal dışlanmadan ve aidiyet hissetmemekten söz ettiğinden; Sosyal hizmete erişimde, STK hizmetlerine erişimde ve diğer hizmetlere erişimde yaşadıkları zorluk ve deneyimleri ele almak adına üç temel alt tema belirlenmiştir(**Tablo 1**).

Tablo 8: Temaların Ortaya Çıkma Süreci

1. adım	2.adım	3. adım	4. adım
Anlamlar	Kategoriler	Alt Temalar	Ana Tema
Göç boyutu	Yaşanılan zorluklara göre		
Aile ve destek boyutu	Aile ile iletişime göre	Sosyal hizmete erişimde	Aidiyet hissetmeme ve sosyal dışlanma
Yasal haklar boyutu	Bilgi sahibi olma durumlarına göre		
Hizmetler boyutu	İhtiyaç alanlarına göre	STK hizmetlerine erişimde	
İhtiyaçlar boyutu	Desteklenmelerine göre		
Diğer mülteciler boyutu	SHM'ye başvuru yapma ve yararlanma durumlarına göre	Çevresel Desteklere Erişimde	
SHM boyutu	STK'lara başvuru yapma ve yararlanma durumlarına göre		
STK boyutu	Beklenti ve geleceklerini planlamalarına göre		
Beklentiler ve gelecek boyutu			

5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı mülteci ve sığınmacılara sağlanan sosyal hizmetlerin neler olduğu ve onların bu hizmetlere erişimde karşılaştıkları sorunları incelemektir. Bu bağlamda İzmir ilinde yaşayan hassas durumu bulunan ve sosyal hizmetlere en çok ihtiyaç duyan mülteci ve sığınmacılar ile görüşülmüştür.

Araştırmanın katılımcıları özellikle hassas durumu olan mülteci ve sığınmacılardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanlar; 3 kişi refakatsiz ve ya ailesinden ayrı düşmüş çocuk, 3 kişi engelli, 1 kişi yaşlı ve engelli, 4 kişi yalnız ebeveyn, 5 kişi kronik rahatsızlığa sahip, 1 kişi LGBTİ, 1 kişi de hem engelli çocuk sahibi hem de kronik rahatsızlığı olan bir anne olmak üzere 18 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan mülteci ve sığınmacıların göç öncesi, göç sırası ve Türkiye'ye geldiklerinde karşılaştıkları zorlukların boyutu ve türünün değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Katılımcıların göçe karar verme nedenlerini; savaş, güvenli bir bölgenin olmaması, zorla yerinden edilme, sağlık hizmetlerinin olmayışı, işkence ve kötü muamelelerin varlığı, çatışma ve yaralanma, mezhepsel ayrımcılık ve zulmün varlığı, IŞİD, aile üyelerini ve yakınlarını kaybetme ve rejimin baskısı oluşturduğu görülmüştür. Aslan (2008)'ın yaptığı çalışmada Suriyeli sığınmacıların Suriye'den kaçma sebeplerini: savaş, ekonomik sorunlar, kayıp yaşamak, askerlik, yaşamla ilgili sorunlar, hapis ve kötü muamele, hastalık, yerinden edilme, güvenlik sorunları, Rejim ve IŞİD olarak ele almıştır. Nasirova (2014)'nın yaptığı çalışmada şartlı mültecilerin ülkelerinden ayrılmalarını etkileyen en önemli nedenin savaş olduğunu ve dinsel, politik/ideolojik/etnik, kişisel nedenlerini izlediğini bulmuştur. Buz(2002)'un yaptığı çalışmada sığınmacıların ülkelerini terk etme nedenlerinin başında siyasal nedenler ilk başta olmak üzere dinsel, ekonomik ve savaş kaynaklı nedenler oluşturmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların göçe karar verme nedenleri alanyazını destekler niteliktedir. Ancak çalışmaya dahil olan katılımcıların daha fazla travmatik olaylara maruz kaldıkları düşünülmektedir. Bu durumun araştırmaya dahil olan katılımcıların hassas durumlarının olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Mülteci ve sığınmacılar göç etme sırasında hayati tehlike, yaralanma, insanlık dışı muamele, izdiham, kaçak yollardan gelme gibi zorluklarla karşılaşmışlardır. Aslan (2008) 'ın yaptığı çalışmada sığınmacılar göç sırasında kaçak yollardan gelmek, hayati tehlikeler

ve zorluklar ile karşılaşmaktadır. Yaptığım bu araştırmada daha önceki çalışmalardan farklı olarak mülteci ve sığınmacıların sınırda izdiham ile karşılaşması ve travma yaşamasıdır. Bu durum daha çok Suriyeli mültecilerin dile getirdiği bir zorluk olup kitlesel olarak sığınma için sınıra akın edilmesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Mülteci ve sığınmacıların Türkiye'ye geldiklerinde ilk izlenimleri ve karşılaştıkları zorluklar; barınma, güvenlik, cinsel şiddet, yabancılaşma ve uyumsuzluk, dil, kayıt olma ve kimlik edinme, ülkelerine geri gönderilme korkusu, sağlık sorunları, sağlık hizmetlerine ulaşamama, daha iyi koşullar için yasal olmayan yoldan Yunanistan'a geçmeye çalışma ve refakatsiz çocuk olma alanlarından oluşmaktadır. Aslan(2018)' in yaptığı nitel çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de karşılaştıkları sorun alanları ile benzerlik göstermektedir. Buz(2002)' un yaptığı çalışmada da sağlık, eğitim, ekonomik, çalışma yaşamıyla ilgili uyum ve sosyal ilişki kurmaya yönelik sorun alanları oluşturmaktadır. Katılımcılardan ikisinin cinsel şiddete maruz kalması ve bir refakatsiz çocuğun koruma altına alınma sürecinde yaşadıkları zorlukların varlığı araştırmanın spesifik zorluk alanlarını oluşturmuştur. Mülteci ve sığınmacıların Türkiye'de karşılaştıkları zorluklar genel olarak alanyazını destekler niteliktedir.

Mülteci ve sığınmacıların aileleri ile olan iletişim kanalları genellikle telefon ve internet aracılığıyla. Katılımcılardan önemli bir kısmı aile içi şiddet, kayıp ve iletişim kuramama, bölgede bulunan teknik sıkıntılar gibi nedenlerle ailesi ile hiç görüşemediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan üç kişi tüm aile üyelerini kaybettiğini ve kimseleri olmadığını söylemiştir. Aile içi şiddet deneyimi olan katılımcıların, ailelerini kendileri için tehdit unsuru olarak gördüğü ve iletişim kurmaktan çekindiği gözlemlenmiştir. Bu durumun göç edilen menşei ülkenin Türkiye'ye yakın olması ve aynı şiddete maruz kalma korkusu olduğu düşünülmektedir. Buz(2002) 'un yaptığı çalışmada sığınmacılar genellikle eşleri ve çocukları ile göç etmeye karar verdikleri bu yüzden Türkiye'ye eşleri ve çocuklarıyla giriş yaptıkları sonucu bulunmaktadır. Çalışmanın katılımcıları daha çok evli ve çocuklu bireylerden oluşmasından bu sonucun çıktığı düşünülmektedir. Araştırma katılımcılarının şiddet mağduru, refakatsiz çocuk, yalnız ebeveyn, LGBTİ, engelli birey ve kronik rahatsızlığı bulunan kişilerden oluşması aile üyeleri ile olan iletişimi ve türünü etkilediği düşünülmektedir. Araştırma katılımcıları hayati tehlike yaşama ve zorluklar karşısında

aniden veya zorla göç etme durumunda kaldıkları için aile ve yakınlarından ayrı düşmüş ve ya kaybetmişlerdir.

Mülteci ve sığınmacılar yasal hakları konusunda neredeyse tamamı bilgi sahibi değildir. Katılımcılardan bazıları bilgi sahibi olmamalarını Türkçe bilmememe ile ilişkilendirmektedir. Katılımcılardan bir kişi hakları konusunda kısmen bilgi sahibi olup, yasal haklara erişimde yaşadığı sosyal dışlanmayı, ayrımcılık ve vatandaş olmadığı için suçlu olma etiketiyle karşı karşıya kalacağını ve bunu deneyimlediği anlaşılmaktadır. Aslan (2008)'nin yaptığı nitel çalışmada da sığınmacıların neredeyse tamamı Türkiye'deki yasal hakları konusunda bilgi sahibi değildir.

Bu araştırmanın amaçlarından biri mülteci ve sığınmacıların ihtiyaçlarının neler olduğu ve ihtiyaçlarını kimlerden/nereden/nasıl karşıladıklarıdır. Bu çalışmada mülteci ve sığınmacıların ihtiyaçları; sağlık, eğitim, barınma, maddi sorunlar, kayıt ve kimlik alanları ile ilgilidir. Neredeyse tüm alanlarda ortak sorun tercüman bulamamaktır. Aslan (2008)'in yaptığı çalışmada sığınmacıların dil sorununun bütün sorunların temelindeki önemli bir etmen olduğu görülmüştür. Katılımcılar genellikle ihtiyaç duydukları alanlarda daha çok diğer mülteci ve sığınmacıların, komşuların ve STK'ların kendilerine destek olduklarını ifade etmişlerdir.

Mülteci ve sığınmacıların sağlık alanındaki ihtiyaçlarını; hastane tercümanı, tedavi olma, fizik tedavi görme, hastane servisi, evde bakım, psiko-sosyal destek, sağlık /engelli/ özel ihtiyaç raporları konularında destek olarak belirtmişlerdir. Sağlık alanındaki ihtiyaçlarını kısmen akraba ve yakınlarından, komşularından ve STK'lardan karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar özellikle tercüman ihtiyaçlarını kendilerine hastanede eşlik eden STK çalışanlarından söz etmişlerdir.

Mülteci ve sığınmacıların eğitim alanındaki ihtiyaçlarını; özel eğitim, kurs ve okul kitabı, okul kıyafetleri, defter ve kalem ihtiyacı, kırtasiye malzemeleri, ebeveyn tercümanlığı ve belge temini ihtiyacı oluşturmaktadır. Katılımcılarda iki kişi okul ihtiyaçlarını karşılayamadıkları çocuklarının okula gitmek istemediğini ve bu yüzden kısa bir sürece önce okula devamsızlık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Eğitim alanındaki ihtiyaçların karşılanmaması çocukların okula devamını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Mülteci ve sığınmacılar barınma ile ilgili ihtiyaçlarını açıklarken sıklıkla karşılaştıkları zorluklardan söz etmişlerdir. Kiraların yüksek olmasından birden fazla aile ile yaşama, ev koşullarının kötü olması, mutfağın olmaması, ev sahiplerinin kendilerine ev kiralamak istememesi, ev eşyalarının kötü olması, çöpte bulunan eşyaların kullanılması barınma ile ilgili temel zorluklardır. Mülteci ve sığınmacılar barınma ile ilgili ihtiyaçlarını genellikle diğer mülteci ve sığınmacıların desteğini alarak karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bir kişi ev koşullarının çok kötü olmasından dolayı devlet kurumlarınca evlerini değiştirmek durumunda kaldıklarını ifade etmiştir.

Mülteci ve sığınmacılar ekonomik sorunlarını ve ihtiyaçlarını sıklıkla dile getirmiştir. Katılımcılar daha çok Kızılay Kart yardımı alarak, çalışarak, çocuklarını çalıştırarak, hayır yaparak, komşularından, yakınlarından, arkadaşlarından yardım alarak ekonomik sıkıntılarını gidermektedir. Buz (2002)'un çalışmasında katılımcıların %94.7'i ekonomik sıkıntılar yaşadığını düşündüğü bulunmuştur. Yine aynı çalışmada sığınmacılar ekonomik sıkıntılarını daha önce biriktirdikleri parayı kullanma, akrabalarından yardım alma, BMMYK'dan yardım alma, çalışma ve bir dernekten yardım alma üzere giderdiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmama dâhil olan örneklem grubu daha çok çalışamayacak durumda olan dezavantajlı bireylerden oluşmaktadır. Bu yüzden ekonomik ihtiyaçların sıklıkla dile getirildiği düşünülmektedir.

Mülteci ve sığınmacıların ekonomik sıkıntılarının yanında gıda, yiyecek, yakacak ve bebek bezi ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlarını komşu ve yakınlarının destekleriyle giderdiklerini ifade etmişlerdir.

Mülteci ve sığınmacıların bir diğer ihtiyaçları da kayıt olma ve kimlik edinmektir. Mülteci ve sığınmacıların kamu veya sosyal yardımlara ulaşması için kimlik sahibi olmaları şarttır. Katılımcılardan biri çocuk olmak üzere 3 kişi kimlik sahibi değildir. Kimlik sahibi olmayan çocuk okul dışı ve yine kimlik sahibi olmayan engelli birey tedavi olamamaktadır. Kimlik ihtiyacı katılımcıların diğer tüm ihtiyaç alanlarını etkilediği düşünülmektedir. Aslan (2008)'in yaptığı nitel araştırmada kimlik sahibi olmayan sığınmacıların kimlik sahibi olmadığı için hizmetlere erişemediği veya başka bir ilden İstanbul'a geldikleri için güncelleme yapamadıklarından bahsetmiştir.

Mülteci ve sığınmacıların SHM'lere başvurma ve sonrasında yararlanma durumları çok düşüktür. Katılımcılardan 9 kişi, SHM ile ilgili hiç bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 9 kişi ise bir şekilde yönlendirilerek veya çevrelerinden duyarak hizmetlere başvurmuştur. Araştırmaya dâhil olan tüm katılımcıların profili sosyal hizmet desteğine ihtiyaç duysada sadece yarısı sosyal hizmetlere erişebilmiştir. Katılımcılardan 5 kişi SED'e başvurmuş ancak 3 kişi yararlanmış, 1 kişi temel ihtiyaçlar için başvurmuş ve sosyal incelemesi yapılmış, 1 kişi doğum yardımına başvurmuş ancak yararlanamamış, 1 kişinin çocuğu hakkında bakım tedbiri alınmış, 1 çocuk koruyucu aileden yararlanmış, 2 kişi evde bakım hizmetine başvurmuş ancak yararlanamamış, 1 kişi de ambulans hizmetinden SHM aracılığı ile bir kez yararlanmıştır. SHM hizmetlerine başvuru yapan katılımcılardan bazıları Türk vatandaşı olmadıkları için hizmetlerden yararlanamadıklarını ifade etmiştir. Doğum yardımı ve evde bakım hizmeti hakkında ilgili kamu kurumları ile yapılan görüşmeler de bu söylemi doğrulamaktadır.

Mülteci ve sığınmacıların STK'lara başvurma ve yararlanma durumlarına bakıldığında katılımcılardan 14 kişi STK hizmetlerine başvurduğu görülmüştür. Katılımcıların başvurdukları STK hizmetleri sırasıyla; Kızılay Kart yardımı, üçüncü ülke başvurusu, tercüman desteği, kimlik başvurusu için destek, dilekçe yazma, gıda yardımı, psikolojik destek, barınma desteği, yol ücreti, maddi destek, fizik tedavi, solunum cihazı, solunum tüpüdür. Mülteci ve sığınmacılar neredeyse tüm ihtiyaç alanları için STK hizmetlerine başvuru yapmış ancak sadece belirli bazı hizmetlerden yararlanabilmişlerdir. Katılımcılardan 3 kişi STK hizmetlerine başvuru esnasında olumsuz tutumlar ile karşılaştıklarından ve hizmetlerden yararlanamadıklarından söz etmişlerdir. Ancak STK hizmetlerinden yararlanmak için belirli koşullar bulunmakta olup hizmetler uzun süreli olmamaktadır.

Mülteci ve sığınmacıların beklentileri ve gelecek planları birbiriyle ilişkili olduğundan aynı başlıkta değerlendirilmiştir. Katılımcıların beklentileri ve gelecek planlarına ilişkin bulgular, temelde; gelirin olmayışı ve kötü yaşam koşulları bunun yanında korku, kaygı, ümitsizlik ve arafta olma durumları ile ilişkilidir. Mülteci ve sığınmacıların gelecekleri ile ilgili plan yapamadıkları, üçüncü ülkeye yerleşmeyi ümit ettikleri ve çok az bir kısmının içinde buldukları durumu kabullendikleri anlaşılmıştır.

Katılımcılardan 8 kişi gelecekte üçüncü bir ülkeye gitmek istediklerini söylemişlerdir. Güvende hissetmeme, geçim zorluğu, ayrımcılık ve sosyal uyum zorluğu üçüncü ülkeye gitme nedenleridir. Katılımcılardan 5 kişi gelecekleri ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını, kararsız ve kaygılı olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 5 kişi ise gelecekleri hakkında hiç plan yapamadıklarını ve günü geçirmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. Buz (2002)' un yaptığı çalışmada sığınmacıların beklentilerine ilişkin bulgular, temelde; gelirin olmayışı ve uyum sağlama konusundaki beklentilerle ilişkilidir. Tarafımca yapılan araştırmada mülteci ve sığınmacıların gelecek ile ilgili beklentilerinin Buz'un yaptığı çalışma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonucunda mülteci ve sığınmacıların birçok alanda ihtiyaçları bulunduğu anlaşılmıştır. Bu araştırmaya göre mülteci ve sığınmacıların eğitim, sağlık, barınma, ekonomik, kayıt, güvenlik konularında ihtiyaçları bulunmaktadır. Mülteciler; savaş, işkence, zulüm, kötü muamele gibi sebeplerden dolayı başka bir ülkeye sığınma sebebiyle göç etmek durumunda kalırlar. Sığınmacılar göç süreçlerinde şiddet, işkence, yaralanma, tehdit, tecavüz, insan ticareti gibi riskli durumlarla karşılaşabilmekte ve maruz kalabilmektedirler. Mülteci ve sığınmacılar sığındıkları ülkede kayıt ve kontrol altına alınmadan kendi kaderlerine terk edilmesi onlar açısından daha büyük sorunlar teşkil etmektedir. Yapılan bu çalışmada mülteci ve sığınmacıların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklar; barınma, güvenlik, cinsel şiddet, yabancılık ve uyumsuzluk, dil, kayıt olma ve kimlik edinme, ülkelerine geri gönderilme korkusu, sağlık sorunları, sağlık hizmetlerine ulaşamama, daha iyi koşullar için yasal olmayan yoldan Yunanistan’a geçmeye çalışma ve refakatsiz çocuk olma alanlarından oluşmaktadır. Mülteci ve sığınmacılar yasal hakları ve yararlanabilecekleri hizmetler hakkında bilgi sahibi değildirler. Mülteci ve sığınmacıların destek sistemlerini akrabaları, komşuları ve sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Mülteci ve sığınmacılardan %50’si SHM hizmetlerine başvurmuş ancak %27’si yararlanabilmiştir. %78’i ise STK hizmetlerine başvuruda bulunmuş ve en az bir hizmetten yararlanmıştır. Mülteci ve sığınmacılar, SHM tarafından verilen hizmetlere göre STK tarafından verilen hizmetlere kısmen daha kolay erişmekte ve genellikle yararlanabilmektedir. Mülteci ve sığınmacıların %44’ü gelecekte üçüncü bir ülkeye gitme planları kurduğu, %28’inin plan kurmadığı, %28’inin belirsizlik ve kararsızlık yaşadığı sonucuna varılmıştır.

Türkiye’deki mülteci ve sığınmacılara sağlanan sosyal hizmetlerin İzmir ili örneğinde neler olduğunu incelemek ve anlamak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar kapsamında sosyal hizmet mesleğinin mikro, mezo ve makro müdahale yöntemleri dikkate alınarak öneriler sunulmuştur.

1. Araştırmaya katılan tüm mülteci ve sığınmacılar göç süreçlerinde travmatik olaylara maruz kalmış ve çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Mülteci ve sığınmacılara Türkiye'ye geldikten sonra gerekli müdahaleler yapılmamış ve hizmetler sunulmamıştır. Bununla birlikte bazı katılımcılar Türkiye'ye ilk geldiklerinde de travmatik olaylara maruz kalmıştır. Mülteci ve sığınmacıların sığındıkları ülkede güvenliği sağlanmalı ve psiko-sosyal ihtiyaçları acil olarak karşılanmalıdır.
2. Mülteci ve sığınmacılar sığındıkları ülkede yasal hakları ve sorumlulukları hakkında bilgilendirilmelidir. Kendileri için topluma katılım, sığınılan ülkenin toplumsal yapısı, kültürü, kurumlara ve hizmetlere erişim konularında en az asgari düzeyde bilgilendirilmelidir.
3. Göç ve mülteci konusunda ülkemizde var olan kanun ve yönetmelikler birbirinden ayrı olduğu görülmektedir ve hangi haklardan yararlanacakları ile ilgili sınırlı ifadeler bulunmaktadır. Sığınma konusu ile ilgili tanımlar farklılık göstermektedir ve hangi hizmetlerden nasıl yararlanacaklarına ilişkin açık bir ifade bulunmamaktadır. Mülteci ve sığınmacılar için yasal haklar düzenlenmeli, planlı ve programlı uygulamalar için politikalar üretilmelidir.
4. Mülteci ve sığınmacılar hizmetlere erişimini kolaylaştırmak için daha önce karşılaştıkları zorluklar göz önünde bulundurulmalı ve onların da dâhil olduğu bir ortak çözüm bulunmalıdır.
5. Mülteci ve sığınmacılar arasında durumu hassas olan bireyler (refakatsiz çocuk, yalnız ebeveyn, LGBTİ, çocuk evliliği vb.) için kamu kurumlarında çalışan ilgili profesyoneller acil bir şekilde müdahalede bulunmalı ve bu bireylere koruma sağlamalıdır.
6. Kamu kurumlarında; hastane, aile hekimlikleri, okul, SYDV, SHM vs. çalışanlara mülteci ve sığınmacıların hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler hakkında eğitim verilmeli ve bu alanda farkındalık sağlanmalı.
7. Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili hem kamu kurumları hem de STK'ların ortak erişebildiği bir bilgi akışının olduğu veri sistemi geliştirilmeli ve kurumlar arası işbirliği içinde bireylere hizmetler sağlanmalı. Böylece aynı bireylerin farklı ihtiyaç alanlarına hizmetlerin verilmesi kolaylaşacak böylece farklı kurumlardan aynı hizmeti alma tekrarı yaşanmayacaktır.

8. STK'lar bu çalışmada mülteci ve sığınmacılara en çok temas eden kurumlardan biridir. Bu yüzden mülteci ve sığınmacılar için farklı alanlarda mesleki eğitim programları düzenlenmeli ve onların da aktif katılımı sağlanmalıdır. Gerekli kurumlar ile bu konuda görüşmeler yapılarak mülteci ve sığınmacıların istihdam alanları artırılmalıdır.
9. Medya ve kulaktan dolma yanlış bilgiler mülteci nefretini oluşturmakta ve toplumda bir kaos ortamı yaratmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların topluma uyum sağlamaları ve toplumsal katılımını artırmak için önce toplumun yanlış bildiklerinden arındırılması ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir.
10. Mülteci ve sığınmacılar deneyimledikleri kötü yaşantılar ve içinde buldukları koşullar psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan zorlamaktadır. Mülteci ve sığınmacıların yaşamlarını yeniden tesis etme ve sürdürebilmeleri sığındıkları ülkelerin sorumluluğundadır. Sığındıkları ülkede sağlık, eğitim, çalışma, sosyal hizmet vb. birçok alanda desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçların giderilmesi için ülkeler bu alanda çalışan profesyoneller istihdam etmelidir.
11. Mülteci ve sığınmacılar ile ilgili akademik çalışmalar artırılmalı ve daha dezavantajlı olanları ile spesifik konular üzerinde çalışılmalı ve desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- Abou-El-Wafa Ahmed. (2009). *The Right To Asylum Between Islamic Shari"ah And International Refugee Law*. Nisan 01, 2020 tarihinde <https://www.unhcr.org/4a9645646.pdf>
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Afrika Birliği Örgütü Mülteci Hakları Sözleşmesi*. (2015). Nisan 21, 2020 tarihinde <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birliği-örgütü-mülteci-hakları-sözleşmesi.pdf>
- Afrika HDK Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin İlkeler, Nisan, 21 2020: <http://www.madde14.org/index.php?title=Asya>
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2015, Ekim 20). *Refakatsiz Çocuklar Yönergesi*. Nisan 21, 2020 tarihinde [https://www.ailevecalisma.gov.tr: ailevecalisma.gov.tr: https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/mevzuat/yonergeler/](http://www.ailevecalisma.gov.tr: ailevecalisma.gov.tr: https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/mevzuat/yonergeler/)
- Altındağ, Ö. (2011). Sosyal Hizmetin Doğası ve Amaçları. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği*, 9.
- Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi*. (1978, Temmuz 18). Nisan 21, 2020 tarihinde <http://www.aihmiz.org.tr: http://www.aihmiz.org.tr/aktarimlar/dosyalar/1464695201.pdf>
- Aybay, R. (2005). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Babuş, F. (2006). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik-Sosyal Politikalar Çerçevesinde Türkiye'de Göç ve İskân Siyaseti ve Uygulamaları*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Basmacı, A. (2019). Türkiye'de Geçici Koruma Altında Olan Suriyeli Çocuklara Yönelik Eğitim Çalışmaları: Şanlıurfa Örneği. U. Tekin (Dü.), *Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mülteciler ve Sosyal Hizmet içinde* (s. 236-237). İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Baş, T. v. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar*. Ankara: SABEV yayınları.
- Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü. (2015). *IOM*. Nisan 23, 2020 tarihinde <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/IOM%20TR.pdf>
- BMMYK. (1998). *Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler*. Giriş Bölümü: Paragraf 2. BMMYK.
- BMMYK. (tarih yok). *Vatansızlığın Sonlandırılması*. Nisan 04, 2020 tarihinde UNHCR Türkiye: <https://www.unhcr.org/tr/vatansizligin-sonlandirilmesi>

- Bozbeyoğlu, E. (2015, Haziran 1). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 64-65.
- Buz, S. (2002, Haziran). Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, 40-45. Ankara, Türkiye: Yök Tez Merkezi .
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik*. Ankara: SGDD yayınları.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili. *Polis Dergisi*, 10(4), 1-14.
- Caritas. (2018). *Caritas Turkey*. Nisan 23, 2020 tarihinde caritas.org: <https://www.caritas.org/where-caritas-work/europe/turkey/>
- Cartegena Mülteciler Bildirisi. (1984, Kasım 19-22). Nisan 21, 2020 tarihinde http://www.madde14.org/index.php?title=Cartagena_Mülteciler_Bildirisi
- Çelik, N. B. (2015). Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(Özel), 76-77.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çiğer, M. İ. (2016, Haziran). Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine. *Göç Araştırma Dergisi*, 2(3), 65-70.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, *danistay.gov.tr*. Nisan 21, 2020 tarihinde: http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf
- Demir, B. (2018). Sosyal Hizmet Bakış Açısı İle Türkiye'de Mültecilere ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: Yök Tez Merkezi.
- Deniz, O. (2008). 1990 Sonrasında Türkiye'ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*. Van.
- Deniz, T. (2014, Nisan). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Dergipark*, 1(18), 97-200.
- Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname. (1967, Aralık 14). Nisan 21, 2020 tarihinde [unicankara.org.tr: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin_ant4.pdf](http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin_ant4.pdf)
- Dünya Doktorları Derneği. (2015). *Hakkımızda*. Nisan 08, 2020 tarihinde Dünya Doktorları Derneği: <https://dunyadoktorlari.org.tr/biz-kimiz/>
- Elmas, N. (2017, Temmuz). *Türkiye'deki Suriyeli Kadın ve Çocukların Uluslararası Hukuki Sorunları*. İstanbul: Yök Tez Merkezi.

- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. Baskı.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2014, Ekim 22). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. Nisan 21, 2020 tarihinde göç.gov.tr: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gecicikorumayonetmeli.pdf>
- G. G. (2007, Ekim 5). *Göç ve Mültecilik*. Nisan 16, 2020 tarihinde mülteci.net: <http://multeci.net/2007/10/goc-ve-multecilik/>
- Göç Araştırmaları Derneği. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları* (ISBN 1: 978-605-80592-1-4 b.). (K. B. Danış, Dü.) İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Göç Araştırmaları Derneği (GAR).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020, Nisan 9). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. Nisan 16, 2020 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Güleryüz, N. (2006). Türkiye'ye Yahudi Göçleri. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirisi*, (s. 108-117). İstanbul.
- Güzel, S. v. (2016, Ekim). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 462-463.
- ICMC. (2015). *History, Operations*. Nisan 23, 2020 tarihinde icmc.org.net: <https://www.icmc.net/about-us/history>
- IFSW. (1957). *Sosyal Hizmet Nedir*. Nisan 30, 2020 tarihinde Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu: <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/>
- IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (R. P. Cross, Dü.) IOM.
- İşıl, Ö. v. (2013). *Göç İltica ve Sığınma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- İzmir Göç İdaresi. (tarih yok). *İl Müdürlüğünün Görevleri*. Nisan 24, 2020 tarihinde İzmir Göç İdaresi: <https://izmir.goc.gov.tr/gorevlerimiz>
- Kalaycı, S. (2014). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Kara, Y. (2018). Mültecilere Yönelik Gönüllülük Çalışmaları. (s. 129). İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kılıç, T. (2010). *Bir İnsan Hakkı Olarak İltica*. Nisan 18, 2020 tarihinde Mülteci.Org: http://multecihaklari.org/dosya/Taner_Kilic-Bir_Insan_Hakki_Olarak_Iltica-2010.pdf

- Kızılay Toplum Merkezleri. (2015). *Toplum Merkezleri*. Nisan 23, 2020 tarihinde <http://www.kizilaytoplummerkezleri.org/tr/hakkimizda>
- Mehmet Gökay Özerim, D. E. (2019, Mayıs). Editörden:Çatışma ve Kriz Sürecinde Yoğun Kitlese Akışlara Uluslararası Toplumun Bir Cevabı Olarak Küresel Göç ve Mülteci Mutabakatları. *Göç Dergisi*, 6(1), 6-8.
- MUDEM. (2020). Nisan 09, 2020 tarihinde Hakkımızda: <http://www.mudem.org/hakkimizda/>
- Muzaffer Koç, v. a. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemi. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 83-84.
- Mülteci Hakları Merkezi. (2018). *Hakkımızda*. Nisan 23, 2020 tarihinde [mhd.org.tr: https://www.mhd.org.tr/tr/hakkimizda](http://www.mhd.org.tr/tr/hakkimizda)
- Mülteciler Derneği. (2019, Ağustos 11). *Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı* . Nisan 30, 2020 tarihinde <https://multeciler.org.tr/yabancilara-yonelik-sosyal-uyum-yardimi-programi-suy/>
- Mültecilerle Dayanışma Derneği. (2012). *Türkiye'de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak ve Hizmetlere Erişimleri*. İzmir, Konak, Türkiye-Ege: Mülteci-Der.
- Mültecilerle Dayanışma Derneği. (tarih yok). *Niçin Mülteci Hakları*. Nisan 08, 2020 tarihinde Mülteci-Der: <http://www.multeci.org.tr/hakkimizda/>
- Nasih Ergüven, B. Ö. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4).
- Odman, T. (1995). Mülteci Hukuku. 155.
- Odman, T. (2008). *Mülteci Hukuku ve Türk Mülteci Hukuku ve Uygulaması, Mülteci Sayıştayları*. Ankara: Burgaz Basım.
- Odman, T. (2017, Ekim 21). *Suriyeli Göçmenler*. Nisan 18, 2020 tarihinde Çağ Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Bölümü Ders Notları: <https://www.cag.edu.tr/tr/akademik-kadro/101/dosyalar?f=edc83b9b-d7d0-47a1-b945-407c857800bb>
- Orhan, D. (2009). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durum ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profilli. *Doğu Coğrafya Dergisi*(22), 187-204.
- Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2015, Ocak 01). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar Ve Öneriler*. Nisan 2020 tarihinde ORSAM: http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201452_189tur.pdf
- Örgen, A. (2017, Aralık). İnsan Hakları, Sosyal Hizmet ve Mültecilik Üzerine Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 17(1), 53.

- Özhan, M. (2010). Türkiye'de Mülteci Sorunu: Tokat Örneği. Tokat, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı: Yök Tez Merkezi.
- Pazarıcı, H. (2005). *Uluslararası Hukuk Dersleri* (Cilt 2). Ankara.
- Resmi Gazete. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Ankara: Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2013, Nisan 11). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Nisan 21, 2020 tarihinde [resmigazete.gov.tr: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm)
- Sağlık Bakanlığı. (25, Ocak 2019). *Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık hizmet sunucuları ve kamu üniversite hastanelerinde 2019 yılında uygulanacak fiyatlar belirlendi*. Nisan 30, 2020 tarihinde <https://www.kamupersonelialimi.net/saglik/2019-yili-saglik-raporlari-ucretleri-aciklandi-h4958.html>
- Sarı, M. (2011). Atatürk Dönemi'nin İskân Politikasında İç İskâna Yönelik Çalışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*(14), 88-89.
- SGDD. (2017). *Adli Mekanizmalara Erişim*. Nisan 30, 2020 tarihinde [sgdd.org.tr: http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Adli-Mekanizmalara-Erisim.pdf](http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Adli-Mekanizmalara-Erisim.pdf)
- SheaforR, B. W. (2002). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*.
- Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği. (2018). *SGDD-ASAM Hakkında*. Nisan 25, 2020 tarihinde [sgdd.org.tr: https://sgdd.org.tr/about-us/](https://sgdd.org.tr/about-us/)
- Sosyal Hizmet Mesleği ve Mültecilik*. (2010, Ağustos 5). Nisan 30, 2020 tarihinde [mülteci.net: http://mülteci.net/2010/08/sosyal-hizmet/](http://mülteci.net/2010/08/sosyal-hizmet/)
- Söğüt, A. Ç. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 7-9.
- Şahin, F. (2013). Avrupa Birliği Mülteci Hukukunda Üye Devletlerin İltica Başvurusunu Değerlendirme Yetkisinin Çerçevesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (1961, Eylül 5). Nisan 18, 2020 tarihinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü.
- T.C. Resmi Gazete. (1961, Eylül 5). Nisan 02, 2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>
- T.C. Resmi Gazete. (1994, Kasım 30). Nisan 02, 2020 tarihinde 30.11.1994 tarih ve 22127
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 133.

- Taş, Ö. v. (2016, Ağustos). Türkiye'de Bulunan Suriyeli Göçmenlerin İstihdam ve Barınma Sorunları. *I. Uluslararası Gerçek ve Umut Arasında Suriyeli Mülteciler Sorunu Sempozyumu* (s. 11-12). Adıyaman: ResarcGate.
- TİAFİ. (2017). *Biz Kimiz*. Nisan 23, 2020 tarihinde tiafi.org: <https://tiafi.org/?lang=tr>
- Türk Kızılay. (tarih yok). *Göç ve Mülteci Hizmetleri*. Nisan 24, 2020 tarihinde kizilay.org.tr: <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>
- Türk Tabipler Birliği. (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. 1. Bölüm. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Uluslararası Af Örgütü. (2016). *Güvenli Olmayan Sığınak: Türkiye'de Sığınmacılar ve Mülteciler Etkili Korumaya Erişemiyor*. Dördüncü . İstanbul: Uluslararası Af Örgütü.
- Uluslararası Af Örgütü. (tarih yok). *Türkiye Şubesi*. Nisan 23, 2020 tarihinde amnesty.org.tr: <https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-subesi>
- UNHCR. (2012). *2012 Global Report of Turkey*. Nisan 05, 2020 tarihinde UNHCR: <http://www.madde14.org/images/b/b6/Bmmykgr2012.pdf>
- UNHCR. (2014). *Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı*. Nisan 04, 2020 tarihinde <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66844>
- UNHCR. (2019, Nisan 19). *Suriye Acil Durumu*. Mart 25, 2020 tarihinde UNHR : <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>
- UNHCR. (2020, Şubat 27). *Operational Update February 2020*. Nisan 09, 2020 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/03/UNHCR-Turkey-Operational-Update-February-2020.pdf>
- UNHCR'in Tarihçesi*. (tarih yok). Nisan 23, 2020 tarihinde UNHCR Türkiye: <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>
- UNİCEF. (2019). *Şartlı Eğitim Yardımı Programı*. Nisan 30, 2020 tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/%C5%9Fartl%C4%B1-e%C4%9Fitimyard%C4%B1m%C4%B1-program%C4%B1-%C5%9Fey>
- Üngör, S. *Coğrafya terimleri sözlüğü*. Mart 26, 2020 tarihinde Türk Dil Kurumu Yayınları: <http://tdkterim.gov.tr>
- Volkan Görendağ. (2016, Kasım 3). *676 Sayılı KHK İle Mülteci Hukukunun Temel İlkeleri Askıya Alınıyor*. Nisan 21, 2020 tarihinde Uluslararası Af Örgütü: <https://www.amnesty.org.tr/icerik/676-sayili-khk-ile-multeci-hukukunun-temel-ilkeleri-askiya-aliniyor>

- Yıldırım, A. v. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Cilt 5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2017). *Göçmen Kaçakçılığı ve Göçmenlerin Karar Süreçleri*. Temmuz: IOM.
- Yılmaz, H. (2013). *Türkiye'de Suriyeli Mülteciler İstanbul Örneği, Tespitler, İhtiyaçları Öneriler*. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği . İstanbul: MAZLUMDER.
- Zhandilova, A. (2018, Kasım 7). Farklı Kuramlar Çerçevesinde Uluslararası Göç Sorunu. *Muhakeme Dergisi*, 1(2).

EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

www.uskudar.edu.tr

Altunizade Mahallesi Haluk Türksoy Sokak No:14 34662 Üsküdar/İSTANBUL
T: 0216 400 22 22 F: 0216 474 12 56 bilgi@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: 61351342-/ 2019-450

24/10/2019

Sayın Prof.Dr. Abdullah KARATAY
(Ayşel BASMACI)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 24/10/2019 tarihinde yapılan 10 no.lu “Türkiye’deki Mülteci Ve Sığınmacılara Sağlanan Sosyal Hizmetlerin İncelenmesi: İzmir İli Örneği” toplantısında adlı araştırma projenizin kurum izni getirme koşulu ile şerhli olarak etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Cumhuri TAŞ'.

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı

Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı,

Bu çalışma ‘‘Türkiye’deki mülteci ve sığınmacılara sağlanan sosyal hizmetlerin incelenmesi: İzmir İli Örneği’’ isimli bu tez çalışması Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Aysel BASMACI tarafından Prof. Dr. Abdullah KARATAY danışmanlığında yürütülmektedir. Aşağıda oluşturulan sorular nitel görüşme tekniği ile yarı yapılandırılmış görüşme formatı kullanılarak şahsım tarafından yürütülecek olup verdiğiniz cevaplar sadece bu çalışmada veri olarak kullanılacak ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Aysel BASMACI

Sosyo-Demografik Bilgiler

1. Ülke:
2. Bildiğiniz diller:
3. Cinsiyetiniz:
4. Yaşınız?
5. Öğrenim düzeyiniz nedir?
6. Medeni durumunuz?
7. Köken ülkenizdeki mesleğiniz ne idi?
8. Bulduğunuz evde kaç kişi yaşıyorsunuz?
9. Bulduğunuz evde yaşlı, engelli, dul, çocuk var mı? Varsa yakınlık düzeyiniz
10. Hanede engelli veya kronik hastalığı olan var mıdır?
11. Hanede yaşlı (65 yaş üstü) birey var mı?

Araştırmaya Yönelik Sorular

12. Ne kadar süredir İzmir’de yaşıyorsunuz?...
13. Türkiye’ye gelmek sizi maddi ve manevi anlamda nasıl etkiledi?
14. Ülkenizde kalan aile bireyleriniz var mı? Onlarla görüşebiliyor musunuz?
15. Türkiye’deki yasal haklarınız konusunda bilginiz var mı?
16. Türkiye’ye geldiğinizden beri sizinle hangi kişi, dernek, ya da kamu kurumu ilgilendi?
17. Çalışıyor musunuz? Evet ise çalışma yaşamınızdan bahseder misiniz?
18. İzmir’de mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetler hakkında bilginiz var mıdır?
19. Türkiye’de hiç sosyal çalışmacı ile görüştünüz mü?
20. Bir ihtiyacınız olduğunda nerden veya kimlerden destek alırsınız?
21. Kamu kurumları(devlet) tarafından mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetler hakkında bilginiz var mı? Bu konuda neler biliyorsunuz?
22. İzmir’de Sosyal Hizmet Merkezleri hakkında ne biliyorsunuz?
23. Daha önce İzmir’de bulunan Sosyal Hizmet Merkezleri’ne başvuru yaptınız mı?
24. İzmir’de sivil toplum kuruluşları hakkında bilginiz var mıdır?
25. İzmir’de bulunan Sivil Toplum Kuruluşları tarafından mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetler hakkında bilginiz var mıdır? Bu konuda neler biliyorsunuz?
26. Maddi sorunlarınız var mı? Varsa bunun için kişi, dernek ve/ya Türkiye’deki kurumlardan sosyal yardım alıyor musunuz?
27. Geleceğinizi nasıl planlıyorsunuz?

Ek 3: Kurum İzni

Sayı : 86830649-000-E.2570
Konu : Anket Çalışması İzin Talebi

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

15/01/2020

Sayın Aysel BASMACI
Ahmet Taner Kızıllı Mahallesi 6794 Sokak NO:45/D:1 Çiğli/İZMİR

İlgi : a) 24.12.2019 tarihli ve sayılı yazı.
b) 18.12.2019 tarihli ve 75801 sayılı yazı.

İlgi (a) sayılı yazı ile "Türkiye'deki Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan Sosyal Hizmetlerin incelenmesi: İzmir Örneği" konulu çalışma için anket çalışması izin talebi İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğüne iletilmiş olup söz konusu izin talebinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından ilgi (b) sayılı yazı ile uygun görüldüğü tarafımıza bildirilmiştir.

Anket çalışmasının, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden ad, soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi; çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması, vatandaşlık başvurusu ve durumu gibi özel sorular yöneltilmemesi kaydı ile çalışma uygun görülmüş olup, uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi ile ileriki çalışmalarda daha sağlıklı politikaların belirlenmesi açısından çalışma sonucunun İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile paylaşılması hususunu;

Bilgilerinize rica ederim.

Ahmet Ali BARIŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

14/01/2020 İl Göç Uzmanı : Miray ASLAN
14/01/2020 Grup Başkanı : Deniz DAĞLIGİL
14/01/2020 İl Göç İdaresi Müdür V. : Hüseyin HAVUZ

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslına görmek için <https://www.e-icteleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (a1D5s0-72QUVv--m7C3b-frLAMZ-6danc86z) kodunu yazınız.